

63.186.855
605

МІР
ПРАЦА
СВАБОДА
РОЇНАСЦЬ
БРАТЭРСТВА
ШЧАСЦЕ

ВСЯ ВЛАСТЬ
СОВЪТАМЪ!

РАБОТНІЦА
І СЯЛЯНКА
№10 КАСТРЫЧНІК 1963

+примок.

ПРОЙДУЦЬ стагоддзі, а падзеі, што адбыліся ў кастрычніку 1917 года ў Расіі, ніколі не забудуцца, ніколі не страцяць свайго значэння.

Сцяг пралетарскай рэвалюцыі, узняты працоўнымі Расіі, ускалыхнуў увесь свет. Залпы «Аўроры» разбудзілі мільёны людзей у самых далёкіх кутках нашай планеты і паклікалі іх да барацьбы за свабоду і шчасце, за палітычныя і сацыяльныя правы, за нацыянальнае вызваленне.

З перамогай Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі надышла новая эра ў жыцці працоўных нашай краіны. Адною з найвялікшых заваёў Кастрычніка з'яўляецца разняволенне жанчын. Самая шчодрая, самая гуманная ўлада на свеце — Савецкая ўлада, ажыццявіўшы шырокую дэмакратыю для ўсіх працоўных, у сваіх законах па-

як неадкладная рэвалюцыйная справа. Барацьба з голадам і разрухай, работа з беспритульнымі дзецьмі, ліквідацыя непісьменнасці — усё, літаральна ўсё не абыходзілася без удзелу жанчыны.

Жанчыны-работніцы разам з мужчынамі аднаўлялі разбураныя прадпрыемствы, наладжвалі работу школ і дзіцячых устаноў.

Ад горада не адставала вёска. Сялянкі ўсёй душой пацягнуліся да Савецкай улады.

Прадстаўніцы працоўнай інтэлігенцыі з запалам аддавалі свае сілы і веды народу. Адны з іх накіроўваліся ў далёкія глухія мясціны, каб навучыць людзей грамаце, несці ім святло ведаў. Другія праяўлялі сваю актыўнасць у стварэнні гурткоў мастацкай самадзейнасці, знаёмячы шырокія народныя масы са здабыткамі культуры. Цяжка пераацаніць,

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНИЦА № 10 І СЯЛЯНКА

КАСТРЫЧНИК
1963

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ ТРЫЦАЦЬ ДЗЕВЯТЫ

дзянскай вайны, затым партыйны работнік. Яна шмат сіл і энергіі аддала барацьбе з кулакамі. Простай, спагадлівай, працавітай была яна і на адказных пасадах: сакратара Уздзенскага райкома партыі, загадчыка аддзела ЦК КП(б)Б, начальніка палітычнага аддзела Плешчаніцкай МТС.

Нядаўна не стала сярод нас чалавека з багатай ініцыяты-

яднанне беднаты і абарону правоў жанчыны. У дапамогу галадаючым рабочым горада арганізоўвала збор збожжа па сялянскіх дварах. Як удзельніца Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі Ольга Цімафееўна ў 1923 годзе пабывала ў Маскве. Там яна пазнаёмілася з Надзеяй Канстанцінаўнай Крупскай і пабывала на дачы ў Леніна. Уважліва слухаў Ільч

ГЭТА ПРЫНЁС КАСТРЫЧНИК

Фота С. Чырэшкіна, П. Нікіціна.

клапацілася аб лёсе жанчыны, не пакінуўшы ані звання ад векавечнага яе нераўнапраўя.

Савецкі ўрад прыклаў максімум намаганняў да поўнага разняволення жанчыны. Па ўсёй краіне вялася працяглая і шматгранная работа пры самым актыўным удзеле саміх жанчын.

Узнятыя рэвалюцыйнымі падзеямі працоўныя жанчыны ў будаўніцтве новага жыцця праяўлялі вялікую актыўнасць.

Жанчыны старэйшага ўзросту могуць расказаць нашай моладзі, што не было тады вялікіх і малых спраў. Усё, што рабілася ў краіне, мела вялікае значэнне. Выкананне любога даручэння расцэньвалася,

наколькі гэта было важна ў тых часы.

Шматгранную работу праводзілі жанаддзелы і дэлегацыі сходы. Яны вялі барацьбу за станаўленне Савецкай улады, за разняволенне жанчыны, выкараненне цяжкіх перажыткаў мінулага, ліквідацыю непісьменнасці, падняцце агульнага кругагляду жанчыны і ўцягненне яе ў грамадскае жыццё.

Дэлегаткі памагалі ў будаўніцтве школ, арганізацыі палявых ясляў, хат-чытальняў, у рабоце мясцовых кааператываў.

Мы з глыбокай павагай успамінаем імёны такіх жанчын-актывістак, як Ганна Паўлаўна Сапун — удзельніца грама-

вай, кіпучай энергіяй Марыі Фёдораўны Муратавай. У складаных умовах першых год Савецкай улады Марыя Фёдораўна ўдзельнічала ў падаўленні кулацка-эсэраўскіх паўстанняў. Шмат сіл і энергіі аддала яна рабоце сярод жанчын рэспублікі, была членам бюро ЦК партыі і членам ЦВК. Яе любілі і паважалі людзі за шчырасць, прынцыповасць і самаадданасць вялікай справе Леніна.

У маленькай вёсачцы Ісерна на Слуцчыне жыве і зараз актывістка тых гадоў Ольга Цімафееўна Капцэвіч. Актыўна дапамагала яна ў першыя дні станаўлення Савецкай улады ачышчаць вызваленую зямлю ад бандытызму. Яна першая ў сваёй вёсцы загаварыла пра

расказ простае сялянкі са Слуцчыны аб тым, як ідзе будаўніцтва новага жыцця ў вёсцы.

У штодзённых клопатах пра беднату і абарону яе інтарэсаў загартоўваўся характар сельскай актывісткі. Каля сямі год Ольга Цімафееўна ўзначальвала сялянскі камітэт узаемадапамогі. Была яна і старшынёй калгаса. Выбіралася членам ЦВК БССР.

У бурныя гады індустрыялізацыі рэспублікі і калектывізацыі сельскай гаспадаркі выявіліся магутная воля, настойлівасць і патрыятызм жанчын Савецкай Беларусі. Не шкадуючы сіл, разам з усім народам, працавалі яны і вучыліся, вучыліся і працавалі. На прадпрыемствах работніцы былі за-

стрэльшчыцамі сацыялістычнага спаборніцтва за выкананне планаў першых пяцігодак. Дэлегаткі ў вёсках аддавалі свае сілы справе арганізацыі калгаснай вытворчасці. Стала вядома і імя лепшай трактарысткі Соф'і Рачок, паслядоўніцы вядомай усёй краіне трактарысткі Пашы Ангелінай. Соф'я з'явілася ініцыятарам сацыялістычнага спаборніцтва трактарыстаў на Беларусі, выбралася членам ЦВК БССР, была дэлегатка VII Усеагульнага з'езда Саветаў і членам ЦВК СССР.

Квітнела наша рэспубліка, раслі людзі, з кожным днём прыгажэла наша жыццё.

І раптам — вайна! І ў тыя суровыя часы жанчыны Беларусі ўпісалі ў гісторыю сваёй рэспублікі залатыя старонкі. Колькі напісана кніг пісьменнікамі, колькі вершаў складзена паэтамі пра баявыя справы

паспяхова працягваюць савецкія людзі. Растуць новыя гіганты ў рэспубліцы — «Нафтабуд» для старажытнага Полацка, Бярозаўская ГЭС на Брэстчыне, калійны камбінат на Старобіншчыне. Перасек рэспубліку і нафтаправод «Дружба», які панясе па сваёй артэрыі чорнае золата нашым сябрам з краін сацыялізма. Выраслі ў рэспубліцы камвольны і тонкасуконны камбінаты, магутныя абутковыя і швейныя прадпрыемствы, трактарны і аўтамабільны заводы. Іх стала шмат, усіх не пералічыш. І на кожным працуюць жанчыны. Тут і кваліфікаваныя майстры сваёй справы, і начальнікі цэхаў, і кіраўнікі прадпрыемстваў.

Завітайце на любое прадпрыемства і вы знойдзеце там жанчын з неспакойным сэрцам, якія шукаюць шляхі для павышэння прадукцыйнасці працы і паляпшэння якасці прадук-

цыі самі сабой, нам іх ніхто не падасць у гатовым выглядзе. За іх патрэбна змагацца, змагацца горача і настойліва. Вось чаму так шчыра і аддаюць працу перадавыя работніцы і сялянкі рэспублікі. Кожная на сваім участку шукае новых шляхоў павелічэння прадукцыйнасці працы.

Вялікая колькасць жанчын нашай рэспублікі працуе ў арганізацыях асветы і аховы здароўя. Ім даверыла дзяржава такія адказныя ўчасткі, як выхаванне дзяцей і здароўе народа. Сярод работнікаў народнай асветы Беларусі 68 працэнтаў жанчын, сярод урачоў — 66 працэнтаў.

Жанчыны-вучоныя нароўні з мужчынамі аддаюць свае сілы і веды развіццю навукі. Больш трэці навуковых супрацоўнікаў Акадэміі навук БССР складаюць жанчыны.

Паспяховым авалоданнем

навукай і тэхнікай, набыццём высокакваліфікаваных прафесій жанчыны, як і ўсё савецкі народ, абавязаны Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржаве. Яны дапамаглі нам усвядоміць сябе гаспадынямі сваёй краіны. І гэтае пачуццё вялікай адказнасці перад дзяржавай валодае савецкай жанчынай, на якой бы ўчастку яна ні знаходзілася. І санітарка, якая даглядае хворага, і няня, якая працуе ў дзіцячым садзе, і жанчына-вучоная, і кіраўнік прадпрыемства або калгаса ні на хвіліну не забываюць, што іх праца патрэбна не толькі ім, яна патрэбна Радзіме.

Створаная савецкай рэчаіснасцю атмасфера глыбокай павагі да жанчыны-працаўніцы, грамадскай дзяячкі, актыўнай пераўтваральніцы жыцця, натуральна, аказала свой уплыў і на становішча жанчыны ў сям'і. Жанчына — маці, жонка — стала сапраўды раўнапраўным чалавекам у сям'і. Яе праца высока ацэньваецца і паважаецца і мужам і дзецьмі. Усё свой вольны час яна аддае грамадскай рабоце. Праца для жанчын становіцца арганічнай патрэбай, прыносіць ім пачуццё вялікага шчасця і задавальнення. Невыпадкава многія нашы жанчыны, якія знаходзяцца на пенсіі, не могуць і цяпер не клапаціцца аб людзях.

Савецкія жанчыны — палыманыя патрыёткі сваёй Радзімы. Яны горача падтрымліваюць свой урад, які дабіваецца міру на зямлі. У імя міру, у імя пабудовы камунізма, для шчасця людзей жывуць і працуюць савецкія жанчыны.

Сустрэкаючы 46-ю гадавіну Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, жанчыны краіны Саветаў ад усёй душы гавораць: — Слава Кастрычніку! Слава партыі! Слава Савецкаму ўраду!

На нашых здымках злева направа:

Гэту дзяўчыну — механізатара Ліду Адзінец ведае амаль уся Брэстчына: яна кіруе сталёвым канэлем у саўгасе «Брэсцкі». І кіруе не горш за любога хлопца. Мнагадзетная маці Таццяна Сілаўна Міхайлава атрымлівае ад дзяржавы чарговую грашовую дапамогу на выхаванне шасці дзяцей. Так клапаціцца аб ёй Савецкая ўлада, так клапаціцца наша ўлада пра мільёны мнагадзетных маці.

Ад санітаркі да донцара медыцынскіх навук, дырэктара Рэспубліканскага навукова-даследчага інстытута траўматалогіі і артапедыі — такі жыццёвы і працоўны шлях Розы Міхайлаўны Мінінай.

На здымку: Р. М. Мініна і ардынатар Д. Ф. Цвяткова. Дзеці — кветкі жыцця... Ім Радзіма аддае ўсю сваю любоў, увесь свой клопат. Школы, палаты, санаторыі — усё дзецям, усё для дзяцей. На здымку выбачыце Палац піянераў у Гомелі.

жанчын Беларусі! Але гэта толькі частачка таго, што зрабілі яны для сваёй маці-Радзімы. Нязгаснай славай пакрылі свае імёны бяспрашныя гераіні народа Вера Харужая, Рыма Шаршнёва, Зіна Партнова, Алена Стэмпоўская і многія іншыя партызанкі і франтавічкі, што аддалі жыццё ў імя перамогі над ворагам. Яны не задумваючыся ішлі на смерць у імя шчасця нашых дзяцей, у імя шчасця народа, у імя камунізма. Народ ніколі не забудзе светлых і мужных сваіх дачок і не пашкадуе сіл і працы для будаўніцтва камуністычнага грамадства, аб якім так горача марылі тыя, каго няма сярод нас.

Справу, за якую аддалі сваё жыццё слаўныя патрыёткі,

цыі. Сярод жанчын-рацыяналізатараў — Алена Сцяпанавна Лазарэнка, дэлегат XXII з'езда партыі. Яна з'яўляецца ініцыятарам скарачэння тэрміну асваення новага асартыменту. І сапраўды, калі б кожная работніца скараціла час пры асваенні новых вырабаў, наколькі іх было б больш, чым цяпер! Наколькі раней тэрміну мы выканалі б заданні сямігодкі!

Па ўсёй рэспубліцы ідзе гарачая барацьба за права называцца калектывамі камуністычнай працы. Працаваць і жыць людзі жадаюць па-новаму, па-камуністычнаму.

Камунізм — гэта поўная чаша багацця, гэта высокі ўзровень жыцця народа. Аднак гэтыя даброты не прый-

ЖАНЧЫНЫ

Фота П. Нікіціна.

Неяк, гады два назад, нам, карэспандэнтам, старшыня аднаго моцнага ўзбуйненага калгаса, у мінулым гвардыі маёр, гаварыў:

— Кіраваць, браткі, такім караблём, кіраваць, вядома, з галавой здольны толькі гвардзейцы...

Лепшая даярка калгаса — Вера Барысаўна Баранова.

І ў гэта слова «гвардзейцы» ён, чалавек у душы ўсё яшчэ вайсковы, укладваў свой, асаблівы, сэнс...

...Пра «гвардзейца» Палагею Нікандраўну Кавалёву — Героя Сацыялістычнай Працы — у часопісах і газетах напісана многа... Вось хто ўжо менш за ўсё падобны знешне на «гвардзейца», дык гэта яна!

Жанчына ўжо даўно пенсійнага ўзросту, некалі ў маладосці настаўніца, а потым савецкі работнік. Зараз Палагея Нікандраўна хутчэй нагадвае бабулю шматлікіх унукаў (і ўнукі

— Вось яна, наша «каралева»! — любуюцца кункурузай брыгадзір Тамара Яфімаўна Барабанцава (справа) і калгасніца Алена Сяргееўна Баранова.

ёсць), чым «гвардзейца», якому, шчыра кажучы, — ні днём, ні ноччу няма спакою... Летась за дажджовіцай свету не відно было. Думала ўжо ісці на пенсію, ды цяжкі год выдаўся. Асталася — няёмка было падкідаць у такі год свежаму чалавеку калгас. Не збіралася ж, не пайшла тады, як гулі ад ураджаю палеткі, ды як карэспандэнты з калгаса, можна сказаць, не выязджалі... А сёлета зноў суша, як пекла, навалілася. І зноў асталася, каб не сказалі людзі, што перакінула на нечую спіну няўроду і клопат. Няхай пачакае яшчэ пенсія. Нідзе дзенецца.

— Але пісаць пра мяне забараняю. Пішыце пра людзей. Пішыце пра жанок. У нас жаночы калгас.

І праўда. Звычайна ў калгасных канцэлярыях усе справы, якія маюць дачыненне да папер і лічыльнікаў, робяцца мужчынамі. Мужчыны за вагаўшчыкоў, мужчыны — брыгадзіры, мужчыны — загадчыкі фермаў. А жанкі? Жанкі на таку, у полі, на сенакосе...

Пра гэта не аднойчы ўжо ішла размова і ў друку і на розных нарадах. Каб мужчын ставіць на цяжэйшую работу. А з лягчэйшай справяцца і жанкі...

Калгас «За Радзіму» Гомельскага раёна і сапраўды — жаночы.

Старшыня калгаса, галоўны аграном, эканаміст, з чатырох комплексных калгасных брыгад — тры брыгадзіры таксама жанчыны — камуністы... Затое сярод даярак ёсць і мужчыны-даяры. І нядрэжныя даяры, казалі. Жанок, праўда, не перагналі. Жанкі яшчэ наперадзе. Але ж вопыт яшчэ малы ў калгасных даяроў.

...Палагея Нікандраўна толькі што вярнулася з Гомеля. Сёння вечарам у адной з брыгад агульны сход...

— Ведаеце што, — кажа яна мне, —

давайце я вас падкіну на «газіку» да Барабанцавай. Гэта наш брыгадзір. Лепшы брыгадзір у калгасе. Яна сама і механізатар. Да таго ж яшчэ і дэпутат наш і старшыня жансавета... Ого, жансавет у нас лейцы моцна трымае ў руках!.. Ці так я кажу? — звяртаецца да сакратара партыйнай арганізацыі Палагея Нікандраўна.

— Дастаецца хлопцам, — лаканічна адказвае той.

— Чаму — хлопцам?

— Ды ўсім, хто не ведае меры ў гарэлцы, ці языку і рукам дае волю, — за парторга адказвае старшыня. — Тамара ў нас нібы за суддзю: усе жанкі — абы якія непаладкі ў хаце — усе да яе. А яна ўжо спуску не дасць...

— Яна не дасць спуску... — зноў гэтак жа коротка згаджаецца парторг.

— У нас у калгасе сёлета хваліца асабліва няма чым. Засуха. Няўрода... Дзесяць толькі цэнтнераў збожжавых з гектара сабралі. На працадзень за паўгода далі ўсяго па пяцьсот грамаў збожжавых. Бульбы з першых сямі гектараў восем тон накапалі. Сена, праўда, нарабілі — па паўтары тоны на карову кожная гаспадарка атрымала... А ў Тамары ў брыгадзе ўсё роўна як наваражылі яны... Вось у яе на полі, вы ўбачыце, «каралева» дык «каралева»! 350—380 цэнтнераў з гектара. І буракі ў яе выраслі, як пні. І пшаніцы яны намалялі з гектара па семнаццаць цэнтнераў.

— У Барабанцавай цікавая біяграфія, — зазначае парторг. — У вайну яна шафёрам на грузавой працавала.

— І апрача ўсяго, — як бы падводзіць вынік пад усім сказаным пра калгаснага брыгадзіра парторг, — Ба-

рабанцава — чалавек крышталнай душы.

І мы едзем у брыгаду да Барабанцавай.

* * *

Безадказны маладчага «газік» куляецца па калдобінах, грузне ў сыпучым пяску. Але не буксуе! Мінае Давыдаўку — калгасны цэнтр. Імчыць да Узы.

Мы прыехалі на ферму якраз пасля дзённага даення.

— Што, дзяўчаты, грошы трэба? — павітаўшыся, звяртаецца да даярак старшыня. — Але не гневайцеся, бабкі: сёння грошай не будзе. І заўтра не будзе. А паслязаўтра абавязкова прывязем.

«Дзяўчаты» — сярод іх ёсць і такія, што і дочки даяркамі працуюць ужо, — не прычаць: калі тыя грошы не трэба?.. Але калі няма, два дні неяк жа абыдзеца...

У калгасе грашовы аванс выдаюць штомесяц. Галоўны даход — малако і мяса, ён дазваляе рабіць разлік у тэрмін. Затрымка здараецца, калі не паспеюць грошы паступіць у час на рахунак калгаса.

Малако ў калгасе — гэта аднак не толькі грошы. І не толькі слава (па здачы малака дзяржаве калгас трымае другое месца па раёну і па вобласці). Перш за ўсё — гэта клопат і праца. Каб малако не «падала», трэба сачыць, трэба забяспечыць перш за ўсё рацыён дойных кароў. І таму на зіму на кожную карову нарыхтоўваецца да дваццаці тон сіласу (на кожную карову — дваццаць тон!). Да сіласу патрэбны канцэнтраты, патрэбны караняплоды, сена... Забяспечыць калгас нарыхтоўку кармоў — у гэтым і будзе сакрэт першынства.

— А дзе ж Тамара? — пытаецца пра брыгадзіра старшыня.

— У цялятніку — нешта цяляты захварэлі...

І ў гэты час падыходзіць якраз і сама Тамара — брыгадзір 4-й брыгады.

Як і ўсюды на Беларусі, на Гомельшчыне таксама, жанчыну на вёсцы, няхай сабе ёй і за сорок, завуць толькі па імю. (Іваніха ці Васіліха, ці Паўліха прыходзіць ужо тады, як унукі прыйдуць...)

Тамары Яфімаўне за сорок. Яна ў бела хусцінцы, завязанай «назад», у цёмным плаці — не так марка. У лёгкіх тапках на босую нагу. У яе мужны загарэлы твар, адкрыты позірк. Моцныя рукі. З такім тварам, з такім позіркам і з такімі рукамі жанчына «коня на скаку останавіт, в горящую избу войдет»...

Як і старшыні калгаса, брыгадзіру — не да карэспандэнта... Захварэлі — гараць у тэмпературы чацвёрка цялят. Тэрмінова трэба ехаць у лячэбніцу па вакцыну. Ёсць падазрэнне на паратыф. Добра, што старшыня з «газікам» тут... Брыгадзір вядзе ў цялятнік старшыню. Там над цялятамі стаяць цялятніца і ветфельчар. Неадкладна трэба ехаць... З кароўніка прыйшла даярка. Толькі што ацялілася карова: што рабіць з целем — куды яго цяпер памясціць? Цялятка мацуецца на ўласных нагах,

патрабавальна мыкае, але яго забіраюць ад маткі адразу ж... Такі рэжым. Потым Тамара Яфімаўна ідзе да капцоў, да перабіральных бульбы. Пакуль суха і цёпла, засыпаюць бурты на насенне. Потым трэба забегчы дадому падаць сваю карову...

І вось мы дома ў Тамары Яфімаўны.

Мне здаецца, што мы ўжо даўно знаёмы. Знаёма мне добра гэта духмянае цяпло, што ідзе з адчыненай печы ў «першай» хаце, пах сырадою і кіслага малака, адкінутага ў кліні... Знаёмая чыстая «зала» з абавязковымі цяпер ва ўсіх амаль вясковых хатах «карцінамі» мішак, асілкаў, паляўнічых і незнаёмых... З гарой падшак на ложках і крамнымі капамі...

У Тамары Яфімаўны трое дзяцей. Старэйшага сына яна толькі што завезла вучыцца ў мастацкае вучылішча ў Мінск. І цяпер, зразумела, і хвалюецца, і не спіць, і чакае пісьма. Як ён там у вялікім горадзе, у інтэрнаце, ніколі ж яшчэ ад бацькоў гэтак далёка не ездзіў... Дома засталіся сямікласнік Сашка і Надзька-драбяз. У трэці клас ходзіць, а такое малое, худое, нібыта яму яды не хапае... (А «драбяз» тым часам сядзіць і рашае задачкі і хітра пабліскае вачнятамі ў наш бок).

З партрэта, што вісіць поруч з сынавым над ложкам, глядзіць маладая дзяўчына. Не трэба і пытаць — па ўсяму абліччу відно — даваенная мода, даваенны здымак... Гэта яшчэ тады, як вучылася Тамара, як у Клічаве шафёрам працавала... У вайну таксама круціла баранку. У эвакуацыі ўжо, у Пензенскай вобласці... Усю вайну. Там у сорок другім і ў партыю ўступіла... У сорок пятым вярнулася ў Гомель. І зноў на машыне працавала. Аж да сорок восьмага, пакуль у дэкрэт не пайшла — першым сваім... А потым райком паслаў у калгас — загадчыцай фермы. 38 кароў усяго было, як прыйшла ў калгас... А цяпер... І ферма вырасла. І людзі выраслі. Даяркі ў брыгадзе — лепшыя па калгасу. Бакарова Вера Барысаўна за сем месяцаў надала 2348 літраў. І дачка ў яе ўжо даяркай працуе... Бакарова Ніна Парфірэўна па стажу самая старэйшая — больш дванаццаці год працуе ўжо. Славацца і Царыкава Зінаіда і Марозава Вера. Пасля школы прыйшла і трэці год ужо даяркай Жэня П'явачнікава — брыгадны камсорг, а Вера Трабілуставу — таксама маладую даярку — калгас паслаў вучыцца ў абласную партыйную школу... Растуць людзі.

— У нас усюды жанкі: і працуюць і кіруюць... Мы ўсюды самі.

...Потым мы ідзем з Тамарай Яфімаўнай на кукурузны палетак. І сапраўды: вось дзе «каралева» дык «каралева»! Пра мой рост няма чаго і казаць. Высокі мужчына з узнятай рукою і той схваецца. А пачаткі, пачаткі! Скажу шчыра, у Беларусі мне яшчэ не даводзілася блукаць у такіх кукурузных джунглях. Не дзіўна, што такая шчырая радасць свеціцца ў вачах Тамары Яфімаўны, калі мы выбіраемся на сцэжку...

— Пытаеце, як мы яе такую выпеставалі? Дык сакрэт адзін толькі: не

шкадавалі працы. Спачатку торфакам-посту далі, а пасля праполкі — салетры. 4 тоны на дзесяць з паловай гектараў далі...

Тамара Яфімаўна задаволена смяецца.

— Паспрабуйце, — кажа яна, — вырваць хоць самую сярэднюю кукурузную сцяблінку з зямлі. Не вельмі выр-

А гэта цялятні... Каля іх яшчэ трэба пахадзіць ды пахадзіць цялятніцы Ніне Фёдараўне Церашковай.

веце. А вось такую, як гэта, — яна паказвае на таўшчэзнае сцябло з добрае грабильна даўжынёю, — мы з Ганнай Яфімаўнай удваіх неяк хацелі вырваць — дык дзе там!.. А каб жа яна вырасла такая — яе ж трэба выкарміць. А салетру кукуруза любіць.

Потым мы ідзем бурачным полем. Кармавыя буракі, яны яшчэ толькі набіраюць сілу, яшчэ растуць і растуць, ляжаць зверху на радках, як гладкія малочныя парасяты. Цукровыя буракі таксама параслі і яшчэ парастуць, але яны ў зямлі — іх не відно.

— Вось дзе сядзіць наша пакута, — паказвае на іх Тамара Яфімаўна — з кармавымі проста: рві і церабі. А гэтыя ж — кожнага адкапай, а яны сядзяць моцна, як пні...

На калгасным дварэ чуцно загудзеў матор. Вярнуўся газік, і Тамара Яфімаўна заспяшалася туды: прыехала вакцына.

...Мы варочаемся ў вёску па дарозе, паабпал якой ляжыць узаранае поле. Стомленая за лета гарачынёй і спёкай зямля, здаецца, пясціцца і адпачывае. Узбоч дарогі сям-там дзе яшчэ ўчапіўся і цвіце яркі татарнік. Плаваюць у паветры ніткі белай павуціны. А ў агародчыках, пад вокнамі, бушуе бабіна лета...

І сярод усёй гэтай благадаці і хараства жывуць добрыя людзі. Хараству іх душы і велічы іх нягучных спраў хочацца сказаць коротка і ад усяго сэрца: «Дзякуй вам, людзі... Дзякуй вам, гвардзейцы-жанчыны...»

Н. ВАСІЛЬЕВА

СТАРОНКІ ЖЫЦЦЯ І БАРАЦЬБЫ

Алена Дзмітрыеўна Стасава.

У КАНЦЫ снежня 1903 г. я на некалькі дзён паехала перадыхнуць да сваіх сяброў Варвары Фёдаруны Кажэўнікавай і Мікалая Мікалаевіча Штрэмера на станцыю Маласкавіцы Балтыйскай чыгункі. Вярнуўшыся ў Пецяярбург, я даведалася, што С. К. Каверына (выхаванка Уладзіміра Васільевіча Стасава, якая памагала нам у захоўванні літаратуры і ў сувязі з гэтым арыштавана) перадала з турмы, што, відавочна, днямі мяне арыштуюць, таму што адна маладая жанчына, якую я нядаўна прыцягнула да абслугоўвання складаў (пераноска літаратуры), была затрымана і раскрыла маю клічку. Ясна, што заставацца ў Пецяярбурзе не было сэнсу, і я ў той жа вечар паехала з Піцера назад у Маласкавіцы. На вакзал мяне праводзіў К. А. Крэстнікаў — ваенны ўрач, які прыехаў у адпачынак з Мінска. Суправаджэнне ваеннага чалавека ў такіх выпадках служыла некаторым «легальным прыкрыццём» і выратувала ад сачэння.

Паехала я ў Маласкавіцы з мэтай замесці сляды, а на самай справе трымала шлях у Кіеў, куды мяне тэлеграмай выклікаў член ЦК Глеб Максіміліянавіч Кржыжанойскі.

Прыехаўшы ў Маласкавіцы ў 12 гадзін ночы, я ў 3 гадзіны ўжо выехала зноў на станцыю, каб па Балтыйскай чыгунцы дабрацца да Тосна, там з іншага вакзала даехаць да Гатчыны, зноў перасесці на Варшаўскую чыгунку і ехаць да Вільні, адкуль я ўжо магла накіравацца прама ў Кіеў.

Дабралася я туды добра, знайшла Кржыжанойскага, але заставацца ў Кіеве было нельга, таму што там толькі што адбы-

15 кастрычніка г. г. старэйшай камуністы, Герою Сацыялістычнай Працы Алене Дзмітрыеўне Стасавай спайняецца 90 год.

Ад усяго сэрца віншую Алену Дзмітрыеўну са слаўным юбілеем. Жадаем ёй яшчэ доўгіх год жыцця, добрага здароўя і маладой бадзёрсці.

Ветэраны рэвалюцыі! Кожны раз, як знаёмімся з іх біяграфіямі, з іх гераічнымі справамі, цябе ахоплівае пачуццё вялікага гонару за нашу дарагую Радзіму. Вось якімі выдатнымі людзьмі багата яна. Вось якія людзі рабілі Кастрычніцкую рэвалюцыю.

Такое іменна пачуццё адчуваеш, калі чытаеш брашуру Алены Дзмітрыеўны Стасавай «Старонкі жыцця і барацьбы». Абавязкова прачытайце яе брашуру, таварышы, і вы пазнаёміцеся з чалавекам вялікай душы, які ўсё сваё жыццё прысвяціў партыі і народу.

Мы друкуем невялікі ўрывак з раздзела гэтай брашуры «Агент «Іскры».

ліся вялікія арышты. Кржыжанойскі праінструктаваў нас аб чаканай рабоце, але рэкамендаваў неадкладна паехаць часова ў якое-небудзь ціхае месца. Такая ж інструкцыя была дадзена і М. М. Эсен («Зверу»), якая прыехала ў Кіеў крыху раней.

Добра сказаць: паехаць! А на якія сродкі? У Кржыжанойскага грошай не было для нас. У нас удаіх знайшлося толькі некалькі рублёў. Што ж рабіць? У «Звера» быў залаты пярсцёнак, у мяне — залаты ланцужок для гадзінніка і нейкая брошка — не то з жэмчугам і аметыстам, не то нейкая іншая. Залажылі ўсё ў ламбардзе, купілі білеты і паехалі ў Мінск, дзе, апрача Крэстнікава, жыў яшчэ партыйны таварыш — інжынер Міхаіл Мікалаевіч Кузняцоў, адрас якога быў у нас.

Даехалі да Мінска, адшукалі Кузняцова і так-сяк уладкаваліся ў яго, але іменна так-сяк, бо ён быў чалавек сямейны, меў дзіця, і жонка яго не вельмі прызна адносілася да нашага нелегальнага прыезду. Перабрацца да Крэстнікава нельга было, таму што ён яшчэ не вярнуўся з Пецяярбурга. Перабіліся пару дзён, потым «Звер» уладкаваўся яшчэ ў кагосьці з таварышаў, а затым паехала за мяжу, а я, дачакаўшыся зварту Крэстнікава, пераехала да іх, дзе і заставаўся аж да свайго ад'езду на работу ў Арол.

Праводзячы ў Арол, таварышы вырашылі змяніць маю знешнасць: пафарбавалі мне валасы і бровы, наляпілі мушкі на шчокі. Займалася гэтай справай Е. П. Крэстнікава. Яна ж забяспечыла мяне і сваім пашпартам на імя ўдавы Елізаветы Паўлаўны Беклямішавай, па якому я і прапісалася ў Арле, а пазней і ў Маскве.

У Арле я павінна была сумесна з членам ЦК Маркам Любімавым паставіць тэхніку і арганізаваць Паўночнае бюро партыі, але сувязей было мала, і справа дрэнна ладзілася. Па партыйнаму заданню я ездзіла ў Смаленск да Фёдара Васільевіча Гусарава — ваеннага ўрача, які кіраваў ваеннай работай у партыі. К гэтаму часу ён узяты быў паліцыяй на падарэнне і неўзабаве арыштаваны. Наколькі я памятаю, Фёдар Васільевіч быў прыгавораны да катаржных работ і, выйшаўшы на пасяленне ў Енісейскую губерню, працаваў у Краснаярску як урач. Я сустрэла яго там, калі ішла на пасяленне, і затым, прыезджаючы ў Краснаярск, часта бачылася з ім.

Ездзіла я і ў Вільню да Івана Іванавіча Клопава. У мяне быў яго адрас, але не было сказана, што гэта ваенны. Калі я прыехала ў Вільню і прыйшла па гэтаму адрасу, то на мой званок дзверы адчыніў дзяншыч. Я падумала, што, напэўна, памылілася, але назвала прозвішча Клопава. Аказалася, што я правільна прыйшла. Такім чынам высветлілася, што ваенную работу для партыі вядзе афіцэр Клопаў.

Па дарозе назад з Вільні я зноў заязджала ў Мінск да Крэстнікава. У Мінску ў нас была добрая арганізацыя і свайго роду невялікі цэнтр. Калі пасля рэвалюцыі я бывала там, то часта ўспамінала дарэвалюцыйны Мінск і тое паўжабрацкае існаванне, якое вяло тут насельніцтва горада. У гады Вялікай Айчыннай вайны я зноў міжволі вярталася ў думках да Мінска і з жахам думала пра тое, што давялося перажыць насельніцтву гэтага горада.

У рабоце Мінскай арганізацыі я, будучы там, непасрэднага ўдзелу не прымала, але М. М. Кузняцоў, які вёў работу сярод чыгуначнікаў і мясцовага насельніцтва, а таксама іншыя мясцовыя работнікі не раз прыходзілі да мяне. Апрача таго, я аднавіла перапіску з Н. К. Крупскай і ўстанавіла пастаянную сувязь Мінска з нашым партыйным цэнтрам.

НАШ УЗЛЁТ

Зірні, таварыш мой і друг, Нягаснучы маяк-стажар —
Як мы высока узняліся: Апора Роўнасці і Шчасця.
Штурмуем мы

такія высі —

Ад радасці займае дух. На сцягу ленінскім жывым
Мы ўслаўляем веліч Працы.

Узводзім мы вячэсты гмах, Перамагаць нам і змагацца
Найноўшы і святлейшы Пад гэтым сцягам баявым!

ў свеце:

Ён азарае ўсёй планеце

Да Міру і Свабоды шлях. Зірні, таварыш мой і друг,
Як мы высока узняліся:

Ён разганяе чорных хмар Штурмуем Камунізма высі —
Злавесна-лютыя напасці, Бляднее свет стары наўкруг.

Васіль МАЕЎСКІ

Едзе хлопец з Украіны...

Па сяле пайшла навіна,
Паляцела вестка:
Едзе хлопец з Украіны,
Не адзін — з нявестай.

А той хлопец — наш
камбайнер,
Убіраў там збожжа
І спаткаў сваё каханне
У стэпах Запарожжа.

Яны разам працавалі
На пшанічных гонях,
Яны разам пажадалі
Жыць у Наднямонні.

Бо і тут шуміць пшаніца,
Нібы ў Запарожжы,
Як Дняпро ў прастор імчыцца
Нёман наш прыгожы.

Па сяле прайшла навіна,
Праляцела вестка:
Едзе хлопец з Украіны,
Не адзін, з нявестай.

Віктар ШЫМУК

Паважаюць у нашай краіне ча-
лавена працы.
Ядвіга Іосіфаўна Будай — даяр-
ка калгаса «Савецкая Бела-
русь», Герой Сацыялістычнай
Працы.

Фота П. Нікіціна.

ДЭПУТАТКА

Дзынкнула разбітая шыбіна, і на падлогу ўпаў круглы палявы камень.

«Мусіць, нейкі бязбацькавіч забавляецца», — падумала спалоханая Алена Шаблова і выйшла з хаты. На вуліцы нікога не было. Толькі ля школы, дзе туркацела кінаперасоўка, бегалі хлапчкі, якім не ўдалося без білета ўціснуцца ў памяшканне.

Алена Шаблова пайшла да дэпутаткі. Так павялося ў вёсцы Краснае, што па любой справе людзі перш за ўсё звяртаюцца да Палагеі Канакоравой. Даводзіцца ёй, дэпутату Лебядзянкаўскага сельскага Савета, выконваць розныя функцыі, а часцей за ўсё — яна добры друг і дарадчык.

Акно разбіў шасцікласнік Валодзя Вярцінскі. Ніякай злосці на Алену Шаблову ў яго не было. Ubачыў пад нагамі камень, падняў і шпурнуў — не на абочыну, а ў акно: дрэнную справу заўжды лягчэй зрабіць.

І вось гутараць дзве жанчыны, дзве Палагеі — дэпутатка і Валодзева маці. Адна пра адну ведаюць усё, бо ў вёсцы ўсе на віду. Валодзеў бацька, Максім Вярцінскі, зрабіў сваім рамяством «прымацтва». Па-жыве з жанчынай нейкі час, а потым шукае «лепшых прымаў». Даверлівыя ўдовы кормяць яго, пояць, усяляк дагаджаюць, а пасля каюцца. Давялося Палагеі Вярцінскай адной гадаваць сына, бо «прымак» падаўся ў іншую вёску. Не ведаў Валодзя бацькавых клопатаў, ласкі і ўшчунанняў. І навучыўся не толькі рабіць мужчынскую справу па гаспадарцы, але і біць вокны.

— Не прыдумаю, што рабіць з хлопцам, — уздыхала Вярцінская, — Дрэнна вучыцца, не паважае настаўнікаў. І мяне ўжо не слухае.

Строга, як з дарослым, размаўляла з Валодзем дэпутатка.

— Не вялікае геройства пусціць у акно камень, — ушчунвала яна. — А ты добрую справу зрабі, каб людзі дзякавалі, каб маці табой ганарылася. Табе ж пры камунізме жыць даводзіцца.

Прыйшла дамоў і доўга не магла супакоіцца. Чужое гора заўсёды цяжарам кладзецца на яе чулае сэрца, бо сама пражыла нялёгкае жыццё... Чакала мужа з вайны, а ён не вярнуўся да яе і двух малых сыноў. Не, не быў забіты, не загінуў у палоне. Застаўся ў прымаках у Мінску. Як жа, быў памочнікам камандзіра ўзвода, пры медалях! Ці ж яму ў бліскучых ботах хадзіць за плугам? Маўляў, заваяваў сабе іншае жыццё. І як ні цяжка было, пахавала Палагея былога мужа ў сваім сэрцы. Не галасіла, не скардзілася людзям. Жаночы гонар не дазволіў ні прасіць, ні патрабаваць дапамогі ад мужа-ўцекача на выхаванне дзяцей. Падраслі Міхась і Алесь. Пабудавалі маці хату і пайшлі службы ў Савецкую Армію. Цяпер працуюць на шахтах у Данбасе, маці грошы прысылаюць. А маці адна. Глядзіць на здымкі бравых сыноў у вайскавай форме. Пад вокнамі дзве бярозкі шэпчуць аб нечым дзявочым. Здаецца, каб сыны былі дома, веселай шумелі б бярозкі. Часам крыўдуе на сыноў, што паехалі ў свет. Але адчувае і сваю віну, віну многіх бацькоў, што не пе-

радалі дзецям любоў да зямлі, не ўсё зрабілі, каб моладзь не сумавала ў вёсцы.

А Палагеі няма калі сумаваць, хоць жыве адна. Адна? Не, не адчувае яна адзіноты: заўсёды з людзьмі, заўсёды сярод людзей. На падаконніку ляжыць вучнёўскі сшытак у клетачку. Гэта своеасаблівы дзённік. На кожны дзень — адзін радок. «Раскідвала гной». «Сеяла бульбу». І калі трэба што-небудзь успомніць, напрыклад, якая падзея адбылася, якое пытанне вырашалася ў брыгадзе, на пасяджэнні праўлення і г. д., жанчына прыгадвае, што рабіла ў гэты дзень, і знаходзіць адпаведную дату ў сваім «дзённіку». Ды што граху таіць, часам брыгадзір забудзе запісаць гэты дзень у свой табель. Палагея правярыць згодна са сваімі запісамі, а заадно пацікавіцца, ці налічаны працэдні тым, хто працаваў разам з ёю. Памагла разблытаць справу з налічэннямі і разлікамі Марыі Лыскавай і многім іншым.

Шмат скаргаў было на загадчыцу магазіна Наталлю Лобараву. Усе людзі ў полі, а яна ў гэты час адкрывае магазін і абслугоўвае тых, хто не працуе. Лепшыя тавары ў першую чаргу даставаліся гультаям. Дэпутатка Палагея прачытала ёй «інструкцыю», як трэба арганізоўваць гандаль, і строга папярэдзіла, каб больш так не рабіла.

Калгаснікі вырашылі прадаваць лішкі малака. Гэта ж выгадная справа. Пад'язджае зборшчык, забірае малако і па добрай дзяржаўнай цане плаціць грошы. Ніякіх клопатаў. А Хрысціна Лыскава хітравала. Збярэ малако і пашле дачку з бітончыкам на рынак. Палагея пагаварыла з Лыскавымі.

— Падумаўце самі, — пераконвала яна, — што ў гэтым няма ніякай выгады. Трэба плаціць за машыну, губляць цэлы дзень...

Хрысціна паслухалася добрай парадой і цяпер аддае малако ў закуп.

Многія жанчыны, у якіх ёсць малыя дзеці, не могуць працаваць у калгасе. І вясной, і летам маюць адзін клопат: яны — нянькі. Ясляў няма, а праўленне не клапаціцца, каб былі. Жанчыны ідуць не да старшыні, а да сваёй дэпутаткі.

— Адкрывай, Палагея, яслі!

— Шкада, хата ў мяне малая, а то сабрала б усіх дзяцей ды і няньчыла, — сказала неяк Палагея.

— У старшыні дом прасторны, — падказалі калгасніцы і засмяяліся.

Дэпутатка пайшла да старшыні праўлення Ліндзерава:

— Яслі патрэбны, Мікалай Пятровіч. А то жанчыны пагражаюць, што прынясуць дзяцей да цябе на кватэру. Уяўляеш, што чакае цябе?

І старшыня задумаўся. Што ж, няхай падумае, толькі нядоўга!

Ужо не першы раз на выбарах у мясцовы Саветы аддаюць аднавяскоўцы свае галасы за Палагею Мікітаўну Канакораву. І гэта найлепшае прызнанне і ацэнка яе працы.

А. ПЫСІН, І. АНОШКІН

Калгас імя Заслонава
Бялыніцкага раёна.

45 ГОД ВЛКСМ

Гродзенскі азотна-кавы завод — камсамольская будоўля. На здымку: адна з лепшых такелажніц Ева Мышко.

Фота П. Нікіціна.

С массой
мільённой
сердце само —
краснознаменнай,
вперед комсомол!

29 КАСТРЫЧНИКА — дзень нараджэння Ленінскага камсамола. 45 год ляжыць за яго плячыма, сотні бесмяротных подзвігаў, тысячы цяжкіх і светлых дарог.

Не за чырвоным сукном, не пры дапамозе папярковых рэзалюцый нарадзіўся і рос камсамол. Баявая тачанка была яго калыскай, а рэйды Першай коннай — першымі крокамі. Крывёю краснадонцаў, самаадданай працай цаліннікаў уносіліся яго камсамольскія ўзносы. Клятвы на вернасць Радзіме, вялікай справе партыі стала яго Статутам, прэзідэнт краіны барацьбы і жыцця — сталым месцам жыхарства і работы. Мы ніколі не забудзем нялёгкай шляху камсамола, цану яго вялікіх перамог. Гэта — васьмушка хлеба і кулацкія кулі, партызанскія сцэжкі і ранняя сівізна.

Нельга без хвалявання пісаць гэтыя радкі. Нельга, не адчуваючы пачуцця гонару, гаварыць пра наш камсамол, які сапраўды стаў дарогай у жыццё, школай выхавання і мужнасці для мільёнаў савецкіх людзей.

І зараз, у дні 45-годдзя Усеагульнага Ленінскага Камуністычнага Саюза Моладзі, яшчэ раз хочацца акінуць позіркам пройдзенае, успомніць слаўныя справы камсамольскія.

6 У гэтыя дні ў нашай краіне да свайго дня нараджэння рыхтуюцца дваццаць мільёнаў ча-

лавек. А 45 год назад іх было ўсяго толькі 22 тысячы.

Значна павялічылася за гэтыя гады і сям'я беларускіх камсамольцаў. І калі на I Усерасійскі з'езд камсамола ў 1918 годзе ў Маскву з Беларусі прыехала ўсяго толькі 3 дэлегацыі, то на XIV з'ездзе ВЛКСМ у красавіку 1962 г. нас, беларускіх дэлегатаў, было ўжо больш чым паўтары сотні.

А колькі за гэтыя гады створана камуністычных саюзаў моладзі ў іншых краінах! На розных кантынентах зямлі жыўць, працуюць і змагаюцца 65 мільёнаў нашых сяброў і братаў, членаў амаль 70-ці камуністычных саюзаў моладзі.

Пуцяводнай зоркай стала для савецкай моладзі прамова Уладзіміра Ільіча Леніна на III з'ездзе РКСМ. У ёй дадзены адказ на ўсе галоўныя пытанні юнацкага камуністычнага руху. У. І. Ленін вызначыў месца і ролю камсамола ў сацыялістычным будаўніцтве, раскрыў яго мэты і задачы як памочніка і рэзерву Камуністычнай партыі, як арганізацыі самадзейнай, якая аб'ядноўвае

Адзін з нумароў канцэрта мастацкай самадзейнасці на Аршанскім ільінокамбінаце. Спявае ткачыха Ніна Мацулевіч.

Фота С. Прэса.

перадаваю моладзь горада і вёскі.

Вучыцца камунізму, указваў Ільіч, — гэта значыць кожны дзень, у любым горадзе, у любой вёсцы практычна вырашаць тую ці іншую задачу агульнай працы, няхай нават самую маленькую, няхай самую простую. І камсамольцы імкнуцца свята выконваць завет вялікага правадыра. Адказныя справы давае Радзіма маладым. На ўдарных будоўлях і ў цалінных саўгасах, на жывёлагадоўчых фермах і кукурузных палях маладое пакаленне зарэкамандавала сябе магутнай, стваральнай сілай у барацьбе за камунізм. Толькі з нашай Гродзеншчыны за апошняе дзесяцігоддзе па камсамольскіх пуцёўках на новабудоўлі і асваенне цаліны выехала каля 10 тысяч маладых энтузіястаў. Вось і ў гэтым годзе ўжо каля двухсот добраахвотнікаў паехалі на ўдарныя камсамольскія будоўлі — Ермакоўскую ДРЭС у Казахстане і Брацкую ГЭС у Сібіры. Сярод іх аднымі з першых былі дзяўчаты слонімскай фабрыкі «Тэкстыльшчык». На чале з сакратаром сваёй камсамольскай арганізацыі Нінай Чарняк па першаму закліку партыі і камсамола яны накіраваліся на Ермакоўскую ДРЭС. Водгукі аб рабоце дзяўчат там самыя добрыя.

Імкненне моладзі да практычнага ўдзелу ў будаўніцтве камунізма, да свядомай творчай працы з'яўляецца характэрнай рысай сённяшняга па-

калення. Куды б партыя ні пасылала нашых юнакоў і дзяўчат, у якіх бы цяжкіх умовах ім ні даводзілася працаваць, усюды яны адчуваюць сябе сапраўднымі гаспадарамі сваёй краіны. Нашы аднагодкі пішуць пра сябе ў анкетах

Не авторучкамі, а кранамі,
железных стрел рукамі
сильными,
На бывшей целине —
комбайнами,
На шумной Ангаре —

плотинами.
И эти буквы комсомольские
Могучи, как дубы столетние;
Их корни — шахты
Солигорские
Вершины — в космосе
ракетами...

Цудоўная веліч працоўных спраў нашага пакалення, нашых сучаснікаў! Пакарэнне Сібіры, штурм Ангара і Енісея, 160 ударных камсамольскіх будоўляў, асваенне цаліны і космасу, масавы рух за камуністычную працу — гэта не менш гераічна, чым штурм Перакопа і першы камуністычны суботнік, пакарэнне прыамурскай тайгі і будаўніцтва Магніткі! Ёсць у нас зараз сучасныя Карчагіны, іх дзесяткі, сотні тысяч сярод нас: у кожным калгасе і на заводзе — свае карчагінцы! Хіба не ўвасобілі ў сабе карчагінскія рысы простыя нашы хлопцы і дзяўчаты, ударнікі камуністычнай працы Марыя Галяноўская, работніца Лідскай абутковай фабрыкі,

депутат Вярхоўнага Савета БССР, або Саша Цыхун, лепшы муляр ударнай камсамольскай будоўлі Гродзенскага азотнаўкавага завода, які пасля заканчэння 10 класаў па пачаў камсамол прыйшоў на будоўлю, пачаў яе з першай цагляны і зараз удзельнічае ў завяршэнні першай чаргі прадпрыемства!

Хочацца сказаць некалькі цёплых слоў і пра Марыю Ерман — швачку-матарыстку Навагрудскай швейнай фабрыкі. Нялёгі шлях прайшла яна. Цяжка склалася дзяцінства. Страціўшы бацькоў, выхоўвалася ў дзіцячым доме. Там і спецыяльнасць набыла. Нялёгка было працаваць на фабрыцы, павышаць кваліфікацыю і адначасова вучыцца ў школе рабочай моладзі. Але дзякуючы дапамозе таварышаў і сваёй упартасці Марыя паспяхова скончыла сярэдняю школу, а зараз завочна вучыцца ў Мінскім тэхналагічным тэхнікуме. За вялікія працоўныя дасягненні ёй прысвоена званне ўдарніка камуністычнай працы. Працоўныя Навагрудчыны выбралі Марыю Ерман дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР.

Я назвала ўсяго толькі некалькі імён нашых аднагодкаў, прыклад якіх варты пераймання: працавітых, настойлівых, адданных вялікай справе нашай партыі. Ды хіба іх усіх можна назваць? Такіх жа сустранеш на кожнай будоўлі, ля кожнага станка, у кожным калгасе.

Сапраўднай школай выхавання моладзі сталі калектывы камуністычнай працы. Толькі ў нашай вобласці ў саборніцтве за камуністычную працу ўдзельнічаюць каля сямі тысяч юнакоў і дзяўчат, звыш чатырох тысяч камсамольцаў змагаюцца за званне ўдарніка камуністычнай працы.

Маладыя разведчыкі будучыні на фабрыцы «Тэкстыльшчык» паказваюць прыклады творчых, сапраўды камуністычных адносін да працы, з'яўляюцца носьбітамі камуністычнай маралі. Камсамолкі Люба Пятрова і Таццяна Бандалоўская звярнуліся да адміністрацыі прадпрыемства з просьбай аб павелічэнні норм выпрацоўкі. Іх просьбу задаволілі, і дзяўчаты даюць у месяц дадаткова 3 тысячы метраў сінелькі. Ініцыятыву камсамолак падтрымалі ўсе рабочыя цэха.

«Чалавек чалавеку — сябар, таварыш і брат». Гэты прыныцы маральнага кодэкса камунізма стаў законам жыцця ў камсамольцаў і моладзі фабрыкі.

Доўгі час не ладзілася з работай у маладой ткачыні Жэні Трацяк. Дзяўчына сістэматычна не выконвала норм выпрацоўкі, яе лаялі, папярэджвалі нават аб звальненні з фабрыкі. На дапамогу прыйшлі камса-

мольцы, сяброўкі. Памаглі Жэні авалодаць сакрэтам ткацкага майстэрства. Цяпер Яўгенія Трацяк — добрая ткачыца. Назаўсёды ў яе захаваецца пачуццё глыбокай удзячнасці таварышам за падтрымку. А нядаўна на фабрыцы адсвяткавалі Жэніна камсамольскае вяселле.

Каму, як не камсамольцам, моладзі, знаходзіць і ставіць на службу ўсё новыя і новыя рэзервы вытворчасці, усё лепш і лепш выкарыстоўваць абсталяванне і тэхніку і тым самым дабівацца павелічэння прадукцыйнасці працы. Так, на заводзе «Аўтазапчастка» кожны шосты камсамолець — рацыяналізатар. Галя Пятрова, напрыклад, выступіла з ініцыятывай перадачы абсталявання другой змене на хаду, што дазволіла эканоміць 5 працэнтаў рабочага часу. Толькі за кошт гэтага прадпрыемства можа выпусціць дадаткова ў год 6,5 тысячы карданых валаў.

Усім лепшым у жыцці мы абавязаны Радзіме, партыі камуністаў, сваім бацькам. У нашай моладзі вялікія мэты і высокія ідэалы ў жыцці. Сучаснае пакаленне маладых людзей з'яўляецца дастойным пераемнікам старэйшага пакалення, якое здзейсніла Кастрычніцкую рэвалюцыю, пабудавала сацыялізм, са зброяй у руках адстаяла яго ў жорсткіх бітвах з фашызмам, стварыла матэрыяльныя і духоўныя прадпасылкі для разгорнутага будаўніцтва камунізма ў нашай краіне.

Мы, савецкія юнакі і дзяўчаты, у сваім жыцці, у працы і барацьбе працягваем і павялічваем традыцыі бацькоў. І таму спробы буржуазных ідэолагаў, якія дарэмна спрабуюць хоць як-небудзь аслабіць баявы дух падрастаючага пакалення, паралізаваць яго волю ў барацьбе за камунізм, штучна настрайваць нашу моладзь супраць старэйшага пакалення, асуджаны на правал. Не спадзявайцеся, паны, пасварыць нас з нашымі бацькамі!

Ленінскі камсамол у справах і думках сваіх заўсёды з Камуністычнай партыяй. Зараз, працягваючы вывучаць матэрыялы чэрвеньскага Пленума ЦК КПСС, нашы камсамольцы гарача запэўняюць партыю, што аддадуць увесь запал сваіх сэрцаў, усе сілы, веды, энергію вялікай справе пабудовы камунізма. А ў камунізм ужо маршам ідуць брыгады камуністычнай працы. Там, у першых радах, — камсамольцы. І як тут не сказаць:

Наш паровоз, вперёд лети!
В Коммуне — остановка.

Ніна НЕРАД,
сакратар Гродзенскага
прамысловага абкома
камсамола.

ЖЫЦЦЁ КЛІЧА НАПЕРАД

Жыццё заўсёды кліча наперад. Кліча да новага, радаснага, светлага. Савецкія людзі з вялікім энтузіязмам сустракаюць кожную вестку аб новых дасягненнях Радзімы.

Усё новае прымушае нас радавацца жыццю, тым здзяйсненням, якімі напоўнены нашы працоўныя будні.

Мой расказ таксама пойдзе пра новае, што ўвайшло ў жыццё нашага цэха. Можна некаторым гэта здасца зусім нязначным, дробным па сваіх маштабах, але ж з маленькіх ручайкоў выцякаюць вялікія рэкі.

Напэўна, многія памятаюць, як выступала на XXII з'ездзе КПСС вядомая купавінская тэкстыльшчыца Марыя Ражнёва. Яна ўнесла прапанову — ліквідаваць начныя змены, асабліва на тых прадпрыемствах, дзе пераважае жаночая праца. І Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў абяцаў, што ЦК КПСС і Савецкі ўрад разгледзяць гэтае пытанне і зробяць усё магчымае, каб хутчэй вырашыць яго.

Што і гаварыць, цяжка працаваць у начную змену, работніца стамляецца і к канцу тыдня прадукцыйнасць працы зніжаецца. Нават потым, калі яна прыступае да ранішняй змены, то не адразу дасягае сваёй вышэйшай выпрацоўкі.

А як зрабіць, каб і работніцы было лепш і каб інтарэсы дзяржавы не пацярпелі? Калі ж адмовіцца ад начной змены, як і чым папоўніць страты ў выпуску прадукцыі ад прастаю абсталявання ўначы? Відаць, давядзецца будаваць новыя прадпрыемствы, расшыраць дзеючыя. На гэта трэба час і сродкі. А як цяпер? Можна паспешалася са сваёй прапановай Марыя Ражнёва?

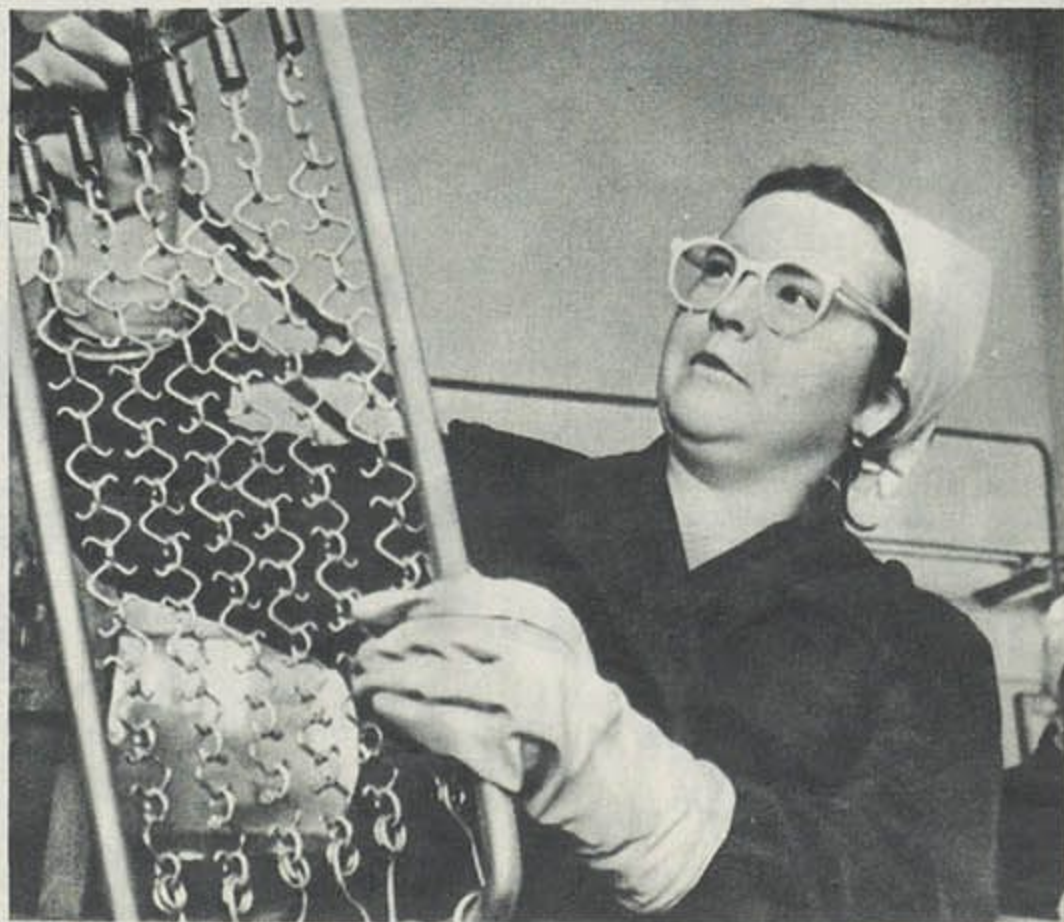
Не! На многіх прадпрыемствах краіны людзі пачалі прыкідваць, як палегчыць жанчыне працу, як да мінімуму звесці начныя змены. Іванаўскія тэкстыльшчыцы адны з першых распрацавалі такі графік, згодна з якім начныя змены амаль ліквідаваны. Задумаліся і мы над гэтым пытаннем. Але ж яно такое складанае, што адным махам не вырашыш. Старшыня фабкома Вера Іванаўна Салодкіна і сакратар Першамайскага райкома партыі Алена Васільеўна Рубіна паехалі ў Іванава, каб на месцы пра ўсё даведацца, усё ўдакладніць.

Вярнуліся адтуль, расказалі. Вельмі ж добра было б працаваць амаль без начных змен! Пачалі і мы складаць свой

Ахова працы — адна з заваў Вялікага Кастрычніка: ахоўныя шчыты каля станкоў, спецвонатка, спецхарчаванне, дадатковы адпачынак...

Вось работніца гальванічнага ўчастка Мінскага гадзіннікавага завода Л. М. Канаш працуе ў ахоўных акулярах, гумавых пальчатках, халаце

Фота С. Чырэйкіна.

графік. Улічвалі ўсё — і інтарэсы дзяржавы (каб выпуск прадукцыі не знізіўся) і каб заробтак у работніц не паменшыўся. Шмат было спрэчак і прапаноў, пакуль прыйшлі да адзінай думкі.

Што ж новага ў нашым графіку? Галоўная мэта дасягнута — начныя змены звядзены да мінімуму. Раней кожная работніца працавала па дзесяць і больш начэй у месяц, а цяпер толькі дзве.

Раскажу падрабязна. У цэху, як і раней, захаваліся тры змены. Кожная работніца пяць дзён запар працуе па восем гадзін у дзённай змене, затым адпачывае суткі, пасля чаго выходзіць у начную сямігадзінную змену, затым зноў адпачывае суткі. Потым пяць дзён працуе па 8 гадзін у вячэрняй змене і дзве сутак адпачывае. У выніку атрымліваецца так: кожная катоншчыца працуе 20 дзён і дзве начы, мае па два выходныя дні ў тыдзень. Выхадныя дні пераходзячыя, як калісьці пры шасцідзённым.

Глядзіш, як быццам работніцам можна не задумвацца пераходзіць на новы графік. А на справе гэта аказалася куды складаней. Не ўсе згаджаліся з выхаднымі: «Я ў нядзелю ніколі нічога не раблю», — сказала адна. А другая: «Хачу праводзіць свой адпачынак разам з усёй сям'ёй». Былі і такія, якіх хвалявала пытанне заробку: баяліся, што ён знізіцца.

Я і начальнікі змен падыходзілі да работніц, пыталіся ў кожнай, што падабаецца ці не падабаецца ў новым графіку. І калі вырашалі гэтае пытанне на цэхавым сходзе, большасць выказалася за тое, каб працаваць па-новаму.

Адміністрацыя фабрыкі і фабрычны камітэт дамовіліся з трамвайным і аўтобусным паркам, каб транспарт працаваў па ўсіх маршрутах на гадзіну пазней. Давялося вырашаць пытанне і з вячэрняй школай, каб школа прыстасоўвалася да нашага графіка.

Засталося пакуль нявырашаным пытанне работы дзіцячых устаноў. Мяркуем стварыць дзяжурныя групы. Пра гэта пакалоціцца фабрычны камітэт. Крыху горш справа з тымі работніцамі, чые дзеці выходзяць у гарадскіх садах і яслях. Даводзіцца такім работніцам падганяць выхадны дзень да нядзелі.

Кожнае новае даецца не адразу. Так і ў нас.

Але мінуў месяц, і калектыў убачыў, што нясе з сабой новы графік: павялічыўся выпуск прадукцыі, хоць цэх працаваў менш на 17 гадзін у месяц, і заробак у катоншчыц стаў большым, таму што без начных змен павысілася прадукцыйнасць працы. Катоншчыцы ўжо самі пачалі прапагандаваць новы графік у іншых цэхах. Зараз уся фабрыка працуе па-новаму, і кожнаму ясна, што новы графік значна палегчыў працу работніц.

Перадавыя катоншчыцы Р. Дашкевіч, Н. Янушкоўская, Н. Маёрава, Д. Лазоўская, О. Мошчанка, Н. Ляскова, А. Шыянава, Н. Трапачук і іншыя, падлічыўшы свае магчымасці, звярнуліся ў цэхавы камітэт з просьбай павялічыць ім нормы выпрацоўкі на 1,5—2 працэнты.

Катонны цэх усё яшчэ лічыцца на фабрыцы «КІМ» маладзёжным, таму што, калі ён ствараўся, да машын сталі вы-

пускніцы рамеснага вучылішча — 17—18-гадовыя дзяўчаты. Мінула 15 год. Колішнія вучаніцы ператварыліся ў высокакваліфікаваных катоншчыц. Многія ўступілі тут у партыю, абзаваліся сем'ямі, узмужнелі. Але па-ранейшаму гарыць у іх душы малады агеньчык. І я без перабольшання магу сказаць, што з такім калектывам лёгка вырашаць любыя задачы.

Ведаюць у нас Ганну Іванаўну Барысенка, Раісу Іванаўну Дашкевіч, Джэму Лазоўскую — ударніц камуністычнай працы, гонар цэха. Яны працуюць, выходзяць дзяцей і знаходзяць час для вучобы.

— Жыццё кліча наперад, — гавораць яны, — нельга таптацца на месцы.

У Лазоўскай двое дзяцей, а яна з пятага класа займаецца ў вячэрняй школе, вясной будзе заканчваць дзесяцігодку. Гэтак жа і Дашкевіч, Барысенка. Ёсць у нас і студэнты-завочнікі інстытутаў, тэхнікумаў.

Больш 50 катоншчыц цэха носяць званне ўдарнікаў камуністычнай працы, больш 100 — змагаюцца за гэта ганаровае званне. Катоншчыцы народ дружны, таварыскі. Цэх працуе рытмічна, сабекошт і якасць прадукцыі цвёрда ўстанавіліся. Пачынаючы з 1954 г., катоншчыцы ўвесь час перавыконваюць план, няспынна павышаюць прадукцыйнасць працы. Я люблю свой цэх, свой калектыў.

На нашых катонных машынах выпрацоўваюцца высокага тунковыя тонкія капроныя панчохі. З году ў год павышаюцца патрабаванні да катоншчыц, ускладняецца і тэхналогія, а ўдасканаленне тэхналагічнага працэсу патрабуе высокай культуры вытворчасці.

Давялося і пра гэта падумаць. Неяк не адпавядала нашай тонкай рабоце асфальтавая падлога. А калі насцялілі паркет, адразу кінуліся ў вочы брудна-карычневая тумбачка ля машын. Пафарбавалі іх у светла-бірузовы колер — і цэх адразу павесілеў.

Абстаноўка ў цэху, прадукцыя, якую мы выпускаем, паставілі на парадак дня і пытанне аб спецвопратцы для катоншчыц. Нашы работніцы атрымліваюць паўкамбінезоны з баваўнянай дыяганалі. Магчыма, гэтыя паўкамбінезоны добрыя на станкабудаўнічых заводах або на будоўлях, але для катоншчыц яны занадта цяжкія. У цэху тэмпература 25—27 градусаў, і работніцы нязручна выстаць змену ў такім адзенні.

Я ведаю, пытанне аб спецвопратцы не новае, але калі ж урэшце ў нас будзе добра пашытая, прыгожая спецвопратка для жанчын, а не такая, у якой нават стройная прыгожая жанчына ператвараецца ў пудзіла. Вазьміце любы халат, паўкамбінезон — швы тоўстыя, грубыя. Кішэні аздоблены цяжкімі клапанамі. Навошта? Можна ж зрабіць іх у рамку, на штанах закласці вытаскі, каб яны прыгожа аблягалі фігуру.

Аднойчы ў магазіне я бачыла ў продажу імпортныя жаночыя паўкамбінезоны блакітнага колеру з кофтаккай і касынкай у тон. Прыгожа! Чаму ж нашы фабрыкі так абыякава ставяцца да вырабу спецвопраткі і выпускаюць яе толькі чорнага колеру? Ці не прыйшоў час прадпрыемствам, якія вырабляюць яе, палепшыць якасць сваёй прадукцыі? Гэта датычыць у першую чаргу мінскай швейнай фабрыкі № 2, Бабруйскай, Барысаўскай швейных фабрык.

Зараз на фабрыцы створан эстэтычны савет, які ўзначальвае наш мастак М. Ф. Рыбалкіна. Мы ставім пытанне перад адміністрацыяй аб новай спецвопратцы, каб яна была з больш лёгкага матэрыялу, прыемнага колеру, гарманіравала з кофтаккай і хусткай. Дырэкцыя павінна прыслухацца да прапаноў рабочых.

Вядома, 15 год назад, калі я толькі што прыняла катонны цэх, цяжка было ўявіць, што можна абысціся без трэцяй змены, што зменіцца знатворны выгляд цэха, што спецвопратка стане для нас непрыгожай. Але жыццё ідзе наперад, жыццё кліча за сабой.

Ганна ХАВАНСКАЯ,
начальнік цэха фабрыкі «КІМ».

г. Віцебск.

Работніцы трактарнага завода адпачываюць у сваім санаторным прафілакторыі.

Мал. Л. Шакінкі

ПРАЎДА і КРЫЎДА

Элек Бенедэк — славуны венгерскі казачнік — пісаў не толькі казкі для дзяцей. У сваіх творах ён смела выступаў у абарону справядлівасці. Гэта было нялёгка ў старо-
рой Венгрыі.

Элек БЕНЕДЭК

ну, там шмат хто цяпер добрыя грошы заграбае на дры-
вах... Трое дзяцей, чацвёрты напачатку... салаўя байкамі не накорміш...

— Твая праўда, Ракі, — кажу я жонцы... Паклала яна мне ў торбу харчоў на тыдзень, праз тыдзень я і з'явіўся дадому з дваццацю пенге. Ну, значыцца, я і пытаюся ў жонкі: што, маўляў, чуваць новага. Яна і адказвае, што наогул дык нічога асаблівага, але ёсць сумныя весткі для нас — у салдаты мяне прызываюць, чатыры тыдні будзе вучэнне, з'явіцца паслязавтра. Святые Езус! Ад такой чуткі засмуцілася маё сэрца аж да самых пячонак. Ды і як яму было не засмуціцца, калі я за гэтыя самыя чатыры тыдні столькі грошай зарабіў бы! Толькі праз некаторы, значыцца, час жонка кажа: «Слухайце, Абель, не сумуйце, а ідзіце вы лепей да пана натарыуса, няхай ён напіша вам паперку да самага галоўнага унтэра, каб вас дадому адпусцілі». «Гэта так, — адказваю я жонцы, — бо ўсё гэта так і ёсць, як ты маркуеш. Толькі вось не ўцямялю: што ж напісаць на паперцы? Што пісаць? Што трое дзяцей адно пад адным, чацвёртае толькі-толькі нарадзілася, хто будзе іх карміць, калі мяне пагоняць на вучэнні? Жонка, жонка, — кажу я, — гэта была б няпраўда, крыўда».

А яна сабе сваё: праўда ці крыўда, не міне і тыдня, як усё будзе на месцы. Няхай імператар не хвалюецца, яна ў даўгу не астанецца, народзіць! «Калі так, то няхай так і будзе», — сказаў я і пайшоў да пана натарыуса. — Праўда, пан натарыус?

— Праўда, Абель, праўда, быў ты ў мяне.

— Ох, божухна, няхай бы бог пазбавіў вочы мае святла на той дзень. Замест гэтага ён пазбавіў мяне розуму.

— Гэта дык праўда, Абель.

— Ну, што ж, як было, так і было, я ж не адмаўляюся. Сказаў, што нарадзілася ў мяне дзіця. Не адмаўляю і таго, што пан натарыус тут жа запытаўся, дачка ці сын. Я крыху сумеўся — што ж мне сказаць? Падумаў я сам сабе: у мяне тры дачкі дык можа бог пашкадуе і дасць цяпер сына. «Сын», —

кажу. «Як назавеш?» — пытаецца пан натарыус. Я адказваю, што няхай і ён будзе Абель. Ну, добра, пан натарыус так і запісаў у сваёй вялікай кнізе, потым напісаў і паперу, а я пайшоў дахаты. Кажу, значыцца, жонцы: чуеш, Ракі, я прадываў сына, даў яму нават імя, так што наконт астатняга паклапаціся сама. Пакуль я вярнуся — глядзі, каб крыўда стала праўдай! Не дачакаўшыся тэрміну, я пашыбаваў у Чыксераду, з'явіўся да пана палкоўніка, аддаў яму паперку, а таксама і на словах растлумачыў, што жонка, маўляў, хвора, у дзяцей крошкі хлеба няма ў роце. Толькі дарэмна я распынаўся, палкоўнік мне сказаў: шкада, сыноч, не магу нічым дапамагчы, спазніўся ты са сваёй папай. Не прайшло нават паўгадзіны, насунулі мне на галаву шлем і ганялі чатыры тыдні запар так, што ажно зямля стагнала ў мяне пад нагамі. Ну і горка мне было, моташна — ці жывая жонка, ці нарадзілася дзіця, сын ці дачка?

Ну, нарэшце скончыліся гэтыя праклятыя чатыры тыдні, вяртаюся дадому позна вечарам, падыходжу да акна і прыслухоўваюся, ці не плача дзіця. Цішыня ў хаце, як у магіле. Заходжу, значыцца. Гэй, здарова, жонка, ці ты спіш, ці не? «Авохці мне, божухна, вярнуўся дахаты?» — пачынае ўголас жонка. «Вярнуўся, а як жа інакш, гэта ж мінула чатыры тыдні. Дзе дзіця?» Яна ўсё галосіць: «І не пытайце, памру ад тугі! Што-о? Ці не хочаш ты сказаць, што нарадзілася дзіцячынка?» — закрываў я. Кажу вам, як на споведзі, пан натарыус, і ўсе добрыя людзі: так я спалохаўся, што ўсе мае жылчкі закалаціліся. А Ракі адказвае: «Ні хлопчыка, ні дзіцячынка». Тут я крыху апытомнеў, пачухаў патыліцу. Ну, Абель, кажу я сабе, у час запісаў ты сына. Што з гэтага будзе? Усю ноч я вачэй не заплюшчыў, раніцай пытаюся ў жонкі: «Ракі, ці ёсць у доме хлеб?» Паўбуханкі, кажа. Ну, добра, няхай гэта вам застанецца, я пайду ў тэмешскую цясіну дровы сячы, праз тыдзень будзе і хлеб, і сала, і грошы, толькі глядзі: каб сын быў, а то будзе нам з табою

кепска. Плача, заліваецца, у мяне таксама шчыміць сэрца. Божухна, гэта ж на беднага Івана ўсе шышкі падаюць... А на вуха мне быццам шэпча хтосьці: Абель, Абель, сумнае будзе тваё вяртанне...

Не ведаю, хто шаптаў, як шаптаў, толькі нашптаў праўду. Прыходжу праз тыдзень дахаты, цемнаты і цішыні ў хаце як і не было: пасярод стала гарыць лямпа, чуваць дзіцячы плач. Ну, Абель, дзіця ёсць, вось каб хаця хлопчык... Забягаю ў дом, нават не вітаюся, а адразу пытаюся: хлопчык? Павітуха адказвае: «Не, дзіцячынка!» «Кіньце, — кажу, — гэтыя жарты, кума!»

— Якія там жарты, — адказвае, — паглядзіце, я ўжо вушы ёй пракалола!

Ах ты, маць тваю так ды гэтак!.. Вось праколе мяне закон... Што цяпер рабіць?

Павітуха кажа: — Бяжыце да пана натарыуса і аднавіце як-небудзь праўду, інакш пятлі не мінуць!

— Вось як справа была, пан натарыус, а цяпер я прашу, значыцца, аднавіць.

— Няможна, Абель.

— Можна, пан натарыус. Закрэсліце тое, што я раней казаў, і ўпішыце праўду.

— Нельга, Абель, гэта вялікі падман: тады і мне не мінуць бяды.

Тут гаворыць Абель Тако, і ў ягоных словах чуваць уся горыч цэлага жыцця знясіленага галечай парабка:

— Эх, пан натарыус, каб звачыць Праўду і Крыўду, дык Крыўда загнала б Праўду ў такія нетры, што сам бог ніколі не знайшоў бы яе! Хто-хто, а я дык ведаю, сам зазнаў на сваёй скуры.

— Ты маеш рацыю, Абель, на свеце больш Крыўды, чым Праўды, і мне шкада цябе, але пра тваю крыўду я павінен скласці да-
нясенне.

Абель Тако прыплюшчыў вочы і задумаўся. Потым нечакана падняў галаву і амаль задзірліва сказаў:

— Ну, што ж, не павесяць жа мяне за гэта?!

— Не, Абель, не.

— Ну, а калі не, дык дай вам бог здароўя, пан натарыус. А я пайду назад у тэмешскую цясіну...

Пераклад
з венгерскай мовы.

Прыгажосць,

„Пленум надае важнае значэнне далейшаму развіццю руху за камуністычную працу, у якім арганічна спалучаюцца барацьба за высокую прадукцыйнасць працы, за авалоданне новай тэхнік, імкненне да ведаў, новых адносін паміж людзьмі, усталяванне ў жыцці маральнага кодэкса будаўніка камунізма“.

З пастановы чэрвеньскага Пленума ЦК КПСС „Аб чарговых задачах ідэалагічнай работы партыі“.

ТАДЫ я ўбачыў яе ў першы раз. Яна стала прэзідэнтам стаяла жанчына і збынтэжана ўсміхалася. Яна стаяла апустышы галаву, камячыла крысо рабочага сіняга халаціка. Ёй даўно ўжо трэба было штосьці сказаць, але яна маўчала. Толькі пальцы нервова перабіралі тканіну спяцоўкі.

— Дзякуй, — нарэшце, ціха сказала яна. — Толькі хіба выйдзе з мяне засядальца?.. Вас усіх, вост тут,

міргваючы камусьці і крываць губы, нехта крануў мяне за плячо.

— Навошта вы так? — ціха сказала мне Ольга. — Крычыце... Не трэба.

— А што, па-вашаму, трэба? — міжволі тым жа грубым тонам адрэзаў я.

Яе светлыя вочы неяк пільна зірнулі на мяне, і яна цвёрда сказала:

— Нельга так.

Я крута павярнуўся, пайшоў. Некалькі дзён не пады-

— Добра вы працуеце, з душой. Некаторыя ведаеце, толькі выконваюць свае абавязкі, а вы жывеце справай.

І зноў яна адказала нечакана:

— Абавязкі... Іх таксама не заўсёды лёгка выконваць. У чалавека ў жыцці абавязкаў шмат. Работа — гэта хіба абавязак? Гэта ж радасць... Як жа без яе?

І тады я папрасіў:

— Раскажыце мне пра сябе.

Мы ішлі па сонечнай вуліцы, зацэненай высаджанымі тут ляснымі клёнамі. Ёй трэба было забраць дзяўчынку з дзіцячага сада.

— Што пра мяне раскажыце, — уздыхнула яна. — Ніякіх падзвігаў я не зрабіла, жыла... наогул, цяжка я жыла, з самага дзяцінства так давялося... Бацьку арыштавалі яшчэ да вайны. Толькі два гады назад прыйшлі дакументы аб яго рэабілітацыі.

Асталося тады маці з малымі — брат ды нас чацвёра дзяўчынак. Што казаць — даводзілася і ўпрогаладзь жыць, і зімой па снезе ў дзіравых валёнках бегаць.

Ольга памаўчала, усмінулася...
— А ўсё ж добры гэта час — дзяцінства... Нам, вясковай дзяцве, было весела. Дапамагалі сям'і нашай у калгасе, потым брат падрос, лягчэй стала. Толькі жыць пачалі... і вайна.

Вайна застала яе пятнаццацігадовай дзяўчынкай. Разам з дарослымі капала за гараджальныя равы, акопы... Але вораг уварваўся. Уварваўся ў іх вёску Варлань, у іх дом, у іх жыццё. Вось тады поўнай мерай пазнала Оля гора людское. Не спакойны рокат трактара даносіўся цяпер з поля — на вуліцах, якія пазарасталі гусінай травой, грукаталі фашысцкія танкі, трашчалі аўтаматныя чэргі, гучала чужая мова. Два разы партызаны адбівалі вёску. Але ўтрымаць Варлань не здолелі — няроўныя былі сілы.

Адступілі ў лясы, і з імі пайшлі ўсе, хто мог трымаць зброю. А тых, хто астаўся, фашысты загналі ў хлест і спалілі. Толькі двое з усёй вёскі цудам асталіся жывыя, дзве дзяўчынкі. Адна з іх была Оля.

— І зараз, напэўна, тую сцежку знайду, па якой пайшла да партызан, — задумліва гаворыць Ольга. — Рабіла ўсё, што магла: кухарыла, мыла, пераносіла ўначы раненых да санітарнага самалёта... А потым мне даверылі сувязь. Хадзіла я паміж двума партызанскімі

брыгадамі. Навокал гітлераўцы, навокал пасты. Вы вост думаеце, я ціхая... а тае часам бывала, што не ведаю, адкуль спрыт браўся. Здаецца, усё ўжо — прапала, не вярнуцца мне больш да сваіх, — глядзіш, прайшла!

За тыдзень да вызвалення роднай вёскі Олю ранілі ў адным з баёў. Доўгія дні ляжала дзяўчына сярод балот, без медыцынскай дапамогі. Падабралі байцы.

Фронт пайшоў на Захад, партызаны ўліліся ў рэгулярныя часці. На Бягомльшчыне, на здратаванай зямлі, зноў наступіла цішыня. Оля рвалася туды, дзе яшчэ чуўся гул далёкіх баёў. Яна ведала, што павінна быць там, са сваім атрадам. Але не магла ўстаць са шпітальнага ложка. Тут і знайшла яе маці, якая вярнулася з фашысцкай няволі. Разам яны сустрэлі радасную гадзіну Перамогі, якая была заваявана і Олінай крывёю. Крывёю яе загінуўшага брата, многіх яе баявых сяброў.

— Хіба можна пра гэта забыць? — ціха гаворыць Ольга. — І тыя, хто не бачыў гэтага, павінны ведаць, павінны памятаць...

А ёй не забыць. Не забыць, як у васьмнаццаці год мусіла стаць на мыліцы, і жыццё, здавалася, страціла сэнс. Але яна не магла, не хацела здавацца, прызнаваць сябе пераможанай. Пайшла яшчэ на адну аперацыю. Пасля, стаўшы ўжо на свае ногі, змагла працаваць. Спецыяльнасць швачкі нібыта спакойная. Але Оля не выбрала сабе спакойнае жыццё. Калі я прыйшоў на фабрыку, яна ўзначальвала брыгаду камуністычнай працы, адну з лепшых брыгад горада. Усё там, здаецца, рабілася само сабой, роўна, упэўнена, і пабочны назіральнік не адразу б улавіў, якой цяжарнай працай, настойлівацю, душэўнай увагай быў створан гэты калектыў. Ольга сама расказала мне потым, што спачатку не хацела прымаць брыгаду навічкоў, якія былі накіраваны да нас пасля заканчэння вытворча-вучэбнага камбіната.

— Маладзенькія дзяўчаты, іголки ў руках не ўмелі трымаць, дысцыпліны зусім не разумелі. А ў мяне тады...

Яшчэ ў шпіталі, пасля аперацыі, у горкіх гадзінах роздуму, яна вырашыла, што ўсё жыццё для яе цяпер — у працы. Асабістае шчасце — для іншых, для здаровых. Але жыццё не спраўдзіла гэтых думак, яно аказалася больш шчодрое. Спачатку было проста знаёмства. Га-

ШТО НЕ КІДАЕЦЦА

у зале, ведаю ўжо столькі год, а... боязна мне выступіць. Не спраўлюся я...

Зала весела і добра зашумела.

— Яшчэ як справішся! — крыкнуў дзявочы голас.

— Упэўнены, што не падвядзеце, — сказалі з-за стала. — Інакш і не вылучалі б.

Потым я пачаў працаваць тут, з шумнымі маладымі дзяўчатамі і самавітымі жанчынамі, і Ольга Рыгораўна Янцэвіч неяк зноў згубілася сярод іх, пакуль, зусім нечакана, мне не давялося спаткацца з ёю зноў. Прыйшла да нас новенькая швачка. Валасы фарбаваныя, бойкая, па слова ў кішэнь не лезе, а працуе дрэнна. І строчку крывіць, і блытае... Я ёй старанна тлумачу, гаварыў на сталёных нотах, — нічога не памагала. І раптам, у час чарговага разнесу, які гарэзнае дзяўчо слухала і не слухала, пад-

ходзіў да іх стала, стараўся і не глядзець у той бок. Яна сама паклікала мяне:

— Вось Галя ў вас хоча штосьці спытаць, ды саромеецца.

Галя спытала ў мяне, як ёй стаць на ўчот, таму што яна камсамолка, а я камс-орг... Потым, вядома, усяка бывала, але ўвогуле Галка гэта аказалася нядрэнным чалавекам, вядзе цяпер у нас вытворчую гімнастыку. І працоўныя паказчыкі ў яе добрыя. Пасля гэтага выпадку я пачаў прыглядацца да Ольгі Рыгораўны. Даведаўся, што жыве яна адна з маленкай дачкой, раніцай праводзіць яе ў дзіцячы сад, потым ідзе на работу, увечары забірае дачку — вост і ўсё яе жыццё. Але штосьці было ў ёй такое, што прымушала людзей прыслухоўвацца да яе слоў, што цягнула да яе дзяўчат. Чамусьці я ніколі не бачыў яе адну.

Я сказаў ёй:

варылі пра кнігі, пра фільмы, пра агульных знаёмых. Спярша дзівіліся, што так часта супадаюць іх думкі, а потым пачалі радавацца таму агульнаму, што знаходзілі адзін у аднаго. А пасля прыйшла цёплая летняя ноч, калі ён сказаў, што яму адзінока, проста немагчыма жыць без яе. Ольга нічога не адказала, сядзела, апусціўшы галаву. Потым паднялася праз сілу, развіталася і, накульгваючы, пайшла да веснічак.

Ёй не патрэбна была жаласць. І яна не хацела памыліцца ў самым дарогім для яе чалавеку. Яна пачала пазбягаць Анатоля, нават на працу хадзіла цяпер доўгай і стамляючай кружнай дарогай. А ён па-ранейшаму сустракаў яе пасля работы. Яны моўчкі ішлі па вуліцах, развіталіся ля веснічак. І Анатоль, не адважваючыся больш гаварыць, напісаў ёй пісьмо.

«Прабач, што настойліва хаджу з табой побач. Я кахаю цябе. Я ведаю, чаму ты маўчыш. Оля, гэта не галоўнае. Я кахаю цябе. Больш добрых і прыгажэйшых за цябе я ніколі не сустракаў. Мы будзем шчаслівыя, вось убачыш. Вырашай».

І яна рашылася. Ім далі кватэру ў Заводскім раёне. Цяпер яны і на працу хадзілі разам. Цяпер яны заўсёды былі разам, кожную гадзіну, кожную мінуту і ва ўсім. Ольга пазнала сапраўднае шчасце. Яна не ўяўляла раней, што жыццё можа быць такое поўнае. Якім жа добрым, шчодрым чалавекам аказаўся яе Анатоль! Людзі цягнуліся да іх, іхнія светлыя пакоі заўсёды былі адчынены для сяброў. Як весела гучалі тут любімыя песні, колькі было гарачых спрэчак, колькі будавалася планаў!

...У адзін і той жа дзень жыццё падаравала ёй вялікае шчасце і нанесла стра-

шэнны ўдар. Нечаканы, з-за вугла. У той дзень, калі нарадзілася дачка, Анатоль памёр. Ён ніколі не гаварыў ёй, што ў яго хворае сэрца...

— Дачка, дачушка мая, што ж цяпер будзе? Як мы будзем жыць з табой без яго?!

І зноў яна выстаяла. Выстаяла, бо сябры не пакінулі адну. Дзесяткі рук працягнуліся да яе, падхапілі, падтрымалі, узялі на сябе долю непасільнага для душы цяжару. Дзяўчаты, тыя самыя з вытворча-вучэбнага камбіната, якія яшчэ не ўмелі як след іголку ў руках трымаць, — змаглі ўтрымаць два жыцці. Яе і дачкі. Уладная сіла вялікіх і малых спраў, нечых радасцей і крыўд зноў захліснула Ольгу. Яна была патрэбна гэтым дзяўчатам, павінна была навучыць іх працаваць.

...З кожным упэўненым шыўком дзявочай рукі, з кожнай усмешкай, з кожным працоўным днём Ольга адчувала, як слабее боль. Не, ён не знікне ніколі, але побач з ім паступова зноў вырастае радасць — радасць жыць і працаваць, быць заўсёды разам з людзьмі, са сваёй брыгадай, цяпер ужо — брыгадай камуністычнай працы... Радасць гадаваць сваю дачку...

Мы падышлі да крацістай агароджы, над якой звисалі галінкі дрэў. Галя ўбачыла маці і, кінуўшы вядзерца, пабегла да яе, смеючыся і крычучы нейкія свае вясёлыя навіны.

— Аднаго хачу, — ціха і ўсхвалявана сказала мне Ольга, — няхай ніколі, ніколі... нашы дзеці не пачуюць выбухаў бомб... і грукату гармат. Няхай не ведаюць таго, што давялося перажыць нам. Няхай будуць шчаслівыя.

Іван ГРАМЫКА,
зменны майстар мінскай
фабрыкі індывідуальнага
пашыву адзення № 3.

А гэта брыгада Ольгі Янцэвіч. Злева направа: Т. Карповіч, В. Іошына, Т. Трухановіч, О. Янцэвіч, Р. Перавозкава, М. Кісель, М. Краснік, Ф. Петрачэнка, А. Калач...

Фота М. Мінковіча.

РЭУНАСЦЬ

Іван ШАМЯКІН

(Урывак з рамана
«Сэрца на далоні»)

Мал. Р. Кудрэвіч

Галіна Адамаўна глянула на ручны гадзіннік і ўзрадавалася — да канца рабочага дня аставаліся хвіліны. Яна не любіла сваёй работы. Ёй больш падабаліся хатнія абавязкі — гатаваць смачныя абеды, кроіць і шыць, яна была добрая гаспадыня, ласкавая маці і жонка. Думкі яе ляцелі дадому: што згатаваць сёння, каб страва аднолькава падабалася і Антону, і Віцю, і Наташы, густы якіх даволі розныя.

— Дзве гадзіны нічога не ешце, — сказала яна пацыенту, які паласкаў рот содавым растварам. У яе самой ніколі не балелі зубы, можа таму яна ставілася да сваіх пацыентаў з пэўнай іроніяй, не верыла іх стогнам і пакутам; яна двойчы раджала і ні разу не войкнула, а тут другі так енчыць, што брыдка слухаць. І да крываваых пляўкоў яна не магла прывыкнуць за ўсе пятнаццаць год сваёй працы. Жыла ў чысціні, і ёй быў агідны ўсялякі бруд, нават звычайная неакуратнасць. Сястра глянула за дзверы, таксама не без задавальнення паведміла, што нікога больш няма, і пачала праціраць інструмент. Галіна Адамаўна падышла да ўмывальніка, закасала рукавы халата, узброілася шчоткай... У гэты момант шырока адчыніліся дзверы і ўвайшла яна — Тамара Аляксандраўна.

Сэрца Галіны нібы адарвалася і ўпала ў нейкую гулкую пустэчу.

З крана лілася вада.

Страшэнна непрыемныя струменьчыкі холаду папаўзлі па спіне, як толькі яна падумала, што гэтая пышная, прыгожая жанчына з нахабнымі вачамі прынесла ёй гора. У Галіны Адамаўны было цвёрдае перакананне, што з добрым намерам Гаецкая ніколі не з'явіцца.

Тамара Аляксандраўна, павітаўшыся, адразу па-гаспадарску забралася ў зубаврачэбнае крэсла, уселася, як цырыца на троне, такая ж ззяючая, як панікеліраваныя дэталі апаратуры.

Галіна Адамаўна ўпусціла ў ракавіну шчотку, непаслухмянай рукой закруціла кран.

Ніколі яшчэ і ні пра каго яна так не думала. Спытала холадна-афіцыйна, як у зусім незнаёмай, і трохі недарэчна:

— У вас — зубы?

— У мяне — зубы, — з падкрэсленай іроніяй, бліснуўшы залатымі каронкамі, адказала Гаецкая.

Ногі наліліся холадам, адзвервянелі, але Галіна Адамаўна прымусіла сябе падысці і ўзяць інструмент.

— Сястрычка, ідзі пагуляй, любая. Мне трэба нешта сказаць урачу, — мядовым голасам праспявала Тамара Аляксандраўна.

Сястра глянула на Галіну Адамаўну. Той хацелася крыкнуць: «Не трэба! Не выходзь!» Але замест гэтага яна чамусьці, як вінаватая, збянтэжана апусціла вочы, і далікатная сястра мігам знікла.

— Галя, дарагая мая, — адразу пачала Гаецкая, шчыра, ласкава, чым яшчэ больш насцярожыла Галіну Адамаўну, — я ведаю, ты ненавідзела мяне. Але ты памылялася...

«Чаму яна кажа мне «ты»? Мы ніколі не былі з ёй у сяброўскіх адносінах».

— ...Ты глыбока памылялася. Ніколі я не пасягала на тваё шчасце. Ніколі не жадала табе дрэннага. Твае і мае зайздроснікі плявузгалі табе, хацелі сутыкнуць нас ілбамі. Павер мне, Галечка, я — твой лепшы друг. Таму я прыйшла. Таму вырашыла сказаць. Не жадаю, каб ты насіла такія рогі! — Гаецкая выгукнула апошні сказ з гнева, аж на шчоках яе выступілі пунсовыя плямы.

Галіна Адамаўна ўзялася рукой за штангу бормашыны, да болю ў пальцах сціснула яе. Чамусьці з'явілася жаданне ўдарыць Тамару Аляксандраўну. Вельмі блізка былі яе вочы, яе твар.

«Трэба адысці. Трэба адысці», — загадвала яна сабе, аднак баялася скрануцца з месца.

— ...Каб хто другі сказаў — не паверыла б. А то ж на свае вочы бачыла. Вось як цябе. На руках ён нёс яе. У лесе. Недалёка ад вайска дачы. Нясе, як дзіця, і цалуе, цалуе... І каго? Божа мой! Каб ты ведала! Сваю пацыентку! Якую нядаўна апераваў. Дачку таго Савіча. Ты не верыш мне?

У глыбіні душы Тамара Аляксандраўна спадзявалася, што жонка Яраша, пачуўшы такое пра мужа, якому (Гаецкая гэта ведала) яна не верыла, даруе ёй усё мінулае, абвясціць сваёй сяброўкай, і яны разам выпрацуюць план, як вывесці гэтага няўдзячнага чалавека, бруднага здрадніка «на чыстую ваду». Ці горка заплача, кінецца ў істэрыку, закрычыць, наробіць шуму, і яна, Тамара Аляксандраўна, пацешыць сваю душу такім відовішчам; гэта будзе помста і за тое, што Галіна некалі перахапіла Антона, і за шматгадовую нянавісць.

Але Галіна Адамаўна маўчала. Як скамянелая. Ніводная рыска не варухнулася на яе застыглым твары.

— Не верыш — спытай у Патапавай, Ірыны Сяргееўны, нашага рэнтгеналага, мы разам былі ў грыбах. Ды хіба ты не ведаеш, што ён жыў у іх, у Савічаў, яшчэ ў акупацыю? А ты спытай у яго, як ён са сваім неразлучным Шыковічам дамагаўся ёй кватэры! Якую яны мэблю купілі за свае грошы! Абсталювалі кватэрку — дай-дай. Усё як мае быць, — на французскі манер. Твой — з гэтай, Зосыя. Шыковіч — з рудой сястрой аперацыйнай, Машай... Не верыш?

Уся трагедыя заключалася ў тым, што Галіна Адамаўна верыла. Верыла ўсяму, кожнаму слову. Ад гэтага ў яе муцілася ў галаве. Быў момант, калі калыхнулася і адплыло крэсла, і яна ўбачыла ажно тры Тамары, якія зларадна скаліліся. Яна ўвесь час бачыла гэты зларадны аскал, хоць выраз твару нечаканай гасці быў увесь час спачувальны ці абурана-сур'ёзны.

Нейкім сёмым ці дзесятым чуццём Галіна Адамаўна здагадалася пра сапраўдны намер гэтай жанчыны і ніводным рухам не выдала свайго гора, болю, пакуты. Выдала толькі старую нянавісць.

Раптам працадзіла праз зубы:

— Ідзі прэч!

Гаецкая страпанулася:

— Дурная...

— Прэч!

Галіна Адамаўна кінула на паднос лапатку і ўзяла востры пінцэт.

З неўласцівай для яе паўнаты рухавасцю Тамара Аляксандраўна саскочыла з крэсла, ледзь не паваліла бормашыну. Толькі ў дзвярах зларадна крыкнула:

— Што? Дажыла?

* * *

Антон Кузьміч адчыніў дзверы і па беспарадку ў калідоры, па пахах, ці, правільней кажучы, па тым, што не было іх, кухонных пахаў, здагадаўся, што нешта здарылася. Не нешта, а ён пэўна ведаў — што. Ён добра ведаў, што Гаецкая не змоўчыць. За гэтыя дні, пасля іх сустрэчы ў лесе, колькі разоў намерваўся сам расказаць Галіне, каб папярэдзіць, і не здолеў — не хапіла мужнасці. Не хапіла таму, што ведаў: не паверыць, не зразумее ці зразумее зусім інакш, па-свойму, яшчэ горш, чым Гаецкая. Было брыдка і сорамна ад гэтай абражаючай боязі сямейнай драмы. Але ён думаў пра дзяцей і ўпотаі спадзяваўся: а можа абыдзеца? Можа Тамара зробіць нейкі зусім іншы ход? Між іншым, гэта цікаўнасць — што ж усё-такі яна зробіць? — была адной з прычын яго маўчання. Ён нават не расказаў Шыковічу. Урэшце ён мог бы заклікаць на дапамогу сябра і разважлівую, спакойную Валянціну Андрэеўну, якая не аднойчы ўжо тушыла ўспышкі Галінай хваравітай рэўнасці. Але ўсё гэта выглядала б так, што ён нібы апраўдваецца. Завошта? За тое, што ён быў чалавекам і хоча астацца ім? Сама думка такая страшэнна абражала. Так, ён заўсёды аставаўся звычайным чалавекам, жыў звычайным жыццём, ні

ў чым не вылучаўся. Але, нарэшце, чорт вазьмі, ён мае права падняцца вышэй усёй гэтай бытавой лухты, што атручвае жыццё і замінае галоўнаму — працы!

Цішыня ў кватэры спалохала Яраша. У паліто і капелюшы ён кінуўся ў спальню. Галіна сядзела за швейнай машынай. Яна, відаць, спрабавала шыць: заціснутая іголкай тканіна звисала на падлогу.

Антон спыніўся пасярод пакоя. Жонка не ўзняла вачэй.

— Што здарылася, Галя?

Твар яе непрыгожа перасмыкнуўся.

— Вы, Антон Кузьміч, не ведаеце, што здарылася?! — сказала яна з сарказмам і жаклівай адчуванасцю.

— Галка! Усё гэта лухта!

— Ах, лухта! — яна адкінула тканіну ўбок, выхапіла аднекуль з-пад яе ашчадную кніжку. — І гэта лухта? Шчодро, доктар Яраш, аплачваеш палюбоўніцу! Па-французску. Але не думай, што мне шкада тваіх грошай. На! — яна шыбнула кніжку яму пад ногі.

Пры ўсёй яе рэўнасці жонка рэдка кантралявала яго расход. Ён часта пазычаў буйныя сумы калегам, некаторыя з іх не вярталі гадамі. Галіна, даволі абыхавая да грошай, забывалася пра такія пазыкі, а калі часам і патрабавала справядзачы, то заўсёды ў добрым настроі, абмяркоўваючы чарговую буйную пакупку. А цяпер правярыла ўсё. Ён, Яраш, нават не падумаў, што Гаецкая выкарыстае не адзін «лясны факт». Уздыхнуў ад прадчування цяжкасцей на шляху да прымірэння. Кінуў паліто на ложак, зрабіў крок да жонкі. Яна ведала яго прыём: абняць, схопіць за рукі, цалаваць... І яна, слабая жанчына, сціхала, даравала яму... Але цяпер — не! На руках ён насіў тую...

— Я табе ўсё растлумачу, Галка. Выслухай толькі.

— Не падыходзь! — яна ўзброілася нажніцамі, але тут жа кінула іх на столік. — Не трэба мне ніякіх тлумачэнняў! Усё! Усё! Цяпер я не буду ні крычаць, ні плакаць... Мы — чужыя. Ты абсталюваў сабе новую кватэру — ідзі туды. Не пойдзеш ты — я ніводнага дня, ніводнай хвілінкі не буду тут. Усё! — яна вымаўляла гэтыя «ўсё», быццам ставіла кропкі.

Яраш зразумеў, што гэта больш, чым нервовая ўспышка, гэта — цвярозы намер, і не ведаў, з якога боку падступіцца, каб разбурыць такое яе рашэнне. Ён спыніўся, паглядзеў на яе ласкава, з жалем, дакорліва паківаў галавой: дурніца, дурніца! Яна не вытрывала яго позірку, закрыла твар рукамі. Заціскаючы рыданні, сказала праз далоні глуха, чужым далёкім голасам:

— Божа мой! Семнаццаць год я жыла з гэтым чалавекам! Адала яму ўсё. А ён... Яму мала было гэтай тоўстай, «зала-той сястры», усіх баб, якіх ён меў... Яму трэба яшчэ зблытацца з пацыенткай. Які жак! Якая ганьба! — яна адкрыла твар і вельмі нядобра ўсміхнулася. — Але чаго хацець ад таго, хто мог забіць, зарэзаць з большай лёгкасцю, чым я вырываю зуб!

Гэта было ўжо занадта. Нават з нервамі Яраша і яго разважлівасцю вытрываць такое нялёгка. Ён грывнуў на ўсю кватэру:

— Вы хаця б падумалі, якая яна жанчына! Урачы задрыпаныя! — і вылаяўся груба, злосна, як не лаяўся яшчэ пры жонцы ніколі.

Ён не ведаў, што дома Наташа. Яна сядзела ў кабінце, дзе заўсёды рыхтавала ўрок, калі бацькі не было дома. Яна бачыла, у якім стане вярнулася дадому маці. Калі з'явіўся бацька і адразу пайшоў у спальню, дзяўчынка насцярожылася. Не, яна не стала падслуховаць іх размову. З малых год бацька вучыў яе, што гэта — нядобра. Але калі ён закрычаў, Наташа не вытрывала.

Яна з'явілася ў дзвярах спальні ў чорным фартушку, з банцікам у косах, стройная, высокая (па бацьку пайшла), з ласкавай усмешкай на твары.

— Добры дзень, тата. Мы не бачыліся сёння, — падбегла, узнялася на пальчыкі, цмокнула ў шчаку.

— Твой тата — падлюга! — не вытрывала Галіна Адамаўна, каб не шыбнуць у мужа самы цяжкі камень. Яна не падумала, што камень можа паляцець у яе.

Наташа адступіла ад бацькі, агледзела яго, потым — маці. І — зноў да бацькі. Абняла за шыю, закрывала:

— Няпраўда! Няпраўда! Няпраўда! Ён — добры, ён — разумны. А ты... ты... неразумная... ты — раўнівая. Ты атручваеш яму жыццё.

— Наташа! Наташка! Хіба можна! Сціхні! — Антон Кузьміч сварыўся на яе, але прыціскаў да сябе. Гладзіў худзенькія плечы і адчуваў, што сам захлынаецца слязьмі.

Дачка вырвалася, выбегла з пакоя.

Галіна Адамаўна самлела, у яе здарыўся сардэчны прыступ.

* * *

Валянціна Андрэеўна атрымала ананімнае пісьмо. Немагчыма растлумачыць, чаму Гаецкая жанчынам, якія сябравалі паміж сабой, паведамляла па-рознаму: адной — асабіста, другой — ананімна.

Нельга сказаць, што Валянціна Андрэеўна ніколі не раўнавала Кірылу. Усяго бывала. На тое яно і жыццё. Але яна ніколі не траціла розум, здольнасці разважаць, аналізаваць. Быў у яе вопыт і добрая жаночая мудрасць. Калі Гаецкая не задумалася, колькі патрэбна часу, каб пасля аперацыі на сэрцы чалавек вярнуўся да нармальнага жыцця, то яна адразу ж падумала пра гэта і не паверыла сувязі Яраша з Зосяй. Кірыла і Маша?.. Калі б прыпісалі яе мужу любую другую жанчыну — у Валянціны Андрэеўны, магчыма, яшчэ ўзніклі б нейкія падазрэнні: не бывае дыму без агню. Але Маша... Не, не, не! Яна з агідай, з нянавісцю да ананімшчыка адмяла гэтак бруднае абвінавачванне. Яна палюбіла Машу, інтуітыўна адчувала, што такая натура не здольна на подласць. Валянціна Андрэеўна любіла людзей і верыла ім.

Увечары яна паказала пісьмо Кірылу. Пакуль ён чытаў, яна ўважліва сачыла за выразам яго твару. Спачатку ён пачырванеў, потым — збялеў, спацеў. Як бы вытлумачыла гэта тая ж Галіна Адамаўна! Валянціна Андрэеўна ўбачыла іншае: здзіўленне і абурэнне. Дачытаўшы да канца, ён разгублена паглядзеў на жонку.

— Чорт ведае што! Падумай толькі, якая душа павінна быць у чалавека, каб з усіх гэтых фактаў зрабіць такія высновы. Вырвалі мы кватэру, куплялі мэблю, прывезлі Зосю з баліцы, былі яшчэ разы два. Ты чытала яе расказ... Каму спатрэбіўся гэты жаклівы паклёп?

— Увогуле ты, Кірыла, ласы на кілбасы. Гэта я ведаю. На кожную прывабную кабету зіркаеш, як кот на сала.

— Валя!

— Але не бойся! Гэтаму пісьму і я не веру. Не таму, што ў цябе вельмі ўпэўнены выгляд. Не суцяшайся. Веру ім — Зосі, якую знаю па тваіх расказах, і Машы...

Кірыла з палёгкай уздыхнуў.

— Ведаеш, пра што я падумаў зараз? Чаму ў такіх разумных бацькоў, як мы з табой, не вельмі разумныя дзеці?

— Чаго табе трэба ад тваіх дзяцей? — адразу спяхмурнела і ўзлавалася Валянціна Андрэеўна. — Розум прыходзіць з гадамі. У цябе яго і цяпер не надта.

Пра ўсё яна магла гаварыць разважліва і спакойна. Але няхай ніхто не чапае яе дзяцей, нават іх родны бацька!

Кірыла зразумеў, што зрабіў не той паварот і не так, як трэба, зліслівіў перад жонкай.

— Ну, добра, добра. Не злуй. Чаму табе здаецца, што я так ужо дрэнна думаю пра сваіх дзяцей? Я проста хачу, каб яны былі лепшыя за нас.

Валянціна Андрэеўна чамусьці цяжка ўздыхнула.

— Ці ёсць, Кірыла, нормы чалавечых якасцей? Хіба дрэнны чалавек Галіна Адамаўна? Але ўяўляю, што з ёй робіцца, калі такое агіднае пісьмо прыслалі і ёй.

— Няўжо можна паверыць гэтаму?

— Ты не ведаеш яе. Нам трэба зараз жа схадзіць да іх.

На іх званок адчыніла Наташа. У дзяўчынкі быў такі выгляд, быццам яна толькі што вярнулася з пахавання кагосьці блізкага.

— Тата дома?

Яна кінула галавой.

— А мама?

— І мама.

Антон Кузьміч сядзеў у сваім застаўленым кніжнымі шафамі кабінце і бяздумна гартуў альбом Трацякоўскай галерэі.

Галіна ляжала ў спальні. Яна не жадала бачыць ні мужа, ні дачкі. Каля яе быў адзін Віця, далікатны, ціхі, асцярожны ў сваіх пачуццях і меркаваннях. Можа праз гэта Галіна Адамаўна больш любіла сына, чым рэзкую, нявытрыманую дачку. А Ярашу, наадварот, якраз гэтая рыса не падабалася ў сыне.

Валянціна Андрэеўна, мігам зразумеўшы становішча, адразу пайшла да сяброўкі. Кірыла, убачыўшы, у якім настроі Яраш, паспрабаваў жартаваць — весела спытаў:

— Што? Выдала?

Антон Кузьміч сціснуў рукамі скроні, на твары яго адбілася пакута.

— Жах! Жах! Калі гэта будзе паўтарацца, калі так будзе працягвацца — немагчыма жыць, працаваць...

Шыковіч адкінуў прэч свой гуліва-жартаўлівы тон. Пэўна, справа сур'ёзная, калі нават Яраш, гэты асілак, у такім стане. Упаў у крэсла насупраць сябра. Шчоўкнуў партсігарам.

— Ты мне растлумач. Чым ты вінаваты перад ёй, што яна так не верыць?

— Не хапае інтэлігентнасці. Звычайнай інтэлігентнасці. Усё няшчасце наша, што мы не выхавалі ў нашай інтэлігенцыі неабходнай інтэлігентнасці. Адгэтуль — дзікая рэўнасць маёй жонкі, дзікая подласць Гаецкай — усё, што хочаш.

Яны доўга гутарылі пра гэта. Можа праз добрую гадзіну Валянціна Андрэеўна паклікала іх у спальню.

— Ну, вось што, хлопчыкі, — сказала яна двум сталым мужчынам, як малым. — Сядайце і расказвайце. Толькі не круціце хвастамі, а то накручу вушы.

Яны расказвалі, дапаўняючы адзін аднаго, да позняй ночы. Здавалася, наступіла прымірэнне.

І АДВЯРНУЛІСЯ ЛЮДЗІ...

Бадай, нікому не бывае прыемна гаварыць чалавеку, нават незнаёмаму, словы горкай праўды. Лягчэй змоўчаць. І паверце, Галіна Аляксандраўна, я доўга думаў, перш чым узяцца за пяро. Вы цяпер зноў працуеце (няхай у другім калектыве), дык ці ж варта варушыць мінулае? Многае прыгадалася мне. І ваша ўся ў выбоінах, прысыпаная шлакам Прамысловая вуліца, што выходзіць проста на выган, і бязладна параскіданыя паабалал дамы. Ваш стаіўся за кустамі бэзу і выглядаў неяк самавіта, пабліскаваў аканіцамі.

Прыпомнілася тое давер'е і нават радасць, з якімі вы сустрэлі карэспандэнта з Мінска. І вельмі хацелася памагчы вам: пакрытыкаваць «бяздушных» адміністратараў, папракнуць вашых сябровак, што пакінулі вас у бядзе. Гэта ж пра іх вы так пранікнёна і з такім бодем пісалі ў лісце ў рэдакцыю:

«Я сяджу дома і цэлы дзень з крыўдай думаю пра дзяўчат. Чаму раптам яны згубілі веру ў мяне? Чаму яны раней маглі са мной сябраваць, прыходзіць да мяне, а калі здарылася бяда, уся іх дружба, вера зніклі. А так хацелася, каб мне паверылі...»

Так, вы аступіліся. Учынак, які вы зрабілі, на ваш погляд, нязначны. Хацелі адрэзаць крышку карункаў на каўнерык дачушцы, а прыхавалі ўвесь пачак. Вас судзілі таварыскім судом і зволілі з работы.

Што ж, давайце прыпомнім усё, падумаем, чаму ж ніхто ні слова не сказаў у вашу абарону на таварыскім судзе, чаму вы асталіся адна? Давайце прачытаем яшчэ раз ваша пісьмо.

Сямейнае жыццё, калі праўду казаць, не клеілася. Вы не маглі «мірыцца з п'янай грубасцю мужа». Вось чаму ад хатніх спраў, парасят і курэй вас пацягнула ў вялікі

і дружны калектыв. Там, на працы, здавалася вам, можна знайсці тое, чаго не хапала дома, — павагу, прызнанне вашай чалавечай годнасці.

Калектыв ветліва сустрэў вас, памог авалодаць нязнай раней швейнай машынай «Авярлок». Дзяўчаты, большасць з якіх рана пакінулі школу, вельмі ўзрадаваліся, калі даведаліся пра ваш атэстат сталасці, — каму ж, як не вам, быць прафоргам.

Цэх быў яшчэ зусім малады, але дзяўчатам вельмі хацелася, каб іхнюю брыгаду называлі калектывам камуністычнай працы, і імкнуліся памагчы адна адной, выправіць памылку сяброўкі. Памятаеце, не спраўлялася з работай Каця Касьянава. Хіба ж толькі Марыя Тварановіч памагала ёй? Усе. І вам памагалі. Майстар Тамара Вераб'ева, швачкі Вера Казлоўская, Аня Мінкоўская, Ніна Пасах.

У цэху павялося: заўважыць хто-небудзь непаладкі — майстар выключыла рубільнік, і змаўкае сакатанне машын. А той, хто дапусціў брак, устане і скажа. Адкрыта, сумленна, як гэта зрабіла Люда Бабічава, калі несіметрычна зашывала вееры ў сукенках. І ўсе паролі вееры і лялі, лялі Бабічаву.

А аднойчы майстар Тамара Вераб'ева паказала ўсім парэзаную на «Авярлоку» кофту:

— Каму ж гэта так пашанцавала, га, дзяўчаты?

А за канвеерам маўчалі. І халадком павейла ад прыціхлых машын, і жанчыны кідалі адна на другую падазроны позірк. Так і не дачакаўшыся адказу, Тамара адкінула кофтак у бок.

А потым знайшлі сукенку, вымазаную ў машынным масла, і зноў ніхто не прызнаўся. А пасля... пасля зноў

Кадр з кінафільма «Ляльні смяюцца».

14

З вялікай цікавасцю прагледзяць гледачы новую мастацкую кінааповесць «Самы павольны цягнік», створаную рэжысёрамі В. Краснапольскім і В. Усковым на Свярдлоўскай кінастудыі па сцэнарыю Ю. Нагібіна.

...У толькі што вызваленым савецкімі войскамі горадзе ця-

жарная жанчына, Ніна Іванова, сустракаецца са сваім мужам, ваенурачом. Іх мірную размову спыняе звар'яцелы немец, які вырываўся з руін. Гатовы расстраляць само неба, ён забівае аўтаматнай чаргой ваенурача. Адзіночны выстрал Ніны Івановай нарае фашыста... Да саставу з палоннымі нем-

цамі па намаганню ваенкора (у якім няцяжка пазнаць расказчыка, але толькі на 20 год маладзейшага) прычапляюць стары дачны вагончык з франтавой друкарняй.

Магчымасць паехаць у гэтым вагончыку выкарыстала шмат усякага людз: аднавоі хлопец з падабранай ім сіратой-дзяўчынкай, партработнікі, якія едуць праводзіць пасяўную, на хаду падсаджаюцца цёця Паша, актрыса.

Сярод пасажыраў карэспандэнт пазнае і Ніну Іванову з суправаджаючай яе да Масквы Дусіі, былой ленинградскай кандуктаркай.

Ніна Іванова панура сканцэнтравана, яна не бачыць у навакольным сэнсу, не верыць у будучыню.

Спадарожнікі, паводле няпісанага закона высакароднасці і ўзаемадапамогі, акружаюць Ніну Іванову клопатамі і ўвагай...

Галоўныя ролі ў кінакарціне выконваюць: Ніна — З. Кірыенка; карэспандэнт — П. Кадачнікаў; актрыса — Л. Шагалава; цёця Паша — В. Уладзімірава; партработнік — Ю. Гарбец; стары — І. Рыжов і інш.

* * *

Складанае і супярэчлівае чалавечае жыццё. Непарыўна пераплітаюцца ў ім вялікае і малое, смешнае і трагічнае, грамадскае і асабістае. І толькі той твор мастацтва па-сапраўднаму праўдзівы, толькі той хвалюе і радуе, у якім адлюстравана ўся шматграннасць жыцця. Іменна гэтымі якасцямі і вызначаецца новая мастацкая кінааповесць «Што чалавеку трэба» вытворчасці кінастудыі «Масфільм». Аўтары сцэнарыя — І. Звераў, Ю. Дунскі і В. Фрыд, рэжысёр-паста-

Кадр з кінафільма «Вуліца Ньютана, дом № 1».

ноўшчык — Уладзімір Герасімаў.

Дзеянне фільма адбываецца на Украіне. Таму невыпадкова ў ім здымаюцца і рускія і украінскія акцёры. Ролі Вары выконвае кінаактрыса Жана Прахарэнка, знаёмая гледачу па карцінах «Балада пра салдата», «А калі гэта каханне?» і «Венскі лес». Анатоля, яе мужа, іграе акцёр МХАТ Георгій Епіфанцаў (ён здымаўся ў фільмах «Фама Гардзеў» і «Цячэ Волга»). У астатніх ролях заняты Станіслаў Хітроў, Віктар Бандарэнка, Мікалай Панасеў, Уладзімір Гуляеў і іншыя.

* * *

Сям'я зубнога ўрача Мелітона Балтадзе аказалася перад сур'ёзнай праблемай: адзіны сын Мелітона — Рэзіко скон-

хтосьці парэзаў кофту і прамаўчаў, а Ліля Васілеўская знайшла ў вашай скрыначцы для абрэзкаў шматок матэрыі, што дакладна адпавядаў парэзу на спінцы кофты...

Вы тлумачылі тады на сходзе, што вельмі баяліся, каб вас не знялі з «Авярлока», што вам вельмі хацелася на ім працаваць. Вам паверылі. І ўсё ж першая трэшчынка пралегла паміж вамі і калектывам.

У цэху нараджалася добрая традыцыя: адзначаць дні нараджэння кожнай з работніц. Памятаеце, як ад цёплых віншаванняў чырванелі ўзрушаныя да глыбіні душы Жэня Балашова, Люба Цюра, Ольга Чарапан. І сціплыя падарункі, купленыя ўсім калектывам на працоўныя рублі, былі для іх надзвычай дарагія. А вяселле Іры Макрыцкай! Усе пастараліся зрабіць гэты дзень памятным для дзяўчыны. Цяпло сяброўскіх усмешак і поціскі рук былі даражэйшымі за чайны сервіз, за гадзіннік і сумачку!

І вас віншавалі, і вам зычылі ўсяго найлепшага ў жыцці. Вы тады запрасілі ўсіх да сябе. Прыйшлі дзяўчаты і здзівіліся. Чаго ж вы скардзіліся, нібыта матэрыяльна вам кепска жывецца, нібыта муж усё прапівае? Дарагі сервант і сервізы ў ім, радыёпрыёмнік, тэлевізар, пральная машына, швейная машына, халадзільнік — рэчы, якія пакуль знойдзеш не ў кожным доме. Не прамінулі пахваляцца і гаспадаркай: парасятамі, качкамі, курамі, гусямі, быццам незнарок дадалі, што ёсць і аўтамашына. Хваліліся, а навошта? Не за багацце ж паважаюць у нас чалавека. А падкрэсленай гасціннасцю і гаспадарлівацю вы быццам паказвалі, як трэба ўмець жыць, і чакалі ад дзяўчат яшчэ большай павагі і ўдзячнасці. А тыя адчулі сябе нават няёмка. І вяселосць іх была крышку прымушова: нечым чужым, не нашым, а купецка-мяшчанскім веяла ад вашых слоў, вашага красавання ўласным дабрабытам. Вось, маўляў, хоць муж і выпівае, а бачыце, як паставіла дом! І трэшчынка яшчэ трохі пабольшала. Як вы не зразумелі, што не за святочным сталом, застаўленым бутэлькамі, вам трэба было мацаваць сяброўства, а там, у цэху, за «Авярлокамі»...

чыў школу і трэба думаць пра яго будучыню. Для маці і бабулі Рэзіко існуе адзіны шлях — кансерваторыя. Але Мелітон вагаецца. Цешчу Гуцу выводзіць з цяжкіх інертнасць зяця, і яна настойліва патрабуе ад яго шукаць працякую. Верх, як заўсёды, узялі жанчыны. Тым больш, што нельга ж было выклікаць сардэчны прыступ у хворай маці Рэзіко — Алісы.

Мелітону пашанцавала на адпаведнага пацыента — музыка-знаўцу, і ён заручаецца яго падтрымкай. Жонка і цешча ў захапленні ад яго спрытнасці. Але Рэзіко абыхавы да кар'еры спевача і замест стамляючых практыкаванняў ён лічыць за лепшае ўключыць магнітафон з запісам свайго голасу, што лёгка ўводзіць у зман яго маці і бабулю...

Так пачынаецца новая каля-

ровая грузінская кінакамедыя «Лялькі смяюцца». Аўтары сцэнарыя — Г. Патара і А. Такайшвілі, рэжысёр-пастаноўшчык — Н. Санішвілі.

Гэта фільм на тэму станаўлення маладога чалавека і яго ўзаемаадносін з бацькамі. Карціна пераконвае ў неабходнасці працоўнага выхавання моладзі і пошукаў сапраўднага прызначэння ў жыцці.

* * *

З вялікай цікавасцю праглядзяць глядачы ў лістападзе і новую мастацкую кінааповесць «Вуліца Ньютана, дом № 1» вытворчасці кінастудыі «Ленфільм» у пастаноўцы Т. Вульфовіча, дзе расказваецца аб станаўленні маладога вучонага.

На экраны рэспублікі выпускаецца таксама шмат зарубежных кінафільмаў.

Р. КАПЛЯ

Кадр з кінафільма «Самы павольны цягнік».

А потым здарылася тое, што вы кваліфікуеце, як «проста сумную і непрыемную гісторыю», «неабдуманы ўчынак». У брыгадзе сталі недалічвацца гатовых вырабаў. Майстар Тамара Вераб'ева двойчы ўносіла ў бухгалтэрыю грошы са сваёй кішэнні. На трэці раз работніцы рашылі скласціся і самім унесці недастачу. Сярод нас злодзей! Чорная чутка змяей папаўзла па цэху, атручвала радасць працы. Дзяўчаты радзей збіраліся разам, радзей дзяліліся марамі, надзеямі. Калектыў, які толькі пачынаў дужэць, станаўца на ногі, рассыпаўся.

Паўтараю, не хочацца чапаць вашы раны. Верыцца, што яны і так баляць. І ўсё ж, мусіць, трэба прыпомніць той дзень, тым больш, што не ўсё адбылося іменна так, як гэта выглядала ў вашым пісьме і ў вашым расказе.

З каробкі ў адной з работніц прапаў пачак карункаў. Тамара Вераб'ева з роспаччу спытала:

— Што ж гэта робіцца, жанчынікі?

І тады брыгада ўзарвалася, закіпела. «Хопіць, — пачуліся воклічы, — даволі! Бачылі людзі, як вы хавалі ў пад'ёмніку карункі!»

Ці дробязь гэта? Пачак карункаў. Два рублі з капейкамі. І вам незразумела, чаму ж так гнеўна, чаму так непрымірыма выступілі работніцы на судзе. Чаму ніхто не падняў голас не толькі ў вашу абарону (аб гэтым не магло быць і гаворкі), чаму ніхто нават не прапанаваў проста дараваць вам? І нават Вера Казлоўская, з якой, як вы лічылі, вам удалося пасябраваць, была супраць вас. Так і сказала, што вас трэба зволіць.

Вы лічыце свой учынак дробяззю. «Кошт пачка карункаў два рублі з капейкамі, дык чаму ж вераць злачынцам, а мне паверыць нельга? Маё сумленне перад дзяўчатамі чыстае. Я ніколі нічога ў дзяўчат не ўзяла і ў цэху да гэтага выпадку не брала...»

Хочацца верыць вам. Магчыма, яшчэ хто-небудзь з брыгады кіраваўся вашай мараллю «бяру не грошы, не ў суседкі ж...» А людзі адварнуліся ад вас, і ваш «проста неабдуманы ўчынак» выклікаў такі гнеў і такое абурэнне ў калектыве, што ў вас не знайшлося абаронцы, не знайшлося ніводнага прыяцеля з дваццаці двух членаў брыгады. Адварнуліся таму, што ўбачылі праяўленне той, на жаль, яшчэ бытуючай мяшчанскай маралі, што дзяржава не сусед, у яе і ўкрасці можна — не збяднее. Людзі ўбачылі замаха на давер'е, на тое новае, светлае, што нараджалася ў калектыве, на дружбу і сяброўства.

А назаўтра вы яшчэ больш пашырылі бездань паміж сабой і калектывам. Вы не выйшлі на работу, а з'явіліся ў цэх у дарагім футры, на вашых пальцах блішчалі залатыя пярсцёнкі. Скажыце, навошта гэта зрабілі, што гэтым хацелі даказаць? Ці тое, што вам напляваць на рашэнне калектыву, што вы абдызецеся і без яго — пражывеце поруч з парасятамі і качкамі не горш за тых, хто працуе за «Авярлокамі».

Вы, Галіна Аляксандраўна, клапатлівая маці, вельмі прадавітая жанчына. На вашых руках і трое дзяцей, і гэтая хатняя гаспадарка, і работа. І ўсюды вы спраўляліся, усюды вярнуліся. Верыцца, што вы сумленнай працай здолееце вярнуць павагу людзей. Гэта патрэбна вам, вашым дзецям...

Вы прасілі вярнуць вас у ранейшы калектыў. Цяжка было абараняць вас, але крануць сэрцы вашых колішніх сябровак я паспрабаваў, даўшы пачытаць ваша пісьмо. І ўсе, стаўшы дыханне, слухалі вашу споведзь.

«Таварышы, прашу, памажыце знайсці мне месца ў жыцці. Паверце, ніколі не будзе больш з майго боку такіх неабдуманых учынкаў. Я не злодзей, і ўсё гэта мяне вельмі ўразіла, і няма мне спакою. Не ведаю, як жыць, што рабіць, ці здолею захаваць сям'ю».

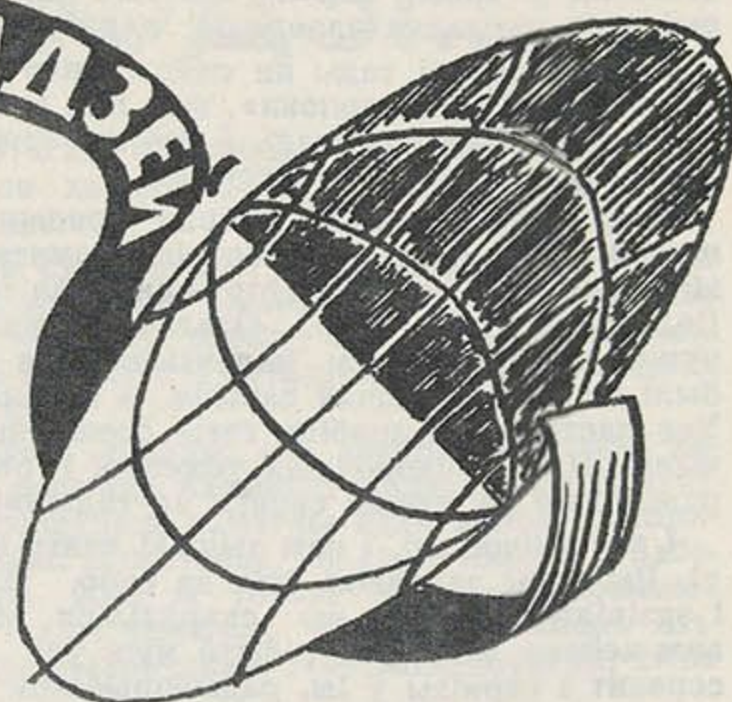
І ведаеце, што сказаў калектыў? Калі не сорам будзе сесці побач з тымі, каму вы так здрадзілі, вяртайцеся.

Вас не папракнуць мінулым.

А. БАЛАШ

г. Маладзечна,
фабрыка штучнага футра.

Восень вялікіх надзей

Бадай, ні адна пасляваенная восень не давала людзям столькі надзей і столькі ўпэўненасці ў рэальнай магчымасці захаваць і абараніць мір, як восень гэтага года. На велізарных прасторах савецкай зямлі, у брацкіх краінах сацыялізма кіпіць стваральная праца, падводзяцца вынікі многім месяцам упартых намаганняў у будаўніцтве сацыялізма і камунізма. Усе нашы думкі накіраваны на тое, каб зрабіць жыццё людзей прыгажэйшым, багацейшым, стварыць камуністычную чашу багацця.

І кожны савецкі чалавек, глядзячы на карціны мірнага працоўнага жыцця, зноў і зноў міжволі думае пра тое, якое шчасце для людзей мір. Але мір не прыйдзе сам па сабе, за яго трэба змагацца. Цудоўна сказаў пра гэта Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў у сваёй прамове 31 жніўня перад югаслаўскімі гарнякамі ў горадзе Велене. «Клапоцячыся аб памнажэнні народных багаццяў, аб росце народнага дабрабыту, мы павінны думаць і пра другі бок справы — пра тое, як зберагчы ўсё створанае намі ад пажару вайны, як захаваць і ўмацаваць мір. Барацьба за прадухіленне сусветнага тэрмаядзернага канфлікту, за мір і сацыялізм з'яўляецца ў наш час надзёнай і высакароднай задачай».

Радасна ўсведамляць, што гэта пастаянная барацьба за мір, якую нястомна вядзе Савецкі ўрад, прыносіць свой плён. Роўна год назад Савецкі Саюз выратаваў чалавецтва ад бяздоння тэрмаядзернай вайны, абараніў рэвалюцыйную Кубу ад амерыканскай агрэсіі.

У гэтым годзе зроблен яшчэ адзін вельмі істотны ўклад у барацьбу за мір — у Маскве заключан Дагавор аб спыненні ядзерных выпрабаванняў у атмасферы, касмічнай прасторы і пад вадой. Вось ужо два месяцы адбываецца як бы сусветнае апытанне ўрадаў, палітычных партый, вядучых дзяржаўных дзеячоў па пытанню — хто за змякчэнне міжнароднай напружанасці, а хто — супраць. І яно паказала, што імкненне народаў да міру стала неадольнай сілай. Больш сотні дзяржаў паставілі свае подпісы пад маскоўскім дагаворам. Большасць урадаў зрабіла гэта зусім шчыра, справядліва бачачы ў маскоўскім дагаворы першы і вельмі важны крок у напрамку да вялікай мэты — усеагульнага і поўнага раззбраення. Але не сакрэт, што былі і такія, якія ставілі подпіс не вельмі ахвотна. І характэрна, што нават такія колы вымушаны былі адступіць. Дзе ж тая магутная сіла, якая прымусіла цвердалобых змяніць сваю пазіцыю? Гэта вялікі рух за мір, супраць вайны, на чале якога ідзе Савецкі Саюз. Вось

цікавае прызнанне галандскага генерала Крэйза, зробленае ім нядаўна ў газеце «Алгемейн дагблад»: «Для дзяржаўных дзеячоў Захаду надыйшоў цяжкі час. Яны вымушаны працягнуць руку міралюбіваму Хрушчову, інакш яны рызыкуюць страціць давер'е ва ўласных краінах».

Нядрэнна сказана! Так, усе, хто з дапамогай розных хітрыкаў і маневраў спрабуе пайсці супраць патрабавання часу, непазбежна аказваюцца ў поўнай ізаляцыі. Як гаворыцца, за прыкладамі далёка хадзіць не трэба. Паглядзіце, як нікчэмна выглядаюць амерыканскія ўльтра, галдуотэры і да іх падобныя, якія вядуць у розных формах вайну супраць маскоўскага дагавору! А што, апрача ўсеагульнага асуджэння, прынесла ўраду дэ Голя яго адмоўная пазіцыя ў адносінах забароны ядзерных выпрабаванняў? Пляны дэ Голя ўзарваць вадародныя бомбы ў Ціхім акіяне сустрэлі рэзкі адпор нават сярод саюзнікаў Францыі. Характэрны і прыклад з заходнегерманскімі рэваншыстамі. Вельмі ж ужо яны шумелі і крычалі ў сувязі з тым, што маскоўскі дагавор ставіць крыж на іх планах стварэння ядзернай зброі. Але пакрычалі, пакрычалі, а подпіс усё-такі паставілі. Уся абстаноўка і ўнутраная, і міжнародная прымусіла іх гэта зрабіць.

Цяпер, як ніколі раней, выразна відаць, якія далёкія ад жыцця, ад народных мар тых, хто бачыць у вайне нейкі сродак вырашэння сусветных праблем. Народы рашуча і цвёрда гавораць такім дзеячам: мы не дазволім ператвараць у попел тое, што стагоддзямі стваралася ўпартай працай. Можна толькі шкадаваць, што ў адной кампаніі з падобнымі асобамі аказаліся і кітайскія кіраўнікі. З Пекіна прадаўжае выходзіць патак усялякіх «заяў», «дэкларацый», складзеных у самых зняважлівых выразах, у якіх змяшчаюцца паклёпніцкія напады на міралюбіваю знешнюю палітыку Савецкага Саюза, а маскоўскі дагавор характарызуецца не інакш як «вялікае ашуканства», «капітулянцтва» перад імперыялістамі. Справа дайшла да таго, што гэты гістарычны дакумент заўзятыя пекінскія прапагандысты назвалі «супярэччым інтарэсам жанчын і дзяцей усяго свету» (!?)

Вось да чаго дагаварыліся дзеячы, аслепленыя чадам нацыяналізму. Цяжка ўявіць, што ў Пекіне не ведаюць аб аўтарытэтных заявах вучоных, якія папярэджваюць аб шкодным уплыве на арганізм чалавека, асабліва дзяцей, радыёактыўных ападкаў, што выпадаюць у выніку ядзерных выпрабаванняў у атмасферы. Нядаўна вядомы амерыканскі вучоны,

лаўрэат Нобелеўскай прэміі Лайнус Полінг сказаў, што ўсе праведзеныя ядзерныя выпрабаванні маглі з'явіцца прычынай нараджэння мільёнаў дэфектыўных дзяцей. Пра гэтыя трывожныя факты ведаюць у Пекіне, але, тым не менш, працягваюць сеяць насенне паклёпу.

Але якія б ганебныя прыёмы ні ўжывалі ў Пекіне, нікому не ўдасца прынізіць вялікае значэнне маскоўскага дагавору, першы і непасрэдны вынік якога заключаецца ў тым, што кладзецца канец атручванню паветра і вады радыёактыўнымі ападкамі, якія наносзяць шкоду здароўю людзей і ўсяму жывому на зямлі.

Але значэнне маскоўскага дагавору значна шырэй. Ён адкрывае перспектывы ў справе вырашэння і іншых праблем, якія вядуць, у канчатковым выніку, да спынення гонкі ўзбраенняў. Характэрна, што ў цяперашні час ідзе размова пра тое, каб зрабіць наступны крок — заключыць пакт аб ненападзе паміж удзельнікамі блока НАТА і ўдзельнікамі Варшаўскага дагавору. У перыяд работы XVIII сесіі Генеральнай Асамблеі ААН, якая адкрылася 17 верасня ў Нью-Йорку, адбываліся важныя сустрэчы паміж прадстаўнікамі СССР, ЗША і Англіі, на якіх абмяркоўваліся далейшыя меры па аслабленню міжнароднай напружанасці.

Вядома, шлях да трывалага міру — гэта далёка не гладкае асфальтаванае шасэ. Цёмныя сілы ставяць ўсялякія перашкоды і бар'еры, толькі б затармазіць развіццё падзей у бок міру. Бонскія рэваншысты адкрыта выступаюць супраць пакта аб ненападзе паміж краінамі НАТА і Варшаўскага дагавору, заяўляюць аб нежаданні лічыцца з існуючымі дзяржаўнымі граніцамі. За акіянам часта яшчэ чуваць ваяўнічыя заклікі ўзмацніць «халодную вайну», рабіць стаўку на палітыку «з пазіцыі сілы».

Але якое шчасце, што ў цяперашні час імперыялісты не могуць па сваёму жаданню распараджацца лёсам народаў. У свеце ёсць сілы, якія здольны ўціхамірыць не ў меру гарачыя галовы. У народаў ёсць усе падставы спадзявацца, што аб'яднанымі намаганнямі можна захаваць мір на зямлі.

Г. НАВІЦКІ

ПРЫМУСАМ ДА СТАРОГА НЕ ВЕРНЕШ

Святла не запальвалі. Сядзелі ў паўцёмным пакойчыку, чакаючы, пакуль старыя вернуцца з работы...

Лёс зьвёў маладога хлопца з берагоў Азоўскага мора і дзяўчыну з Гродзеншчыны ў адну сям'ю, і вось яны прыехалі да яе бацькоў у вёску. Прыехалі, каб падзяліцца сваёй радасцю, сваім шчасцем. Яго, Пятра Ляваду, хвалявала бліжняя сустрэча з незнаёмымі людзьмі, якіх ён з гэтага дня павінен будзе называць самімі драгімі словамі — бацька, маці. Як паставіцца яны да іх жаніцьбы? Ці не пакрыўдзяцца за тое, што не спыталі дазволу? Пятру далі водпуск раней намечанага тэрміну, а яму вельмі ўжо хацелася прыехаць і да сваіх бацькоў з маладой жонкай. Ён жа пісаў аб гэтым. Ну, вось і...

У кухню хтосьці ўвайшоў, запаліў святло.

— О, ды ў нас госці! Гэта ты, Ванда? Што ты там адна сядзіш?

— Я не адна, — Ванда пайшла насустрач маці, якая ўваходзіла ў пакой з лямпай. — Знаёмся, мама, гэта мой муж... Пеця...

У дзвярах стаялі бацька, бабуля Наста, сястрычка Ядзя. Пётр таксама ступіў крок наперад, але, убачыўшы разгубленасць на твары сваіх новых сваякоў, спыніўся сярод пакоя. Не сказаўшы ні слова, выйшаў з хаты стары. Толькі дзвярыма грывнуў так, што тынкоўка пасыпалася. Адварнуўшыся ў куток, пачала старанна хрысціцца бабуля, шамкаючы ці то малітву, ці то праклёны. І толькі маці прамовіла:

— Як жа гэта? Без богага бласлаўлення...

З аднаго позірку на адкрыты, валавы твар Пятра маці зразумела: гэты не пойдзе ў касцёл. Не збылася яе мара, не стане Ванда пад вянец. І цяпер, нібы праклён, сыплюцца словы:

— Не будзе табе шчасця, ой, не будзе!

— Гэта ўсё камсамол, інстытут іхні. Усе людзі жывуць як трэба, бога не забываюць, у касцёл ходзяць. А наша не палюдску замуж пайшла, не палюдску і жыць будзе, — кранала бабуля.

Горкі быў гэты першы вечар маладых у роднай хаце. Так і не сказаўшы ні слова, лёг у каморцы бацька. Узняўшы за руку Ядзю, пайшла да сябе бабуля. Маці заплакала і таксама выйшла. Пётр панура маўчаў. Загаварыла Ванда:

— Ніколі не згадзіліся б яны на мой шлюб з табой, Ніколі! — Але чаму? Яны ж мяне зусім не ведаюць!

— Таму, што ты не пойдзеш у касцёл.

— Дык якое гэта мае дачыненне да нас? Ты ж таксама ў касцёл не ходзіш.

— Эх, Пеця, ты нават і не ўяўляеш, колькі сіл каштавала мне вырвацца з гэтай цемры...

...У маленькай вёсцы Старая Руда, закінутай сярод лясных абшараў, хітра і сквапна плёў свае сеткі ксёндз. Дзецім у веруючых сем'ях забаранялі

ўступаць у піянеры, камсамол, удзельнічаць у мастацкай самадзейнасці. Не мінула гэта забарона і Ванду.

Але з пятага класа дзяўчынка пачала вучыцца ў Парэцкай сярэдняй школе. У класе было многа выхаванцаў дзіцячага дома. Усе яны былі піянерамі. Ванда хутка пасябрала з Томай Падложнай, Зінай Зуевай і Жэняй Аланцэвай. Дзяўчынкі сядзелі побач, дапамагалі адна другой у вучобе. Але як толькі заканчваліся заняткі, Ванда адразу ж бегла дамоў. Ні на рэпетыцыі драмгуртка, ні на вучнёўскія сходы не заставалася.

— Ванда добрая дзяўчынка, але нейкая дзіўная, — гаварылі пра яе сяброўкі. — Быццам баіцца, што яе дамоў не пусцяць пасля ўрокаў.

Не ведалі яны, што Ванда часта, схваціўшыся за парканам, з зайздрасцю сачыла за іх гульнямі. Колькі разоў намагалася пайсці да сябровак, але бацькоўская забарона не пускала. З болей у сэрцы ішла яна дамоў. А там зноў трэба было завучваць пад наглядом набожнай бабулі незразумелыя «пацежы», каб вечарам бубніць іх, стоячы на каленях перад абразамі.

Душа дзяўчынкі раздваілася. Ванда стаяла на раздарожжы. У класе яна цягнулася да сяброў. Хацелася жыць і веселіцца, як і ўсе. А пад уплывам бабульчых павучанняў упэўненасць у сабе знікала. І Ванда гарача замольвала «грахі». Таму і хадзіла яна разам з бабуляй у касцёл, таму і не давалася Вандзе быць піянеркай. Ішлі гады. Многае мянялася ў жыцці людзей. Свёжыя паве-вы закрунулі і Ванду. Асабліва калі дзяўчынка па-сапраўднаму зацікавілася мастацкай літаратурай. Падабаліся ёй творы пра добрых, спагадлівых людзей. Яна зачытвалася Капцэвай, Кятлінскай, любіла кнігі пра ўрачоў.

Цемра расступалася, залатое сонца ўсміхалася дзяўчынцы. Бабульчыны павучанні менш краналі яе сэрца. Ванда ўсё часцей, не давяраючы рэлігійным байкам, прыслухоўвалася да размоў камсамольцаў, лавіла кожнае слова старэйшых сяброў, настаўнікаў. І вось яна ўступіла ў камсамол. Калі аб гэтым ішла размова з камсоргам школы Марыяй За-вызавай, у Ванды халадзела сэрца. Палохала думка: што скажуць бацькі? Але яна рашыла быць цвёрдай, настойлівай.

З Гродна яна вярнулася з камсамольскім значком на грудзях. Цэлы месяц ішоў «бой» у хаце. Ванду ўгаворвалі адмовіцца ад камсамольскага білета, пагражалі выгнаць з дому, калі яна не скарыцца. Ідучы па вёсцы, дзяўчына чула за спіной злосныя шэпты багамольных жанчын:

— У-у, бессаромная... Бога забыла!

Часам было так цяжка, што хацелася пайсці куды вочы глядзяць. Але праз некаторы час па прыкладу Ванды ў камсамол уступілі яшчэ дзве дзяў-

чынкі са Старой Руды. Прыхільнікі веры разгубіліся. Адкрыта праследаваць моладзь, якая «адбілася ад рук», яны не адважваліся. Толькі бабуля Наста катэгарычна заявіла:

— Дзе хочаш насі свой значок, а дома, каб я яго не бачыла, бо сарву і выкіну.

Бабы не давалася выканаць сваю пагрозу — не для таго стала Ванда камсамолкай, каб хавацца ад людзей.

Так быў зроблены першы крок. Ад Ванды адступіліся. Яна закончыла школу, працавала ў калгасе, потым паступіла ў Гродзенскі сельскагаспадарчы інстытут. Усё было, здаецца, спакойна, пакуль дзяўчына не выйшла замуж за Пятра Ляваду, афіцэра Савецкай Арміі.

— Без вячання ў касцёле ён табе не муж, — пераконвала маці.

Так ні да чаго і не дамовіліся ў той першы прыезд маладых. З цяжарам на сэрцы вярталася Ванда ў горад. Шнада старых. Працавітыя, добрыя людзі, у калгасе не апошнія. А вось затуманіла ім вочы рэлігія, не хочучь бачыць, што ў новым жыцці няма месца для бога. Яны гатовы аддаць адцурацца, абы толькі не парушыць спрадвечных традыцый...

Даведзіліся пра гэта ў школе. Да бацькоў Ванды прыходзілі настаўнікі, пераконвалі, што іх дачка нічога дрэннага не зрабіла, што яна на правільным шляху. Моўчкі слухаў стары, і нельга было зразумець, згадзіўся ён ці не.

Аднак стары толькі з выгляду быў спакойны. Вельмі хваляваў яго лёс старэйшай дачкі. Хоць і саромеўся суседзяў-католікаў, хоць і баўся сустрэчы з ксёндзам (дачка ж нявенчаная жыве з мужам), але ў душы пракралася сумненне, хіба можна гэтак здэкавацца з дзяўчынай? Калі родныя будуць выстаўляць яе на смех, што ж другім застаецца? Ды хіба ж толькі яна вінавата... Самі не вельмі сачылі за дачкой, не здолелі ўтрымаць яе ў страху божым. А што зробіш: у бабкі Насты толькі «святое пісанне» ды «пацежы», а ў настаўнікаў вунь колькі кніг розных. Час іншы. Раней бы гэтага не было: больш пра зямлю думалі, а не пра навуку. То і рабілі так, як бацькі. У Парэччы ды Падліпках моладзь ужо даўно пачала адмаўляцца ад вячання. А як жа, камсамольцы! У іхняй вёсцы такога яшчэ не было. Ну што ж, хай будзе Ванда першая. Абы толькі жылі ў згодзе...

І стары забараніў жонцы і бабулі гаварыць пра шлюб дачкі: няма чаго языком мянціць. Што прайшло, таго не вернеш...

Праз месяц вярнулася з водпуску Ванда. Прыехала ў вёску адна, без Пятра (ён застаўся ў горадзе). Расказвала пра далёкае Азоўскае мора, пра тое, якія добрыя людзі яе свёкар і свякрукх, як шчыра прынялі яны нявестку. Назаўтра сабралася ў горад. Бацькі прасілі пагасціць дома тыдзень,

адмовілася — муж чакае. На развітанне бацька сказаў:

— Вось што, Ванда, прыязджай з Пятром. А на Новы год вяселле справім.

Вельмі ўзрадавала Ванду і тое, што меншая сястрычка Ядзя хадзіла ў піянерскім гальштуку.

— Малайчына, — пахваліла яна сястру.

— Ды я ж не адна, — адказала тая. — Цяпер у вёсцы многа піянераў. Восенню прынялі.

...Вяселле было шумнае, вясялае. Сабралася ледзь не ўся вёска. Былі і настаўнікі. Сустрэўшы былога класнага кіраўніка Ванды, бацька сказаў:

— Добры вы чалавек, дзяцей вучыце правільнаму... А я да-час больш таксама няволіць не буду. Хай жывуць, як ім лепш, — прымусам да старога не вернеш.

І сапраўды, не вернеш. Ды і навошта? Жывуць маладыя добра. Дык чаго яшчэ хацець бацькам? Няхай жывуць здаровыя...

Віктар ЛУКАШЭНКА

У Гомелі адкрыт планетарый. Штодзённа сюды прыходзяць дзесяткі наведвальнікаў.

Фота П. Нікіціна.

Пагасла сонца, зоркі ўпалі на зямлю, неба асвяцілася заравам пажараў, бліскаюць незлічоныя маланкі. Страшэнныя землетрасенні разрываюць зямную паверхню, у глыбокую бездань правальваюцца гарады і паселішчы.

Такі змрочны малюнак канца свету, дня страшнага божага суда апісваюць свяшчэнныя кнігі. Ёсць яшчэ людзі, якія вераць у гэту легенду.

Тысячы год прапаведнікі ўсіх масцей і служыцелі царквы настойліва гавораць веруючым: «Набліжаецца дзень канца свету». Яны заклікаюць іх жыць у вечным страху перад судом божым, калі ў суправаджэнні незлічонага войства служыцеляў неба Хрыстос сыдзе на зямлю і кожны паўстане перад страш-

век усведамляў, што і ён сам павінен калісьці памёрці, і жыў у страху перад гэтай немінучасцю. І вось страх парадзіў у яго свядомасці думку аб бесмяротнасці душы. Разам з тым уяўленне малявала карціны гібелі не толькі жывых істот, але і ўсяго навакольнага свету, карціны ўсеагульнага разбурэння, пасля якога застанецца толькі свет, населены душамі памёршых людзей. Гэту народжаную наіўным разуменнем жыцця прыроды фантазію падхапілі, развілі і на розныя лады пачалі паўтараць людзям служыцелі ўсіх рэлігій свету. Яны нават ператварылі яе ў адну з важнейшых рэлігійных догмаў.

Навука нашага часу глыбока пранікла ў таямніцы самых складаных з'яў прыро-

дзгаюць у атмасферы зямлі, калі яны ў яе трапляюць.

Ці можа прычынай гібелі Зямлі стаць камета — яркая зорка з прыгожым хвостом, які свеціцца на небе? Таксама не. І каметы добра вывучаны навукай. Камета мае вельмі невялікае, у параўнанні з Зямлёй, ядро, а яе хвост складаецца з разрэджанага газу. Нават калі і адбудзецца сутыкненне каметы з Зямлёй, то нашай планеце не будзе нанесена вялікай шкоды. Трэба сказаць, што сутыкненні Зямлі з каметамі адбываліся шмат разоў. Так, каля пяцідзiesiąці год назад камета ўпала на поўначы Сібіры. Яна паваліла лес на невялікай плошчы і ўпала ў балота.

У карціне гібелі свету гаворыцца аб страшэнных землетрасеннях, якія разрываюць зямную паверхню, знішчаюць усе гарады і паселішчы. Прычыны землетрасенняў добра вядомы навуцы, яны, як і ўсе іншыя грозныя з'явы прыроды, не могуць узнікнуць выпадкова. Слабыя землетрасенні адбываюцца вельмі часта, штогадзіны на Зямлі бывае ў сярэднім 12 землетрасенняў. Моцныя землетрасенні адбываюцца параўнаўча рэдка, і іх разбуральная сіла праяўляецца толькі на невялікіх участках зямной паверхні. Вучоныя даказалі, што ў нетрах нашай планеты няма скрытых сіл, здольных выклікаць землетрасенні страшэннай разбуральнай сілы, аб якіх гаворыцца ў легендзе аб канцы свету.

Такім чынам мы приходзім да непазбежнага вываду аб тым, што рэлігійная легенда аб страшным судзе, аб блізкай гібелі нашага зямнога свету — гэта не што іншае, як выдумка, заснаваная на скажэнні навуковых даных аб прыродзе зямлі. Ні адна са з'яў прыроды не можа адбывацца так, як сцвярджае рэлігія, бог не можа прабудзіць скрытых ім разбуральных сіл у прыродзе, таму што іх няма, як няма і самога бога.

Новыя цяжкасці перад прапаведнікамі страшнага суда ствараюць поспехі чалавечтва ў пакаранні космасу. Хутка чалавек дасягне Месяца, Венеры і Марса, а затым паляціць да далёкіх зорных сусветаў, дзе існуюць, як гэта ўстаноўлена навукай, планеты, падобныя да нашай Зямлі, і, магчыма, гэтак жа, як і Зямля, населеныя разумнымі істотамі. Навука даўно абвергла рэлігійнае вучэнне аб выключнай ролі нашай Зямлі ў Сусвеце, аб тым, што бог выбраў яе як адзінае месца, у якім ён стварыў разумную істоту — чалавека і што ўвесь Сусвет існуе толькі дзеля Зямлі і людзей на ёй.

Развіццё навукі ва ўсіх яе напрамках, і асабліва дасягненні ў галіне пакарання космасу, няспынна разбурваюць рэлігійны малюнак свету. Будучыня чалавечтва знаходзіцца толькі ў яго ўласных руках, яна не можа залежаць ад якіх-небудзь звышнатуральных сіл, яе не павінны азмрочваць ніякія злавесныя цені рэлігійных «прароцтваў» аб немінучай гібелі свету і страшным судзе.

С. БОБАЎ

ЛЕГЕНДА АБ СТРАШНЫМ СУДЗЕ

ным судом. Бог ажывіць душы ўсіх памёршых людзей: нават іх не міне страшэннае судзілішча. Кожнаму бог адплаціць па яго заслугах: прапаведнікі атрымаюць вечнае шчасце ў раі, а грэшнікі будуць асуджаны на жахлівыя пакуты ў пекле.

Служыцелі кожнай царквы, прапаведнікі кожнай з сект запэўняюць людзей, што толькі іхняя вера патрэбна богу і толькі яна можа выратаваць чалавека ў дзень страшнага суда, прывесці душу чалавека да варот нябеснага раю. Сектанты-адвентысты заклікаюць людзей пакінуць усякія клопаты аб зямным жыцці. Свет, гавораць яны, дажывае апошнія дні, і вельмі хутка чалавеку не будуць патрэбны ні жыллё, ні маёмасць, ні хатняя жывёла.

Другая секта — секта іегавістаў, адкідаючы міф аб боскасці Хрыста, праведнікамі прызнае толькі слуг бога Іеговы, а ўсіх іншых веруючых аб'яўляе слугамі сатаны. Іегавісты адмаўляюць бесмяротнасць душы і замагільнае жыццё. Замест царства нябеснага яны аб'яцваюць слугам Іеговы тысячу год шчаслівага райскага жыцця на зямлі. Паводле іх веры, у дзень страшнага суда загінуць усе слугі сатаны і застануцца на зямлі толькі адны іегавісты.

Так зусім парознаму малюнку веруючым карціна іх будучага існавання, створаная легендай аб немінучай гібелі свету.

Але як магла ўзнікнуць гэтая страшная для ўсякага веруючага легенда пра канец свету?

З даўніх часоў, літаральна на кожным кроку чалавек назірае пачатак і канец, нараджэнне і смерць усяго жывога ў акружаючай яго прыродзе. Ураганы і паводкі, землетрасенні і вывяржэнні вулканаў, град і маланка знішчалі на яго вачах плён шматгадовай працы многіх людзей. Перад грозным тварам прыродных стыій нашы далёкія продкі адчувалі сябе безабароннымі, імі авалодаў страх перад будучым. Чала-

век, яна даказала, што ў прыродзе не можа быць і ніколі не адбывалася якіх-небудзь чудаў.

Вучоныя даказалі, што крыніцай, якая парадзіла жыццё на зямлі, з'яўляецца Сонца. Не загад бога стварыў усё жывое і чалавека на Зямлі, а цяпло і святло сонечных праменняў. Мы бачым кожны дзень, як сонечныя праменні абуджаюць жывую прыроду і як пры іх недахопе прырода замірае. Але ці можа загінуць гэтая крыніца жыцця на Зямлі, ці можа Сонца пагаснуць у дзень страшнага суда? Навука гаворыць нам: «Не!» Сонца ўтварылася натуральным шляхам адначасова з нашай Зямлёй некалькі мільярдаў год таму назад. Сонца адносіцца да вельмі спакойных зорак і вельмі павольна выдаткоўвае свае запасы энергіі. Падлікі вучоных гавораць аб тым, што яшчэ многія мільярды год Сонца застанецца такой жа распаленай зоркай і будзе пасылаць на Зямлю дастаткова святла і цяпла для жывой прыроды. Пазнаўшы таямніцу ўтварэння сонечнай энергіі, вучоныя неўзабаве самі будуць на Зямлі ствараць сонечную энергію, пабудуюць невялікія штучныя сонцы.

«І зоркі нябесныя палі на зямлю...» — гаворыцца ў бібліі. Але ці можа гэта адбыцца? Біблейскае прадказанне аб згасанні зорак і іх падзенні на зямлю, з пункту гледжання сучаснай навукі, трэба назваць незвычайна наіўным. Усе ж зоркі на небе — гэта велізарныя распаленыя целы, падобныя да Сонца. Многія з іх у шмат разоў перавышаюць па размерках і масе нашу планету, і калі б зоркі маглі ўпасці на Зямлю, то яны яе знішчылі б бяследна, не засталася б і месца, дзе можа адбыцца страшэнны суд. Зорак на небе бясконцае мноства, тысячы год вучоныя-астраномы назіраюць за імі, але ніколі зоркі не падалі з неба. Відавочна, складальнікі бібліі мелі на ўвазе так званыя «падаючыя зоркі», якія праносяцца па начным небе. Аднак «падаючыя зоркі» — гэта ўсяго толькі найдрабнейшыя касмічныя частачкі, што

БЕРАЖЫЦЕ ДЗІЦЯЧЫ СОН

«Што даражэй за ўсё?» — пыталася страшыдла ў вядомай казцы пра Кашчэя Бяссмертнага. «Сон», — адказаў рускі волат. Так народная мудрасць падмеціла значэнне сну. На самай справе без яго няма жыцця. Сон — гэта асаблівы стан арганізма, у час якога адбываецца накіраванае сіл, своеасаблівае зарадка «аккумулятараў», аднаўленне разбураных клетак, папаўненне сокаў арганізма. Дзеці ў час сну растуць, умацоўваецца іх нервовая сістэма, ідзе актыўнае засваенне харчовых рэчываў, утвараюцца запасы «будаўнічых матэрыялаў».

Сон у дзяцей звычайна больш моцны і працяглы, чым у дарослых. Іх менш непакоіць няяркае святло, музыка і размова. Часам клапатлівыя бацькі спрабуюць стварыць абсалютны спакой для дзіцяці, якое спіць. Ці правільна гэта? Бадай што, не. Прывычайшыся да цішыні, чалавек потым не здолее добра адпачыць у звычайных умовах. Гарадскі шум, радыё за сцяной, гучная размова... Усё гэта спадарожнічае нам у жыцці, тым больш у гарадах. Таму трэба прывучаць адпачываць і ў такіх умовах.

Мы мала звяртаем увагі на гігіену сну дзіцяці. А між тым за працягласцю і глыбінёй сну неабходна сачыць гэтаксама старанна, як і за харчаваннем дзіцяці.

...Маладых бацькоў хвалявала, чаму адзіная дачка, акружаная ўвагай і клопатамі, увесь час капрызіць, дрэнна спіць, без даў прычыны плача. Маці, звярнуўшыся да ўрача, так і сказала: «Яна ў мяне, доктар, нейкая нервовая... Што не па ёй — адразу ў слёзы...» Стан гэтай дзяўчынкі не з'яўляўся цяжкай загадкай. Знесіленне нервовай сістэмы — вынік

многіх недахопаў выхавання і гігіены быту. Што ж адбывалася? Чатырохгадовая Лена — пястушка ў сям'і. Усе яе жаданні і нават капрызы ў момант выконваліся. Вечарамі яна позна сядзела ля тэлевізара. Перад сном ёй звычайна чыталі казкі. Дзяўчынка доўга не засынала. У сне яна кідалася, часам крычала. Адночы познім вечарам, не прачынаючыся, ціха спаўзла з ложка і пачала хадзіць па пакоі. Гэта вельмі напалохала родных, і яны прыйшлі да ўрача.

Прыкладаў парушэння сну ў дзяцей можна прывесці шмат. Але справа не ў гэтым. З нашага пункту гледжання галоўнае — захаванне правілаў здаровага сну. Зразумела, можна спаць і без усякіх правіл, але ж наша задача — берагчы сон дзіцяці. Кожны з нас, дарослых, добра ведае, што пасля захапляючага спектакля або кінафільма часта сняцца асобныя эпізоды ў скажоных спалучэннях. Гэта ўзбуджаныя мазгавыя цэнтры працягваюць сваю дзейнасць і ў час сну ў дзяцей. А такі павярхоўны сон не прыносіць адпачынку арганізму.

Кіно, тэлебачанне, «страшныя» казкі вечарамі празмерна ўзбуджаюць псіхіку дзіцяці. Гэта, безумоўна, адбіваецца на глыбіні сну.

Беражыце спакой дзіцяці ўвечары, не вадзіце яго ў гасці, не дазваляйце заседаваць да позняй пары.

Добра, калі дзіця пасля вячэры праводзіць час за спакойнымі ціхімі гульнямі — малюе, выразае, разглядае ў кнізе любімыя малюнкі.

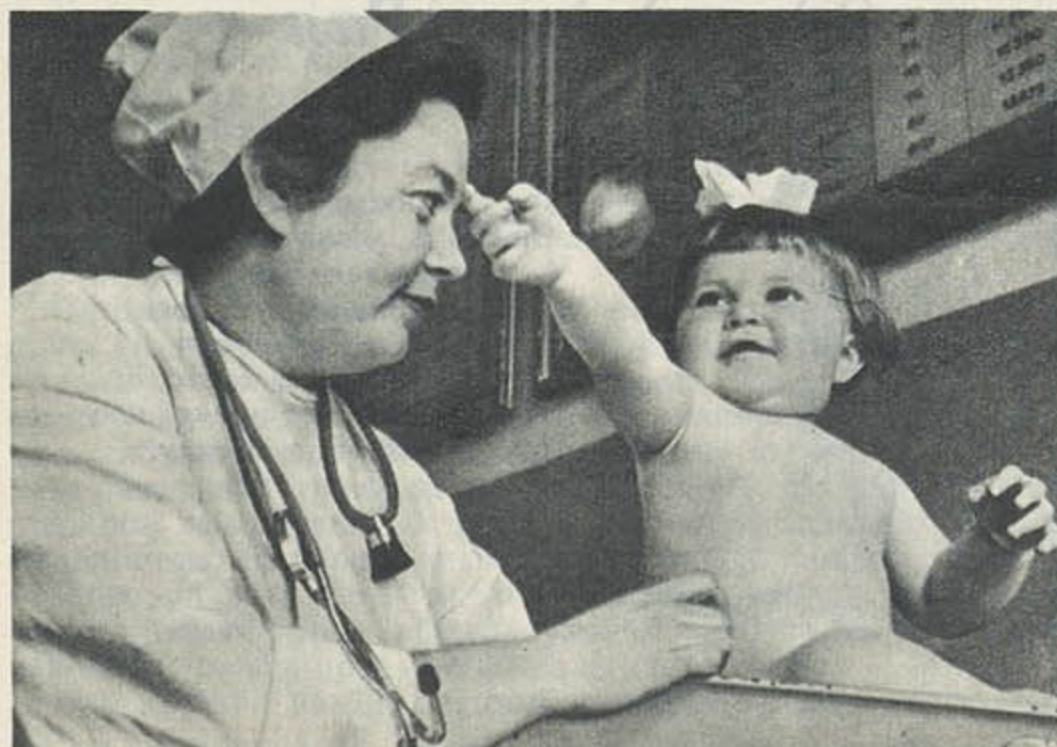
Пасцель дзіцяці таксама ўплывае на сон. З гігіенічнага пункту гледжання яна павінна быць цвёрдая, падушка — маленькая, а коўдра — тонкая. Залішне мяккія пасцелі прыводзяць часам да згібаў пазваночніка ў час сну, пуховая падушка выклікае пераграванне галавы, а праз меру цёплая коўдра выклікае неспакой і ў дзіцяці (яно ўвесь час яе скідае), і ў маці.

Глыбокаму сну садзейнічае прохладнае, свежае паветра. Вось просты прыклад з жыцця. Сон на свежым паветры, на верандзе або балконе заўсёды бывае моцным. Фортка ў пакоі, дзе спіць дзіця, павінна быць адчынена ўсю ноч у любую пару года. На жаль, гэта цудоўнае правіла не заўсёды выконваецца, асабліва калі дзіця спіць у пакоі з бабуляй, якая баіцца скрызнякаў.

Дзіця з ранняй пары трэба прывучаць да пэўнай позы ў час сну. Самая здаровая поза на правым баку, тварам да сцяны. Адвучвайце дзіця спяць на жываце. Гэта шкодна адбіваецца на страваванні і раздражняе палавыя залозы.

Якасць вячэры таксама ўплывае на сон. Салёныя і вэнджаныя стравы, какава, шакаладныя цукеркі, смажанае мяса ўзбуджаюць цэнтральную нервовую сістэму перад сном, а малочна-кіслыя прадукты — кефір, сыракваша, тварог і гародніна супакойваюць і таму вельмі пажаданыя на вячэру. Апошні прыём ежы рэкамендуецца не менш, чым за гадзіну да сну. Дарэчы, сон без вячэры таксама не бывае спакойным.

Калі ўсе гігіенічныя правілы на працягу дня добра захоўваліся, то роўны глыбокі сон адновіць сілы арганізма. У гэтым выпадку дзіця прагнеца само, у добрым настроі, соладка пацягнеца і ўсміхнецца новаму дню.

Чарговы пацыент участкага ўрача І. М. Міхайлавай у 11 дзіцячай паліклініцы г. Мінска. А колькі такіх паліклінік і кансультацый у горадзе, у краіне! Дзяржава не шкадуе на іх выдатнаў.

Фота С. Чырэшкіна.

Вавёрка

Мікола АЛТУХОЎ

Як хораша пасля цёплага чэрвеньскага дажджу бегчы па блакітных лужынах! Вадзяныя іскры разлятаюцца з-пад ног ва ўсе бакі, а Міцька не бяжыць — ляціць па дарозе, што вядзе да лесу. Ён весела круціць нябачную баранку, а губамі і языком перадае шум аўтамашыны. Крыху пабуксаваўшы на ўзгорку, ён улятае ў лес.

Абмытыя дажджом перашэптваюцца магутныя дубы. Лісце пабліскае, нібы яго намаслілі. Весела спяваюць птушкі. Хораша...

І ў Міцькі прападае ахвота быць шафёрам. Ён змаўкае, прыслухоўваецца.

Раптам штосьці хруснула, і хлопчык убачыў рыжую вавёрку, якая прабіралася па зямлі, паміж сухіх галінак. Вавёрка не спяшалася, час ад часу паварочвалася назад, быццам кагосьці клікала за сабою.

Міцька замёр. Ён убачыў, што вавёрка не адна, а з дзвюма маленькімі. Хлопчык зразумеў, што вавёрка-маці вывела сваіх дзяцей на палянку, каб навучыць іх бегаць. Ён сачыў, як старая вавёрка падштурхоўвае малых, паказвае, як трэба бегаць. Міцькава сэрца калацілася так моцна, што ён баяўся: пачуе вавёрка...

Раптам вавёрка, адчуўшы небяспеку, кінулася спачатку да аднаго дзіцяці, пасля да другога. Нарэшце схпіла аднаго з іх, маланкай узляцела на дрэва і знікла сярод лісця. А другое вавёрчанё апынулася ў Міцькавых руках.

Ён ласкава пагладзіў мяккую поўсць звярка, прыгаворваючы:

— Не бойся, дурненькае...

Вавёрка палахліва тыкала мордачкай у ягоныя рукі і дрыжала. Пушысты хвосцік трымцеў нібы ад холаду.

Радасна ўсхваляваны Міцька зірнуў угару, дзе знікла старая вавёрка, і пакрочыў дадому. Разам з сястрычкай Аленкай ён выгадуе вавёрку. Вось будуць зайздросціць вясковыя хлапчукі!

Нейкі шум пачуўся ў дрэвах, міма якіх ішоў Міцька. Ён глянуў уверх і убачыў старую вавёрку. Яна пераскоквала з дрэва на дрэва і прагнымі вачыма глядзела на хлопчыка. Здаецца, у яе вачах бліснулі слёзы...

Мама, пачытай!

Міцька спахмурнеў, спыніўся. Яму падумалася, што ноччу ў сваім гняздзе старая вавёрка будзе плакаць праз яго, Міцьку, — ён аднаў дзіця.

— А калі б са мной такое?

Доўга стаяў Міцька на дарозе, адчуваючы на сабе напружаны вавёрчын позірк. Потым горка ўздыхнуў і пусціў звярка на зямлю. Адышоў на некалькі крокаў і застыў.

Быццам жоўты агеньчык, зляцела з дрэва вавёрка і, схпіўшы малага ў зубы, заскакала па галінках.

Міцька тужліва паглядзеў услед, махнуў рукой, але тут жа шчасліва засмяўся і паскакаў па лужынах. З-пад яго ног выляталі вясёлыя вадзяныя іскры.

Сяргей ХРАМЯНКОЎ

Данамагла

Як палола градкі Ната, Хвалявалася занадта, Радасцю іскрацца вочкі: Вось жа будуць агурочкі! Падышла да градак мама І спляснула рукамі: — Што ты, Ната, нарабіла? Усё з травой пацерабіла.

Здагадлівая Рая

Коцік тонкім язычком Хлебча з міскі малачко, А здагадлівая Рая Са здзіўленнем пазірае. Рая кажа: — Так ніколі Нельга, кісанька, сваволіць. Пачакай, мой любі, крышку — Прынясу табе я лыжку.

ДРУЖБА ДЗЯЦЕЙ

Парады бацькам

Дзіцячая дружба — вялікая выхаваўчая сіла. У супольных занятках і гульнях дзеці прывыкаюць дзяліцца з таварышамі сваімі ведамі, вопытам і ў сваю чаргу вучыцца ў іх тым навыкам, якіх не ведаюць самі. У сумеснай дзейнасці лягчэй выяўляюцца задаткі і схільнасці дзяцей, растуць іх інтарэсы, развіваюцца каштоўныя маральныя якасці.

Нельга, вядома, прымусіць дзіця сябраваць з кім-небудзь. Але можна дапамагчы яго збліжэнню з аднагодкамі.

Некаторыя дзеці таварыскія па характару, іх «ведае ўвесь двор». Але гэтая таварыскасць далёка не заўсёды з'яўляецца крыніцай сапраўднай дружбы. Такія дзеці лёгка ўступаюць у кантакт з іншымі, гуляюць, дужаюцца, ганяюцца адзін за адным. Лічыцца, што яны «сябруюць», але на самай справе тут няма сапраўднай унутранай сувязі, няма адзіных інтарэсаў і спраў.

Вопыт дружбы ствараецца ў дзяцей перш за ўсё пад уплывам сямейнай абстаноўкі, калі адносіны дарослых паміж сабой і з дзецьмі прасякнуты ўзаемнай павагай і давер'ем. Адна школьніца пісала ў сваім дзённымі: «Як і многія дзяўчынкі, я таксама маю сяброў. Самы вялікі і любімы мой сябар — мама. Я з ёй дзялюся сваімі ўражаннямі. Мама часта расказвае мне аб выпадках са свайго жыцця. Яна дапамагае мне разбірацца ў маіх адносінах да людзей, растлумачвае мне мае непаразуменні. Па-мойму, нашы адносіны можна назваць дружбаю».

Але часам бывае інакш — бацькі праяўляюць вялікія клопаты аб харчаванні і адзенні дзяцей, але мала думаюць пра тое, каб стаць іх сапраўднымі сябрамі, каб развіць у іх дух таварыскасці. Нярэдка такія бацькі не дазваляюць свайму сыну, дачце дружыцца з іншымі дзецьмі. Маці, адпускаючы дзіця на двор, дае яму наказ: «Не гуляй з гэтымі дзецьмі: яны нядобрыя», «Не давай Мішу мяч, няхай свой прыносіць!» Дзіця расце эгаістам, зазнае драбніцы, дрэнным сябрам. Яно само пакутуе ад гэтага, бо ўсякая гульня, заняткі асабліва цікавыя, калі ў іх удзельнічае некалькі дзяцей, калі яны размяркоўваюць паміж сабою ролі, абавязкі. Вова любіць гуляць з Толем, яны разам будуць дом. «Ты будзеш шафёрам, падвозь пясак, — кажа Вова. — А я буду рабіць сцены» «Давай гуляць, — кліча Таня сваю любімую сяброўку. — Ты будзеш доктар, а я — хворая дзяўчынка».

Чым больш растуць дзеці, тым больш яны адчуваюць патрэбу ў сябрах, таварышах. Асабліва моцная гэтая патрэба ў падлеткавым узросце, калі ў дзяцей прыкметна праяўляюцца іх схільнасці, інтарэсы, значна пашыраецца круг гора. Ім хочацца дзяліцца з сябрам усім, што іх радуе і турбуе, пагаварыцца аб прачытанай кнізе, аб любімым занятку, разам пайсці на рыбалку, заняцца канструяваннем якой-небудзь мадэлі, пагуляць у шахматы, у валебол.

Адна дзяўчынка пісала з лагера бацькам: «Я паправілася, паздаравала. А галоўнае, лагер даў мне сяброўку. Як доўга я марыла і думала пра такую дружбу. Іра — мая сяброўка. Мы заўсёды разам. Іра мне шмат расказвае пра сябе. Я таксама дзялюся з ёй сваімі думкамі, уражаннямі. Іра шмат чытала таго, што не чытала я. Мне падабаецца такая дружба. Прыедзем дадому — наша дружба будзе працягвацца».

Глебай для ўзнікнення моцнай дружбы ў гэтым узросце звычайна з'яўляецца якое-небудзь агульнае захапленне: гістарычнай літаратурай, збіраннем калекцый, доглядам раслін, тэхнікай і г. д.

Пяцікласнік Сярожа доўга не меў таварышаў. Летам на дачы ён убачыў, як старэйшыя дзеці запускаюць авіямадэлі. Сярожа сам пачаў майстраваць іх, а ўвосень запісаўся ў авіямадэльны гурток Дома піянераў. Там ён вельмі пасябраваў з двума хлопчыкамі, стаў бываць у іх дома, яны разам канструявалі мадэлі планераў. Калі ў яго клас прыйшоў новы хлопчык Вова, які таксама захапляўся авіямадэлізмам, Сярожа вельмі ўзрадаваўся, убачыўшы ў ім «свайго», і яны хутка пасябравалі. Цяпер яны часта рыхтуюць разам урокі, абмяркоўваюць артыкулы з «Юного техника», разам праводзяць вольны час.

Каб дружба паміж дзецьмі мацнела, важна падтрымка

яе з боку бацькоў, іх гасціннасць і ветлівасць. На жаль, бацькі не заўсёды пра гэта памятаюць. Як часта дзеці чуюць грознае матчына папярэджанне: «Каб сваіх таварышаў у дом не клікаў! Яшчэ бруду мне наносіць. Мый падлогу пасля іх, прыбірай у пакоі». Вядома, збіраючыся і займаючыся разам, дзеці нярэдка ствараюць непарадак. Але пры разумным умяшанні дарослага непарадак гэты можна прадухіліць, а калі ён узнік — ліквідаваць сіламі саміх дзяцей. Сярожава маці, сустракаючы яго таварышаў, звычайна ветліва гаворыць: «Распранайцеся. Вось сюды вешайце паліто. Сюды кладзіце свае рэчы». А калі дзеці канчаюць сваю работу, маці просіць: «Прыбярэце ўсё на месца. Падмыціце». І дзеці ахвотна гэта робяць.

Дружна жывуць дзеці ў школе-інтэрнаце. Вучні старшых класаў — шэфы малышоў. У ждановіцкай школе-інтэрнаце № 6 чакаюць бацькоў і кожнаму хочацца быць акуратным.

Фота С. Чырэшкіна.

Людміла Рыгораўна, маці двух хлопчыкаў, накіроўваючыся з імі за горад на лыжах або летам у лес па ягады, наведваючы з імі музеі і выстаўкі, заўсёды гаворыць дзецям: «Паклічце сваіх таварышаў». Яе кватэра стала як бы «домам дружбы» дзяцей, тут заўсёды ажыўлена, весела. І хоць у маці прыбаўляецца клопатаў, яна не скардзіцца, бачачы, як шмат дае дзіцячая дружба і яе дзецям.

Дзіцячая дружба асабліва каштоўная тым, што яна абуджае ў дзецях чуласць, высокі дух таварыскасці. Калі пяцікласнікі праходзілі практыку на станцыі юннатаў, Андрэйка вельмі зацікавіўся доглядам раслін і запісаўся ў гурток юннатаў. Яго наведваў і Вова, хлопчык з іх дома, з якім Андрэйка нярэдка сварыўся. У гуртку дзеці ставілі і цікавыя доследы з суніцамі, стараючыся вывесці больш буйныя ягады. І вось хлопчыкі, якія раней сварыліся, пачалі праводзіць доследы, пасадзіўшы суніцы ў агародчыку каля дома. Цяпер Андрэйка і Вова — вялікія сябры.

Аднойчы, калі яны вярталіся разам дадому, Вова ўпаў і разбіўся да крыві. Андрэйка павёў яго ў паліклініку, адтуль праводзіў дадому, а калі высветлілася, што Вовінай маці няма, збегаві дахаты і прынес яму паесці. Нават Андрэйкава маці была здзіўлена такой чуласцю сына. Андрэйка часта наведваў Вову, прыносіў зададзеныя ўрокі і расказваў, што робіцца ў гуртку. Зімой хлопчыкі на акне Андрэйкавага пакоя (ён выходзіць на поўдзень) развялі цэлы «батанічны сад» і разам праводзілі і запісвалі свае назіранні.

Дык будзем уважлівымі да дзіцячай дружбы: яна, нібы паветра, неабходна дзецям.

Н. ЭЙГЕС,
педагог.

На 1 кг капусты — 20 г соли, 10 г кме-ну, 10 г цукру (не абавязкова). Для сма-ку кладуць цэлыя яблыкі, цыбулю, перац, лауровы ліст і інш.

Для квашання бяруць шчытныя кача-ны добра даспелай капусты. Качаны ачышчаюць ад верхняга лісця, выраза-юць качарыжку і тонка шаткуюць. За-тым капусту перамешваюць з соллю і кменам (цукрам). Цукар дадаюць у тым выпадку, калі лета і восень былі даж-длівымі і халоднымі, таму што капуста ў такім выпадку змяшчае мала цукру, з прычыны чаго броджэнне адбываецца недастаткова інтэнсіўна. Для квашання капусты бяруць драўляныя бочкі. Бочкі трэба старанна прамыць гарачай вадой з содай і спаласнуць чыстай вадой. За-тым трэба абкласці бочку напусным ліс-цем, каб капуста не дакраналася да дрэ-ва. Капусту засыпаць тонкімі слямі, кожны слой старанна ўмінаць, што пра-духіліць пранікненне паветра і гніццё ка-пусты. Апрача таго, капуста выдзяляе сок, які павінен пасля запаўнення бочкі перавышаць узровень капусты на 10 см. Для гэтага капусту накрываюць драўля-ным кругам і зверху кладуць груз (лепш за ўсё камені). Пад дошкі падкласці чыс-ты ручнік. Напоўненую бочку паставіць у памяшканне з сярэдняй тэмперату-рай — 15—20°C. Праз 2—3 дні на паверх-ні пачнуць узнікаць пухіры. Гэта — пры-кмета квашання. Квашанне працягваец-ца два тыдні, капуста робіцца мяккай, празрыстай і набывае прыемны кіслага-ты смак. Тады капусту пераносяць у кла-доўку з тэмпературай каля 10°C, дзе яна працягвае бродзіць 5—6 месяцаў. Белую плёнку, якая ўтвараецца наверху, трэба здымаць, сценкі бочкі і камені абмываць, а палатно прапалоскваць. Трэба сачыць за тым, каб капуста ўвесь час была па-крыта расолам. Перыядычна, калі расолу становіцца вельмі мала, капусту трэба за-ліваць падсоленай кіпячай халоднай вадой.

Квашаная капуста з'яўляецца самым каштоўным відам кансерваванага гарод-ніны, таму што забяспечвае нас зімой ві-тамінам С. Таму ў ежу трэба ўжываць таксама расол, які змяшчае больш за ўсё вітаміну С.

МАЧЭННЕ ЯБЛЫКАУ

Для мачэння найбольш прыгодныя познія гатункі яблыкаў з цвёрдай мякач-цю, напрыклад, антонаўка, аніс, «бабуш-кіна», славянка, пепін шафранны і нека-торыя іншыя. Недабраянасныя або па-шкоджаныя плады для мачэння не пры-годны. Яблыкі мыюць і шчыльна ўклад-ваюць радамі ў замочаную, апараную і вымытую бочку. Сценкі і дно тары вы-сцілаюць чыстай, апаранай жытняй са-ломай слоем у 1—2 см. Кожны рад пакла-дзеных яблыкаў таксама перакладаюць слоем саломы ў 1 см, а верхні рад па-крываюць слоем у 3—5 см. Зверху кла-дуць чысты драўляны кружок, а на яго — невялікі груз. Яблыкі заліваюць раство-рам, які падрыхтоўваецца па наступнай рэцэптуры (на 20 кг яблыкаў): чыстай вады — 19 л, солі — 300 г, цукру — 450 г, адвару соладу — 200 г, сухой гарчы-цы — 0,5 г.

Замест цукру можна браць двайную колькасць патакі або мёду.

Для прыгатавання адвару соладу бя-руць на 200 г вады 20—40 г соладу і кі-пяцяць 10—15 мінут. Замест соладу мож-на браць 40—60 г жытняй мукі.

Яблыкі, залітыя растворам, вытрымлі-ваюць для броджэння на працягу 10—15 дзён пры тэмпературы 15—20 градусаў. Пасля гэтага іх трэба захоўваць у халод-ным памяшканні пры тэмпературы во-сенню не вышэй 10 градусаў, а зімой не ніжэй 0 градусаў. Калі на паверхні замо-чаных яблыкаў утвараецца плесень, яе неабходна зняць. Мочаныя яблыкі бы-ваюць гатовы праз 30—40 дзён.

На 20 кг яблыкаў патрабуецца 300—400 г саломы.

Такім жа спосабам можна мачыць і грушы.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

КЛОПАТЫ ПРА БРОВЫ

Прыгожа абведзеныя бровы не павін-ны быць ні вельмі шырокімі, ні вельмі вузкімі. Яны шырокія ля асновы, у сярэдзіне злёгку прыўзняты, а краі іх, звужаныя, заканчваюцца ля скроняў. Такія бровы падкрэсліваюць міміку тва-ру. Добра, калі колер броваў крыху цям-нейшы за колер валасоў і святлейшы за вейкі.

Бровы, краі якіх апушчаны ўніз па лініі насці, што агароджвае вочную ўпа-дзіну, надаюць твару старэчы выгляд. Твар набывае здзіўлены выраз, робіцца ненатуральным.

Ніколі не трэба галіць бровы ні част-кова, ні цалкам. Паголеныя бровы хут-ка вырастаюць зноў, а асобныя валасы іх становяцца больш жорсткімі і гру-бымі. Апрача таго, у час галення мож-на лёгка параніць скуру. Таму лішняе валаскі лепш за ўсё вырываць спецы-яльным пінцэтам.

Неабходна раниць і ўвечары масажа-ваць бровы (папярэдне намазаўшы іх крэмам) шчотачкай па напрамку валас-коў. Такі масаж умацоўвае іх карэнні і стымулюе іх рост.

Падфарбоўваць бровы можна алоўкам або тушшу. Пры карыстанні алоўкам трэба наносіць толькі рысачкі па на-прамку росту валасоў. Такім жа чынам трэба падфарбоўваць бровы і тушшу. Жанчынам з рыжымі і светлымі валаса-мі лепш за ўсё звяртацца ў касметычны кабінет і фарбаваць бровы ў каштанавы, а не ў чорны колер, які надае твару астэржаваты, а часам і непрыемны вы-гляд.

Калі мы хочам падфарбаваць і вейкі, то трэба мець на ўвазе, што туш нано-сіцца толькі на верхнія вейкі. Падфар-баваныя ніжнія вейкі надаюць твару стомлены выраз.

Падкрэсліваючы, афармляючы бровы, трэба заўсёды мець на ўвазе, што праз-мернае акцэнтаванне або «капіраванне» іншага твару, таго, што вам падабаецца, можа не палепшыць, а, наадварот, пагор-шыць ваш твар.

Бровы і вейкі будуць цямней, а вала-скі іх даўжэй, калі іх змазваць штодзён-на мяккай шчотачкай, змочанай у ры-цыне.

З сукенкамі без каўняроў і з выразамі носяць пацер-кі з буйных бліскучых зяр-нят.

У гэтым годзе зімовыя сукенкі шыюць з цёплых тканін. Па-ранейшаму ў модзе ансамбль з двухбаковага паліто і су-кенкі з такой жа тканіны.

У гэтым сезоне носяць строгія су-кенкі, затое блузкі ўпрыгожваюцца ва-ланамі і жабо.

Супраць патлівасці далоней лепш за ўсё дапамагае штодзённая ванна ў моц-ным растворе квасцоў.

Вадзяныя мазалі на ступнях прахо-дзяць, калі накласці на іх ільняны шма-ток, змочаны ў спірце.

Непрыемны пах пасля ўжывання ча-снаку хутка знікае, калі пажаваць пят-рушку.

Самым лепшым сродкам для падтры-мання рук і пазногцяў у чыстаце з'яў-ляецца лімонная скарынка.

Невялікія раны адразу ж перастаюць кровакачыць, калі прыкласці да іх чыс-тую хустку, змочаную ў гарачай вадзе.

Натуральнае або штучнае футра вель-мі моднае ў гэтым сезоне. Яго носяць на галаве, на шыі і ру-кавах сукенан.

ВЯЗАННЕ (ПРАКТЫЧНЫЯ ПАРАДЫ)

Каб рэч атрымалася прыгожай:

выбірайце для блузкі гібную вязку (панчошную) і вяжыце, не сцягваючы;

для спадніцы або жанета, наадварот, выбірайце сцягнутую вязку, якая не дэ-фарміруецца пры нашэнні (англійская рызінка).

ЯК СШЫВАЎ ГАТОВЫЯ ДЭТАЛІ ВЯЗАНАЙ РЭЧЫ

Разрэжце звязаную дэталі, калі гэта неабходна, і, каб яна не распусчалася, па месцу разрэзу папярэдне зрабіце двай-ную строчку на машыне;

Перад тым, як сшываць гатовыя дэ-талі, прапрасуйце кожную з іх праз мок-рую тканіну з левага боку;

на вязанай рэчы можна закладваць вытачкі гэтак жа, як на звычайнай тка-ніне;

швы, зробленыя на машыне, прасуйце праз вільготную тканіну;

падол спадніцы і рукавы падшывайце двайным швом, каб яны не расцягва-ліся пры нашэнні. Пад кішэні і барты падшывайце падкладку, інакш яны ка-мечаліся і выцягваліся;

для таго, каб спадніца не выцягвала-ся на каленях і ззаду, падшыйце да яе падкладку — да карсажа і ў бакавыя швы, пакінуўшы ніжні яе канец непры-шытым. Падкладка выкрываецца крыху менш і вузей спадніцы.

ЯК МЫЦЬ ВЯЗАНЫЯ РЭЧЫ

У цёплай вадзе, паласкаць у вадзе такой жа тэмпературы, прычым у апош-нюю ваду дадаць адну сталовую лыж-ку воцату;

не выкручвайце, не трыце і не камя-чыце шарсцяныя рэчы. Калі рэч вельмі забруджана, мяняйце пры мыцці ваду некалькі разоў;

выкарыстоўвайце для мыцця стружку і парашок, прыгатаваныя з добрых га-тункаў мыла, а таксама спецыяльныя мыючыя сродкі. Ні ў якім разе не на-мыльвайце рэч мылам.

...І ЯК ІХ СУШЫЦЬ

Далей ад гарачай печы, на паветры і ў ценю. Не вешайце рэч на вярхоўку, а расцяліце яе на прасціне, надаўшы ёй першапачатковую форму. Калі рэч ліняе, паміж спінкай і перадам пакла-дзіце чысты махровы ручнік.

РУЛЕТ З СЕЛЯДЦА

Селядзец на працягу дзвюх-трох гадзін вымачыце ў раствору воцату, затым зніміце скуру і выныце косці. Нафаршыруйце філе пасечанай цыбуляй, варанымі яйкамі, перцам і запраўце маянэзам.

На 400 грамаў селядцоў — 2 цыбуліны, адно яйка, 2 чайныя лыжкі 4-працэнтнага воцату і столькі ж маянэзу, перац.

КАРАПУЛКА (КУБІНСКАЯ СТРАВА)

Для прыгатавання гэтай стравы бяруць 500 грамаў свіных рэбраў, зразаюць з іх тлушч і падсмажваюць у 100 грамах алею, змяшаўшы яго са 100 грамамі цыбулі, падсмажанай да ружовага колеру, 100 грамамі вэндліны і 100 грамамі доктарскай каўбасы. 300 грамаў зваранага рысу трэба крыху астудзіць і змяшаць з адным сырым яйкам. Затым зварыць адно яйка ўкрутую, пасячы, размяшаць з мясам і рысам, можна дадаць 100 грамаў нарэзанага скрыльчэкам балгарскага перцу, пасыпаць зверху 25—30 грамамі нацёртага на дробнай тарцы сыру і на 10 минут паставіць на сярэдняй агонь у духоўку.

КАТЛЕТЫ КАПУСНЫЯ З ЯБЛЫКАМІ

Белакачанную капусту нашатнуць саломкай і падсмажце з невялікай колькасцю вады, бульёну ці малака і з тлушчам.

Сачыце, каб капуста не прыгарэла. У гэтую масу ўсыпце манную крупу, добра перамяшайце і на слабым агні зварыце да гатоўнасці. Астудзіце да 40—50 градусаў, пакладзіце сырыя яйкі, ачышчаныя яблыкі, нарэзаныя саломкай і прыпушчаныя з маслам, добра перамяшайшы, зрабіце катлеты, запаніруйце ў сухарах і смажце на патэльні з маслам. Гэтыя катлеты падаюць са смятанай або смятаным соусам.

На 600 г капусты — 6 столовых лыжак малака, 3 яблыкі, паўтары столовыя лыжкі маннай крупы, 1 яйка, 3 столовыя лыжкі молатах сухароў, 6 столовых лыжак тлушчу, 6 столовых лыжак смятаны.

КУЛІНАРЫЯ

ЗІМОВАЯ САЛАТА

Для гэтай салаты выкарыстоўваюць моркву, квашаную капусту і кансерваваныя зялёныя гарошак. Гарошак адкінуць на друшляк, каб сцеў сок, заліць яго 2 столовымі лыжкамі воцату і 3 столовымі лыжкамі алею. Перамяшаць. Моркву пажадана нарэзаць фігурным нажом. Гародніну пакласці прыгожа кучкамі. Моркву можна змяніць дробна нарэзаным марынаваным перцам, а гарох — салёнымі гуркамі, нарэзанымі кружкамі або брусочкамі.

СУП-ПЮРЭ З КАНСЕРВАВАНАГА ГАРОШКУ

Гарох адкінуць на друшляк і працерці сцрозь сіта. Муку падсмажыць на масле і развесці сокам ад гарошкі. У гарошавое пюрэ даліць вады, каб суп атрымаўся такой гушчынй, як кісель. Пасля таго, як суп закіпіць, варыць яго яшчэ 7—8 минут. Падаць на стол, дадаўшы нарэзаныя кубікамі звараныя ўкрутую яйкі, пасыпаўшы чорным молатам перцам, або з грэнкамі.

Прадукты: 1 слоік зялёнага гарошкі, 2 столовых лыжкі тлушчу, 4 столовых лыжкі топленнага масла, 2 яйкі, чорны молата перац і соль па смаку.

СВІНІНА З БУЛЬБАЙ І КАПУСТАЙ

Шпіг нарэзаць тонкімі скрыльчэкамі і пакласці на дно каструлі, затым пакласці палавіну нарэзанай капусты, нарэзанае парцыяннымі кавалкамі мяса, нарэзаную кружкамі бульбу, пасаліць, пасыпаць чырвоным молатам перцам, кменам і нарэзаным кружочкамі часнаком, зверху пакласці нарэзаную капусту, што засталася, заліць капусным расолам і растопленым тлушчам. Каструлю шчыльна закрыць накрывкай і тушыць у духоўцы.

Прадукты: 1 кг свініны, узятай ад шыні, 150 г шпігу, 4—5 столовых лыжак тлушчу, 1/2 качана квашанай капусты, 1/2 кг бульбы, 5—6 зубкоў часнаку, 1 шклянку капуснага расолу, соль па смаку, 1 чайную лыжку кмену, 1 чайную лыжку чырвонага молата перцу.

ДРАЧОНА З БУЛЬБЫ СА СВІНІНАЙ

Свініну нарэзаць дробнымі кавалачкамі і падсмажыць на шпігу. У час смажання дадаць нашаткаваную рэпчатую цыбулю і смажыць да гатоўнасці мяса. Абабраную сырую бульбу нацерці на тарцы.

Падрыхтаваную свініну змяшаць з расцёртай бульбай, да-

даць муну, пітную соду, соль, перац і ўсё добра перамяшаць. Атрыманую масу пакласці на бляху, змазаную тлушчам, разраўняць паверхню і запячы.

Драчону нарэзаць на порцыі і падаць гарачай, паліўшы растопленым сметанковым маслам.

На 1 кг бульбы 200 г свініны, 40 г шпігу, 20 г пшанічнай мукі, 20 г масла, адна вялікая цыбуліна, дробачка пітной соды, перац, соль.

ЗАПЯКАНКА З РУБЛЕНАГА МЯСА З ЯЙКАМ

Ялавічыну і свініну два разы прапусціце праз мясарубку, заліце малаком, пасаліце, пасыпце перцам і пакіньце на некаторы час. На патэльні падсмажце сала, пакладзіце нарэзаную цыбулю і працягвайце смажыць, пакуль яна не набудзе залацісты колер. Падсмажаную цыбулю змяшайце з мясам, дадайце сырое яйка, усыпце пшанічную муну і ўсё добра перамяшайце.

Масу пакладзіце слоём каля 2 см у форму, змазаную тлушчам. Пасярод пакладзіце ў рад яйкі, звараныя ўкрутую (вострыя канцы ў яек зрэжце), на іх — астатнюю масу і разраўняйце паверхню. Форму

пастаўце на бляху з вадой і смажце ў духоўцы 1—1 1/2 гадзіны. Гатовае мяса пакіньце ў духоўцы, каб яно там крыху астыла, затым перакладзіце на блюда і, калі мяса зусім астыне, нарэжце.

Гэтую запяканку можна падаваць як халодную закуску, з салатай.

На 250 г тлустай свініны — 250 г ялавічыны, 1 цыбуліна, 50 г сала, 4—5 яек (у тым ліку 1 яйка ў фарш), паўшклянкі малака, 2 столовых лыжкі мукі, соль, перац па смаку.

ПІРОГ СІБІРСКІ (З РЫБАЙ І КРУПАМІ)

Зварыце рассыпістую кашу, пакладзіце смажаную цыбулю і размяшайце.

Прыгатаўце дрожджавое цеста, зрабіце круглыя булачкі, дайце ім крыху расстаяцца, а затым раскачайце на каржы. На сярэдзіну кожнага каржа

пакладзіце крыху кашы, на яе — кавалак рыбы, пасаліўшы яе, і зноў слой кашы. Запечыце краі. Пірагі пакладзіце на бляху, змазаную маслам, і дайце ім расстаяцца. Перад выпечкай зрабіце на пірагу адзін-два праколы. Пасля выпечкі памажце маргарынам.

На 4,5 шклянкі пшанічнай мукі — 1 шклянка вады, 2 столовых лыжкі цукру, 5 столовых лыжак маргарыну, 2 яйкі, 1 чайная лыжка солі, 30 грамаў дрожджаў. Для кашы 7 столовых лыжак рысу або 8 столовых лыжак пшана, 7 столовых лыжак маргарыну, 1,5 кг рыбы (камбала, траска), 2 цыбуліны, палавіна столовай лыжкі алею, спецыі.

ЯБЛЫКІ Ў ЦЕСЦЕ

Яечныя жаўткі разатрыце са сметанковым маслам, дадайце пшанічную муну, соль, цукар, добра размяшайце і развядзіце малаком так, каб выйшла аднародная маса. У цеста дадайце збітыя на пену яечныя бялкі і асцярожна перамяшайце.

Яблыкі, выняўшы сарцавіну, ачысціце, нарэжце скрыльчэкамі таўшчынёй каля 0,5 см. Кожны скрыльчэчэ накідаць на відэлец, апусціце ў вадкае цеста, а затым хутка пакладзіце ў растопленае масла і смажце, пакуль паявіцца румяная скарынка. Абажжаныя яблыкі на 5—10 минут пастаўце ў духоўку. Пры падачы на стол пасыпце цукровай пудрай.

На 6 яек — 3—4 столовых лыжкі сметанковага масла, 2 шклянкі пшанічнай мукі, паўшклянкі цукровага пяску, паўтары шклянкі малака, 6 яблыкаў, паўшклянкі цукровай пудры, соль па смаку.

ПЯЧЭННЕ З КАРЫЦАЙ

Пшанічную муну вышэйшага гатунку перамяшайце з молатай карыцай. Размякшы маргарын, цукровую пудру, яйка, малако добра перамяшайце. Дадайце развядзеную ў вадзе пітную соду, прасеяную пшанічную муну, змяшаную з карыцай, і змясціце цеста. Раскачайце яго на пласт таўшчынёй 3 мм. Выражце выемкай або нажом пячэнне. Пакладзіце яго на сухую бляху, выпякайце каля 10 минут пры тэмпературы 240—260 градусаў.

На 1 кг пячэння патрэбна ўзяць 4 шклянкі пшанічнай мукі, 215 грамаў сметанковага маргарыну, 1 1/2 шклянкі цукровай пудры, 2 яйкі, 4 столовых лыжкі малака, 3 грамы карыцы, дробачку солі, 3 грамы пітной соды.

ДАРАГІЯ ТАВАРЫШЫ!

Пачалася падпіска на часопіс «Работніца і сялянка» на 1964 г. Падпіска прымаецца ўсімі паштовымі аддзяленнямі.

У «Работніцы і сялянцы» друкуюцца нарысы аб лепшых жанчынах рэспублікі, новыя творы беларускіх пісьменнікаў і паэтаў, матэрыялы аб тым, як жыўць і працуюць жанчыны братніх рэспублік, як змагаюцца за мір жанчыны ўсяго свету. Вопытныя педагогі даюць парады па выхаванню дзяцей, а ўрачы — кансультацыі, як захаваць здароўе, засцерагчыся ад інфекцыйных захворванняў.

Гаспадыня заўсёды знойдзе ў часопісе карысныя для гаспадаркі парады, а аматаркі крою, шыцця і рукадзелля атрымаюць кваліфікаваныя парады ў бясплатным дадатку з выкрайкамі і ўзорамі для вышывання.

Падпісная цана на 6 месяцаў — 1 р. 08 к.
на 3 месяцы — 54 к.

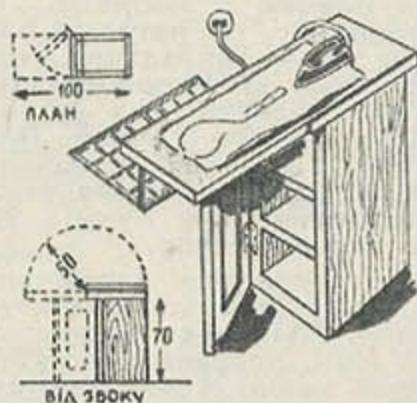
Работніцы і сяляны — усе жанчыны рэспублікі, выпісвайце свой часопіс «Работніца і сялянка»!

ЗРАБІЦЕ САМІ, МУЖЧЫНЫ

Гэта прасавальная дошка на завесах у складзеным выглядзе служыць вечнаму шафці. Калі прасавальная дошка раскладваецца, апорай для яе з'яўляецца адкрытая дзверка шафі.

Калі вы прасуеце вялікія рэчы, зручна карыстацца рашоткай-палічкай. Яна паказана на чарцяжы. Такую рашотку можна зрабіць з металічнага дроту.

Дошку абабіце тканінай. Тканіну трэба прыбіваць па краях шпалернымі цвікамі.

Глядзі адно ў мяне, паспрабуй зваліся!..

Мал. М. Гурло.

НА СТАРОНЦЫ МОД:

1. Зручны касцюм для сельскагаспадарчых работ, які складаецца з куртки і паўнамінезона.

2. Сукенка з гладкай шэрсці або баваўнянай тканіны. Яе ўпрыгожвае аздоба кантамі.

3. Асенняе двухбортнае паліто ліній «рэдзінгот». Аздоблена чорным каракулем або штучным футрам.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛПАВА, В. А. ЧАРНЯўСКАЯ.

АТ 11863 Журнал «Работница и крестьянка» на белорусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

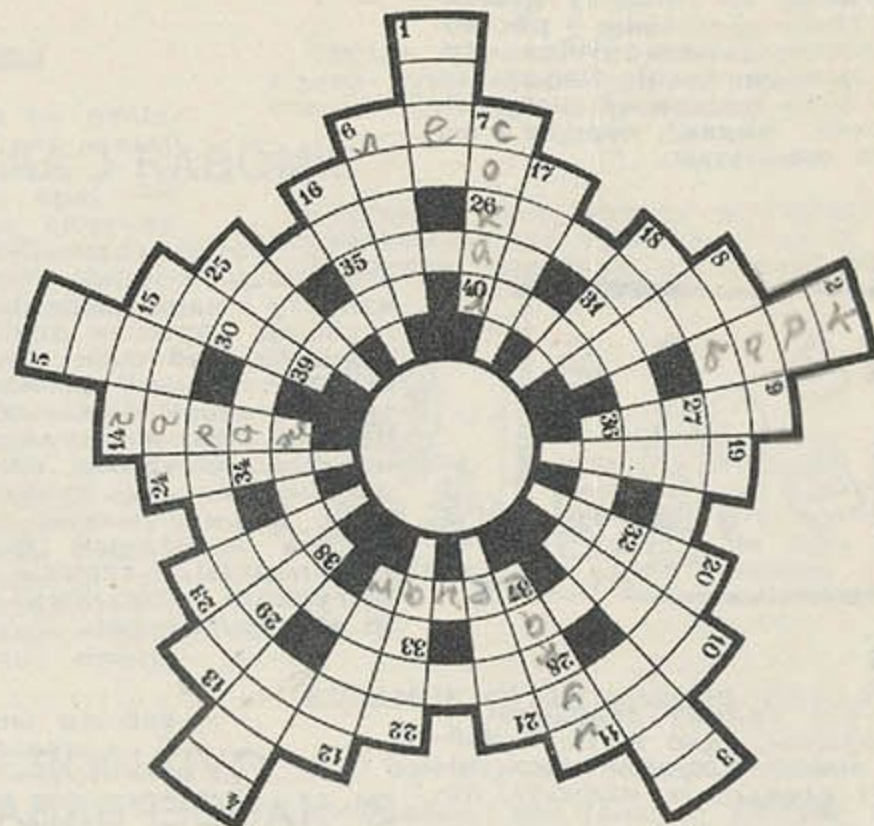
Падп. да друку 3/х63г. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Папера 60×90¹/₈. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: адказн. рэдактара — 3-17-51, адказн. сакратара — 3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры — 3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск, Цана 18 кап. Дадатак — выкрайка. Тыраж 191759.

Зак. 499.

КРАСВОРД

Да цэнтра: 1. Зямная прастора. 2. Марскі ран. 3. Кальцападобны каралавы востраў. 4. Мінерал, шклопадобны камень. 5. Мера вагі. 6. Часовае пасяленне, стаянка. 7. Птушка, якая ў адным з твораў А. М. Горкага з'яўляецца сімвалам свабоды. 8. Падводная мель. 9. Калегіяльны орган. 10. Фанабэрыстасць. 11. Беларускі кампазітар. 12. Прылада працы. 13. Памідор. 14. Памяшканне для стаянкі аўтамабіляў. 15. Прамысловае прадпрыемства. 16. Музыкальная фраза віртуознага характару. 17. Штучнае рэчышча. 18. Апавяданне А. П. Чэхава. 19. Атака. 20. Вялікі населены пункт. 21. Кветкі, складзеныя ў пучок. 22. Тоўстая вярхоўка. 23. Корм для жывёлы. 24. Вярчальная частка турбіны. 25. Жыхары краіны.

Па руху гадзіннікавай стрэлкі: 6. П'еса А. М. Астроўскага. 8. Духавы музычны інструмент. 10. Спартыўны тэрмін. 12. Становішча ў шахматнай гульні. 14. Лёгкая, празрыстая тканіна. 16. Канвеерная сістэма вытворчасці. 18. Выдатны дзеяч французскай буржуазнай рэвалюцыі 1789 г. 20. Птушка — сімвал міру. 22. Суквецце злакаў. 24. Літаратурны твор. 26. Галоўка капусты. 27. Частка чыгуначнага саставу. 28. Пункты дах у выглядзе паўшар'я. 29. Музыкальны лад. 30. Гераічны крэйсер. 31. Невялікі грамадскі сад. 32. Ільдзіна, якая стаіць рубам на роўнай ледзяной паверхні. 33. Ступень святання распаленага цела. 34. Выдатны індыйскі пісьменнік. 35. Возера ў Арменіі. 36. Прадукт працы, прызначаны для гандлю. 37. Адна з палат парламента ў ЗША. 38. Водазмешчэнне судна. 39. Чалавек, які дае кроў для пералівання яе другому. 40. Праяўленне пяшчотнасці, любві.

Склалі Ядвіга і Мікалай ПРУС.

АДКАЗЫ

на красворд, змешчаны ў 8 нумары

Па гарызанталі: 7. Мікалаеўшчына. 8. Уран. 9. Край. 10. Тагор. 14. Калібр. 15. Алігер. 16. Уша. 17. Бастон. 19. Крычаў. 20. Церашкова. 23. Морква. 26. «Аманал». 28. Буг. 29. Суслік. 31. Кобрын. 32. Роўна. 33. Янка. 35. Зубр. 37. Трыганаметрыя. Па вертыкалі: 1. Амур. 2. Эканаміст. 3. Блантар. 4. Яшчарка. 5. Жыткі. 6. Рама. 11. Груша. 12. Тарас. 13. Верас. 18. Нарва. 19. Крона. 21. Богут. 22. Мазыр. 24. Кулінарыя. 25. Тураў. 27. Амбразура. 30. Карачан. 31. Кларнет. 34. Нота. 36. Баян.

4. Асенняе паліто з капюшонам для дашкольнікаў. Яго можна пашыць з байкі яркага колеру.

5. Гэты касцюм спадабаецца школьніцам. Яго можна насіць з рознымі блузкамі.

6. Сукенка з фланелі для дзяўчынак малодшага ўзросту.

7. Скромная сукенка з шэрсці. Рэкамендуецца жанчынам высокага росту. Такую сукенку можна пашыць і са штапельнай тканіны.

КУБА — ЛЮБОВЬ МОЯ!

Слова С. ГРЕБЕННИКОВА и Н. ДОБРОНРАВОВА

Муз. А. ПАХМУТОВОЙ

В ТЕМПЕ МАРША, РЕШИТЕЛЬНО

1. Куба — лю-бовь мо-я!
2. Муже-ство зна-ет цель.

О-стров за-ри ба-гро-вой...
Ста-ла ле-ген-дой Ку-ба...

Пес-ня ле-тит, над пла-не-той зве-ня:
Вновь го-во-рит вдох-но-вен-но Фи-дель,—

„Ку-ба — лю-бовь мо-я!“
„Муже-ство зна-ет цель!“

Слы-шишь че-кан-ный шаг?
„Ро-ди-на и-ли смер-ть!“

Э-то и-дут бар-бу-дос.
Э-то бес-страш-ных клят-ва.

Не-бо над ни-ми, как ог-нен-ный стяг...
Солн-цу сво-бо-ды над Ку-бой го-реть,—

Слы-шишь че-кан-ный шаг? // смер-ть!
„Ро-ди-на и-ли смер-ть!“

Ку-ба лю-бовь мо-я!

О-стров за-ри ба-гро-вой...

Пес-ня ле-тит, над пла-не-той зве-ня:

„Ку-ба лю-бовь мо-я!“

1. Куба — любовь моя!
Остров зари багровой...
Песня летит над планетой, звеня:
«Куба — любовь моя!»

Слышишь чеканный шаг!
Это идут барбудос.
Небо над ними, как огненный стяг...
Слышишь чеканный шаг!

2. Мужество знает цель.
Стала легендой Куба...
Вновь говорит вдохновенно Фидель, —
«Мужество знает цель».

«Родина или смерти!» —
Это бесстрашная клятва.
Солнцу свободы над Кубой гореть, —
«Родина или смерти!»

М О Д Ы

74985

